



“...พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก
คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง
คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย
เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย
ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง
หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข
พอเพียงนี้อาจมีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้
แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2551



คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำหนังสือ “๑๒๒ อาชีพเกษตรกรรมทางเลือก” เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต และการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการปรับปรุงและจำแนกเนื้อหาในแต่ละอาชีพ เพื่อเผยแพร่ให้เกษตรกร และผู้ที่สนใจใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย ทางเลือกอาชีพด้านหม่อนไหม ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์ ทางเลือกอาชีพด้านการผลิตอาหารสัตว์ ทางเลือกอาชีพด้านประมง ทางเลือกอาชีพด้านการแปรรูปอาหาร ทางเลือกอาชีพด้านพืช ทางเลือกอาชีพด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่นๆ และทางเลือกอาชีพด้านสมุนไพรไทย

“การเลี้ยงสัตว์” เป็นอาชีพดั้งเดิมที่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรของประเทศไทย สืบต่อกันมายาวนาน มีการใช้ประโยชน์ทั้งในแง่ของการเลี้ยงไว้ใช้งาน การเลี้ยงไว้เป็นอาหารในครัวเรือน และการเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย กล่าวได้ว่าการเลี้ยงสัตว์สามารถเป็นอาชีพทางเลือกให้กับเกษตรกรได้ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม การจัดทำหนังสือ “ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์” เป็นการรวบรวมความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการที่จำเป็น และสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพทางด้านการปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ การเลี้ยงสัตว์เล็ก การเลี้ยงสัตว์ปีก การเลี้ยงแมลง และการเลี้ยงแบบผสมผสาน สำหรับเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ต่อไป

ในการจัดทำหนังสือ “ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์” เล่มนี้ ได้รับความร่วมมือในการอนุเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดีจากกรมปศุสัตว์ ซึ่งกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน

มีนาคม ๒๕๕๖



การเลี้ยงสัตว์ใหญ่

การเลี้ยงโคนมเพศผู้	7
การเลี้ยงโคนมเพื่อผลิตลูกจำหน่าย	13
การเลี้ยงโคนมเพื่อผลิตน้ำนมดิบจำหน่าย	16
การเลี้ยงกระบือ	20
การเลี้ยงกระบือนม	23

การเลี้ยงสัตว์เล็ก

การเลี้ยงแพะเนื้อเพื่อผลิตพันธุ์จำหน่าย	27
การเลี้ยงแพะเนื้อเพื่อผลิตนมจำหน่าย	30
การเลี้ยงแพะเนื้อเพื่อผลิตเนื้อจำหน่าย	33
การเลี้ยงสุกรเพื่อผลิตสุกรลูกผสม พันธุ์ดุริโอก-เหมยซาน	36
การเลี้ยงสุกรขุน	39
การเลี้ยงหมูป่า	42
การเลี้ยงแกะเพื่อจำหน่าย ผลิตพันธุ์จำหน่าย	45
การเลี้ยงแกะเพื่อผลิตเนื้อจำหน่าย	48

การเลี้ยงสัตว์ปีก

การเลี้ยงไก่ชนเชิงกีฬา (ไก่เก่ง)	51
การเลี้ยงไก่ชนเชิงอนุรักษ์ (ไก่สวยงาม)	55
การเลี้ยงไก่พื้นบ้านเพื่อเสริมรายได้	58
การเลี้ยงไก่ลูกผสมพื้นเมืองเพื่อผลิตลูกจำหน่าย	61
การเลี้ยงไก่ลูกผสมพื้นเมืองเพื่อจำหน่าย	64

สารบัญต่อ

การเลี้ยงไก่ไข่	67
การเลี้ยงไก่เนื้อ (ไก่กระถาง)	70
การเลี้ยงไก่เบตง	73
การเลี้ยงไก่คอสลอน	76
การเลี้ยงไก่จวง	79
การเลี้ยงไก่แจ้	82
การเลี้ยงเปิดเพื่อผลิตเปิดสาวจำหน่าย	85
การเลี้ยงเปิดไข่เพื่อผลิตไข่จำหน่าย	88
การเลี้ยงขุนเปิดเพศผู้	91
การเลี้ยงเปิดพันธุ์เนื้อ	94
การเลี้ยงขุนเปิดเพศ	97
การเลี้ยงนกกระทา	100
การเลี้ยงห่าน	102

การเลี้ยงแมลง

การเลี้ยงจิ้งหรีด	104
-------------------	-----

การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน

การเลี้ยงไก่ไข่ผสมผสานกับการเลี้ยงปลา	108
การเลี้ยงไก่เนื้อผสมผสานกับการเลี้ยงปลา	111
การเลี้ยงเปิดผสมผสานกับการเลี้ยงปลา	114
การเลี้ยงสุกรผสมผสานกับการเลี้ยงปลา	117



การเลี้ยงสัตว์ใหญ่



ในกิจกรรมการเลี้ยงโคนม จะพบว่าโคนมเพศผู้ที่เกิดมาจะไม่เป็นที่ต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เนื่องจากเป็นภาระในการจัดเลี้ยงดูค่อนข้างมาก จึงมักจำหน่ายออกจากฟาร์มในราคาถูกตั้งแต่แรกเกิด อย่างไรก็ตามเนื่องจากความต้องการเนื้อโคเพื่อบริโภคในตลาดยังมีอยู่สูง ดังนั้น การนำเอาโคนมเพศผู้มาเลี้ยงขุนเป็นโคเนื้อ จะเป็นการเพิ่มปริมาณการผลิตเนื้อโคให้เพียงพอความต้องการของตลาด และ ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย



เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรมีความรู้ หรือประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกโคแรกเกิดจนถึงหย่านม
2. ต้องมีสถานที่ที่เหมาะสมและเพียงพอในการเลี้ยงดูและจัดทำแปลงหญ้า
3. สถานที่เลี้ยงจะต้องอยู่ใกล้กับแหล่งเลี้ยงโคนม เพื่อจะสามารถหาโคนมเพศผู้ได้โดยสะดวก
4. ควรอยู่ใกล้แหล่งพืชอาหารหยาบหรือแหล่งของวัสดุเหลือใช้ หรือผลพลอยได้ทางการเกษตรราคาถูกในท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงโค
5. ต้องมีตลาดหรือแหล่งรับซื้อโคนมขุนที่ชัดเจน

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สัตว์

ในการขุนจะใช้ลูกโคนมเพศผู้ อายุประมาณ 3 วันขึ้นไป และจะต้องได้กินนมแม่เหลืองจากแม่โคแล้ว

2. การจัดการเลี้ยงดู

จะนิยมเลี้ยงลูกโครวมกันในคอกและโรงเรือนที่มีหลังคา กันแดด กันฝนได้ มีการแบ่งแยกคอกตามขนาดและอายุของลูกโค โดยในระยะอายุ 1 สัปดาห์ถึง 2 เดือน ให้เลี้ยงลูกโคด้วยนมผงทดแทนหรือนมสด เสริมด้วยหญ้าคุณภาพดี และอาหารข้นไม่จำกัด และจะหย่านมเมื่อโคมีอายุประมาณ 2 เดือนหลังจากโคอายุ 3 เดือนไปแล้ว ให้ใช้หญ้าหรืออาหารหยาบอื่นๆ ให้กินอย่างเต็มที่ โดยการเลี้ยงปล่อยในแปลงหญ้าหรือขังคอกแล้วตัดหญ้ามาให้กิน เสริมด้วยอาหารข้น วันละ 1-2 กิโลกรัมต่อตัว ควรมีการถ่ายพยาธิ พั่นยาฆ่าเชื้อเห็บอย่างสม่ำเสมอรวมทั้งการทำวัคซีนป้องกันโรคคอบวม และโรคปากและเท้าเปื่อยตามกำหนดเวลาที่เหมาะสม เลี้ยงขุนจนโคนมมีอายุ 18 เดือน ซึ่งจะมีน้ำหนักตัวประมาณ 300 กิโลกรัมขึ้นไป ก็สามารถจำหน่ายให้ผู้ซื้อหรือโรงฆ่าได้



ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

จะเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าพันธุ์โค ค่านมผง และค่าอาหารข้น ค่าเวชภัณฑ์ และการจัดการอื่นๆ ซึ่งจะมีต้นทุนประมาณตัวละ 10,000 – 15,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายโคนมเพศผู้ที่น้ำหนัก 300 กิโลกรัมขึ้นไปเป็นหลัก และมีรายได้เสริมจากการจำหน่ายมูลโคที่ได้จากการเลี้ยง โดยจะมีผลตอบแทนรวมประมาณตัวละ 12,000 – 13,000 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามแหล่งที่ผลิต ราคาปัจจัยการผลิต และราคาซื้อขายของตลาดที่จะแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

การเลี้ยงโคขุนโคมัน

เนื่องจากความต้องการบริโภคเนื้อโคในตลาดมีจำนวนมากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะในตลาดล่างซึ่งไม่ต้องการบริโภคเนื้อโคคุณภาพดีนัก การเลี้ยงขุนโคมันเหมาะสำหรับเป็นอาชีพเสริมแก่เกษตรกร เป็นวิธีการเลี้ยงโคเพื่อผลิตเนื้อคุณภาพต่ำ โดยใช้เวลาเลี้ยงสั้น ประมาณ 2-4 เดือน ใช้พื้นที่การเลี้ยงดูน้อยสามารถนำวัสดุเหลือใช้จากระบบไร่นามาเป็นอาหารเลี้ยงโคได้ ทำให้ต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ เหมาะสำหรับเป็นอาชีพเสริมแก่เกษตรกร

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. แหล่งที่เลี้ยงต้องอยู่ใกล้แหล่งพันธุ์โคที่จะนำมาขุน อาทิ ตลาดนัดขายแดน และมีตลาดรับซื้อโคขุนที่ชัดเจน
2. ต้องอยู่ใกล้แหล่งพืชอาหารหยาบราคาถูก หรือแหล่งวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่จะนำมาใช้เป็นอาหารขุนโค
3. ต้องมีเงินทุนสำรองเพียงพอสำหรับใช้ในการจัดหาพันธุ์โคและอาหารเลี้ยงโค



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์โค

พันธุ์โคขุนที่ใช้ขุน ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อโคอายุมาก หรือโคใกล้ปลดระวาง ส่วนใหญ่จะเป็นสายพันธุ์ลูกผสมโคเนื้อพันธุ์ต่างๆ หรือโคพื้นเมือง

2. อาหารและการให้อาหาร

การขุนโคมันจะเลี้ยงด้วยหญ้าหรือวัสดุเหลือใช้ทางเกษตร โดยให้กินอย่างเต็มที่ หรือ อาจเสริมด้วยอาหารข้น วันละ 1-2 กิโลกรัมต่อตัว หากต้องการเร่งการเจริญเติบโตหรือต้องการเพิ่มน้ำหนัก

3. โรงเรือนและอุปกรณ์

โดยทั่วไปโรงเรือนอาจทำแบบง่ายๆ ใช้วัสดุราคาถูกที่มีในท้องถิ่น หรือใช้วิธีปรับปรุงซ่อมแซมโรงเรือนที่มีอยู่เดิมตามสภาพโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก ควรมีหลังคาให้สามารถคุ้มแดด คุ้มฝนได้ ขนาดของคอกโคขุนควรมีขนาดพอดีกับโคที่เลี้ยงขุน

4. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเริ่มด้วยการซื้อโคอายุมาก หรือโคใกล้ปลดระวางมาเลี้ยง ดำเนินการถ่ายพยาธิและทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้น อาทิ โรคคอบวม โรคปากและเท้าเปื่อย เป็นต้น เลี้ยงขุนในคอกให้อาหารหญ้าหรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นหลัก ยกเว้นถ้าโคมีสภาพไม่สมบูรณ์อาจต้องเสริมด้วยอาหารข้น ใช้เวลาในการขุนประมาณ 2-4 เดือน แล้วแต่สภาพความอุดมสมบูรณ์ของโคขุนให้รูปร่างโคดูมีสภาพแข็งแรงมีเนื้อหนังแล้วจำหน่ายให้ผู้ซื้อหรือโรงฆ่าต่อไป

ต้นทุนและผลตอบแทน

ต้นทุนส่วนใหญ่เกิดจากค่าพันธุ์โค ค่าอาหาร และค่าเวชภัณฑ์จะมีต้นทุนประมาณตัวละ 15,000 – 18,000 บาท ส่วนผลตอบแทนจะได้จากการจำหน่ายโคขุนมันในราคาตัวละ 18,000-20,000 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงจะเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่เลี้ยงพันธุ์โค อาหารสัตว์ วัตถุดิบที่ใช้ในการเลี้ยง ราคาโคที่ตลาดรับซื้อ ขนาดการผลิต ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การขุนโคเนื้อคุณภาพดี

การเลี้ยงโคขุน เป็นการเลี้ยงโคอีกรูปแบบหนึ่งที่มุ่งผลผลิตเนื้อโคคุณภาพดี เพื่อสนองความต้องการของตลาด ทดแทนการนำเข้าเนื้อจากต่างประเทศ การขุนโคใช้เวลาน้อยสามารถคืนทุนได้เร็ว เลี้ยงง่าย สามารถใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีในท้องถิ่นมาเป็นอาหารเลี้ยงได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องมีเงินทุนสำรองเพียงพอสำหรับการจัดหาพันธุ์โคและอาหารสำหรับขุนโค
2. ต้องมีตลาดเนื้อโคขุนคุณภาพดีรับรองชัดเจน หรืออาจต้องดำเนินการเลี้ยงในลักษณะกลุ่มผู้เลี้ยงหรือการรับจ้างเลี้ยงเพื่อไม่ให้มีปัญหาด้านการตลาดรองรับ
3. สถานที่เลี้ยงจะต้องอยู่ใกล้แหล่งพันธุ์โคที่จะนำมาใช้การขุน และอยู่ใกล้แหล่งอาหารหยาบ หรือวัสดุเหลือใช้ในการเกษตร
4. ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงโคขุน

เทคโนโลยีในกระบวนการการผลิต

1. พันธุ์โค

ควรเลือกพันธุ์โคที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโคขุน ได้แก่ โคพันธุ์ลูกผสมบาร์มันชาร์โรเล่ส หรือ ซิมเมนทอล เป็นต้น ควรเลือกขุนเฉพาะเพศผู้ เพราะเจริญเติบโตเร็วกว่าเพศเมีย

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องมีโรงเรือน และคอกสำหรับขุนโค โดยอาจสร้างด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่น แต่ต้องป้องกันแดดฝนได้และทนทาน ขนาดของคอกขุนโคควรมีขนาดพอดีกับตัวโคอยู่เท่านั้น ถ้าหากเลี้ยงรวมกันหลายตัวควรมีพื้นที่ 8 ตารางเมตร/โค 1 ตัว พื้นคอกควรเป็นพื้นดิน หรือคอนกรีตปูด้วยแกลบ ขี้เลื่อย ในคอกต้องมีรางอาหาร และรางน้ำ โดยรางอาหารในคอกควรสูงประมาณ 60 เซนติเมตร กว้าง 90 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร ต่อโค 1 ตัว อ่างน้ำควรวางในจุดที่ต่ำสุดของคอก

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารสำหรับโคขุน มีทั้งอาหารหยาบ และอาหารข้น โดยอาหารหยาบ



ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์

จะได้จากพืชอาหารสัตว์ หรือวัสดุเหลือใช้ หรือผลพลอยได้จากระบบไถ่เช่า เช่น ต้นข้าวโพด ฟางข้าว ชานอ้อย เป็นต้น โดยอัตราส่วนอาหารหยาดต่ออาหารข้นที่ใช้ขุนโคขึ้นอยู่กับราคาอาหาร อายุ และสภาพของโค ระยะเวลาขุน ความต้องการของตลาดโคขุน รวมทั้งข้อจำกัด ในการให้อาหาร

4. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเริ่มเลี้ยงโคขุนเพศผู้ อายุประมาณ 1-2 ปี ใช้วิธีขุนได้ 2 แบบ คือ

1) ขุนด้วยอาหารหยาดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นอาหารหยาดที่มีคุณภาพ และต้องใช้เวลาในการขุนนาน มักใช้วิธีนี้กับการขุนเพื่อผลิตเนื้อคุณภาพปานกลาง

2) ขุนด้วยอาหารหยาดเสริมด้วยอาหารข้น วิธีนี้ต้องลงทุนสูง มุ่งเน้นสำหรับการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพดี ส่งขายให้ตลาดชั้นสูง ระยะเวลาในการขุนโคจะแตกต่างกัน อายุของโคที่ขุน เช่น โคหย่านมใช้เวลาขุนนาน 10 เดือน โคอายุ 1 ปี ใช้เวลาขุนนาน 8 เดือน โคอายุ 1 ปีครึ่ง ใช้เวลาขุนนาน 6 เดือน โคอายุ 2 ปี ใช้เวลา 4 เดือน จะได้น้ำหนักสุดท้ายเพื่อส่งตลาด ประมาณ 450-500 กิโลกรัม แต่ทั้งนี้ การให้อาหารโคขุนที่ถูกต้องจะต้องครบถ้วนทั้งปริมาณ และโภชนาการตามที่ต้องการ

ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะได้แก่ ค่าพันธุ์โค ค่าอาหารสำหรับขุนโค ค่าเวชภัณฑ์ และอาหารเสริมอื่นๆ โดยทั่วไปจะมีต้นทุนประมาณ ตัวละ 17,000-20,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายโคมีชีวิต เมื่อขุนแล้วจะมีน้ำหนักประมาณ 450-500 กิโลกรัม จำหน่ายในราคาเฉลี่ยประมาณกิโลกรัมละ 45-50 บาท จะได้ผลตอบแทนประมาณตัวละ 18,00-25,000 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการตลาด และแหล่งที่เลี้ยงอันเนื่องมาจากความแตกต่างของราคาพันธุ์โค อาหารโค และราคาซื้อโคขุนของแต่ละแหล่งที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยงควรศึกษาข้อมูลก่อน และรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อผลิตลูกจำหน่าย

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่เกษตรกรมีความคุ้นเคย มีความรู้และประสบการณ์ ในการเลี้ยงมาเป็นเวลานาน การเลี้ยงสามารถดำเนินการได้ในทุกภูมิภาคของประเทศ และเนื่องจากความต้องการในการบริโภคเนื้อโคมีมากในขณะที่ยังเลี้ยงน้อย ตลาดจึง มีความต้องการสูง ทำให้อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อไม่มีปัญหาด้านราคาและการจำหน่าย เหมือนสินค้าเกษตรอื่นๆ นอกจากนี้แล้วโคเนืวยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศษวัสดุเหลือใช้ และผลพลอยได้ในทางด้านการเกษตรที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่นต่างๆ ให้มากขึ้นได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. มีสถานที่เพียงพอในการจัดทำคอก หรือโรงเรือนสำหรับการเลี้ยงดู และแปลงพืชอาหารสัตว์ ที่ตั้งของโรงเรือนหรือคอกเลี้ยงต้องอยู่ในพื้นที่ดอน ไม่มีน้ำท่วมขัง
2. ต้องมีแหล่งทุ่งหญ้าธรรมชาติสำหรับปล่อยเลี้ยงโค หรือสามารถจัดหญ้าหรืออาหารหยาบอื่นๆ ให้กินได้เพียงพอตลอดทั้งปี
3. ต้องมีพ่อพันธุ์สำหรับคุมฝูง หรืออยู่ใกล้หน่วยที่ให้บริการผสมเทียม
4. ต้องอยู่ใกล้ตลาดรับซื้อ-ขายโค หรือมีตลาดรองรับที่ชัดเจน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์โค

เกษตรกรสามารถเลือกพันธุ์โคได้หลายพันธุ์ โคพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ อาทิ โคขุน (ภาคใต้) โคขาวลำพูน (ภาคเหนือ) โคลาน (ภาคกลาง) และโคอีสาน เป็นต้น หรือโคเนื้อลูกผสมที่เกิดจากโคพื้นเมืองกับโคพันธุ์บราห์มัน หรือพันธุ์ชาร์โรเลส์ เป็นต้น โดยคุณสมบัติของโคแต่ละพันธุ์ก็จะแตกต่างกันไป เช่น โคพื้นเมืองจะมีความสมบูรณ์พันธุ์สูง ผสมติดง่ายให้ลูกเร็ว ลูกดกและเลี้ยงง่าย แต่จะมีการเจริญเติบโตช้า ตัวเล็ก ให้ผลผลิตเนืวน้อยกว่าโคลูกผสม ซึ่งมีโครงร่างใหญ่

2. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มต้นจากการเลี้ยงโคสาวหรือโคสาวอุมท้องหรือโคลูกติดจำนวนที่เลี้ยงจะขึ้นอยู่กัต้นทุนที่เกษตรกรมี แต่เพื่อให้คุ้มค่ากับการลงทุนและแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยง เกษตรกรควรเลี้ยงตั้งแต่ 5 ตัวขึ้นไปต่อครอบครัว การเลี้ยงจะใช้วิธีกึ่งขังกึ่งปล่อย โดยจะปล่อยโคออกหากินพืชหญ้าในแหล่งธรรมชาติ พืชหญ้าสาธารณะหรือพืชหญ้าที่ปลูกสร้างขึ้น แล้วนำเข้าขังคอกในช่วงตอนเย็นโดยจะมีโรงเรือนหรือไม่มีก็ได้ แต่ต้องมีเพิงพักที่สามารถป้องกันแดดและฝนได้ หลังจากทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเช่น หลังคาหญ้าหรือแฝก พื้นที่จะเป็นพื้นดินอัดแน่น หรือพื้นซีเมนต์ก็ได้ แต่ต้องมีความสะอาดในการทำความสะดวก และสามารถขนย้ายมูลโคออกได้สะดวก ในคอกพักหรือโรงเรือนควรมีรางน้ำ รางอาหารให้เพียงพอกับจำนวนโคที่เลี้ยง ต้องมีน้ำสะอาดและแร่ธาตุก้อนให้โคกินตลอดเวลา ในช่วงที่พืชอาหารหายขาดแคลนควรมีการเสริมพืชอาหารสัตว์คุณภาพดี หรืออาหารข้นให้กินเพิ่มเติม โดยเฉพาะในระยะการเลี้ยงที่สำคัญ เช่น ช่วงแม่โคอุมท้อง หลังคลอดและช่วงลูกโคให้เกษตรกรพิจารณาจากลักษณะรูปร่าง และความสมบูรณ์ของโคเป็นหลัก ถ้าโคพอมก็ควรเสริมอาหารเพิ่มเติม แม่โคจะเริ่มผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุประมาณ 1.5 ปี ในโคพื้นเมืองและ 2 ปี ในโคลูกผสม ถ้าเกษตรกรต้องการพ่อพันธุ์คุมฝูง พ่อพันธุ์ 1 ตัวที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไปจะคุมฝูงแม่พันธุ์ได้ 25-30 ตัว แต่ถ้าพ่อพันธุ์อายุน้อยจะคุมฝูงได้น้อยลง ถ้าเกษตรกรใช้ในการผสมเทียม จะต้องคอยสังเกตการณ์เป็นสัตว์ของแม่โค ซึ่งจะมีวงรอบการเป็นสัตว์



ประมาณ 21 วัน ควรผสมให้ได้ตามรอบวงแม่โคตั้งท้องนานประมาณ 280-290 วัน ในช่วงคลอดผู้เลี้ยงควรเข้าช่วยเหลือในการคลอด และให้ลูกโคกินนมแม่เหลืองจากแม่โคโดยเร็วที่สุด ลูกโคจะหย่านมเมื่ออายุประมาณ 6-7 เดือน โคทุกตัวควรได้รับการดูแลสุขภาพ ควรถ่ายพยาธิเป็นประจำอย่างน้อยปีละครั้ง และต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ ได้แก่ โรคคอบวม โรคปากและเท้าเปื่อย ตามโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอ การจำหน่ายโคเนื้อจะสามารถจำหน่ายได้ตั้งแต่ลูกโคหย่านมเป็นต้นไป แม่โคพื้นเมืองจะสามารถให้ลูกโคปีละ 1 ตัว เป็นอย่างน้อย แต่ถ้าเป็นลูกโคลูกผสมจะสามารถให้ลูกได้ 1-2 ตัวต่อปี เป็นอย่างน้อย

ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

ในการเลี้ยงโคเนื้อ 1 ตัว ช่วงระยะเวลาการเลี้ยงดู 5 ปี เกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายคือค่าพันธุ์โคสาว หรือโคสาวอู้มท้อง ค่าอาหารเสริมและแร่ธาตุ ค่าเวชภัณฑ์ ยาบำรุงยาถ่ายพยาธิ ค่าฟาร์มพันธุ์อาหารสัตว์ ค่าปรับปรุงซ่อมแซมคอก โรงเรือน รางน้ำ รางหญ้า และอื่นๆ รวมเฉลี่ยประมาณ 30,000-32,000 บาทต่อตัว

2. ผลตอบแทน

เกษตรกรจะมีรายได้จากการขายลูกโคหย่านมในช่วงเวลา 5 ปี แม่โค 1 ตัว จะให้ลูกประมาณ 3-4 ตัว จำหน่ายได้ในราคาตัวละประมาณ 8,000-10,000 บาท มีผลตอบแทนประมาณ 32,000-40,000 บาท และจะมีรายได้เพิ่มเติมจากการจำหน่ายมูลโคแห้งประมาณ 6,000 บาทต่อตัว โดยจะเริ่มคัมทุนในปีที่ 2 หรือ 3 อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่เลี้ยงและสถานการณ์ตลาดรวมทั้งขนาดการผลิต



การเลี้ยงโคนม เพื่อผลิตน้ำนมดิบจำหน่าย

การเลี้ยงโคนมเพื่อผลิตน้ำนมดิบจำหน่าย เป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมจากเกษตรกรในปัจจุบันมาก เนื่องจากสามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้ประจำที่แน่นอน และมั่นคง ไม่มีปัญหาด้านการตลาดเนื่องจากปัจจุบันน้ำนมดิบที่ผลิตได้ในประเทศ ยังไม่มีเพียงพอต่อความต้องการบริโภค อีกทั้งสามารถนำเอาวัสดุเหลือใช้ และ ผลพลอยได้ทางการเกษตรในแต่ละท้องถิ่นมาใช้เลี้ยงโคนมได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ควรมีทำเลที่เลี้ยงอยู่ใกล้แหล่งรับซื้อน้ำนม หรือในเขตการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม มีการคมนาคมสะดวก มีแหล่งน้ำที่จะใช้เลี้ยงโคนมได้ตลอดปี พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเพียงพอที่จะใช้ในการจัดทำแปลงหญ้าเลี้ยงโคนม
2. ควรมีแรงงานในครอบครัวอย่างน้อย 2 คน เพื่อใช้ในการเลี้ยงโคนม
3. การเลี้ยงโคนมเป็นการลงทุนค่อนข้างสูงจึงจำเป็นต้องมีทุนสำรองเพื่อใช้ในการเลี้ยงอย่างพอเพียง
4. ผู้เลี้ยงจะต้องมีความรักในอาชีพการเลี้ยงโคนม ต้องมีความรู้และประสบการณ์



ในการเลี้ยงและต้องมีความขยัน แข็งแรง ขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

5. ผู้เลี้ยงต้องสังกัดกลุ่มหรือสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม เพื่อความสะดวกในการจัดหาแหล่งเงินทุน ปัจจัยการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตนํ้านมที่ผลิตได้

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์โคนม

พันธุ์โคนมที่เป็นที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย คือ โคนมลูกผสมพันธุ์โฮลสไตน์ ฟรีเซียน หรือพันธุ์ขาว-ดำที่มีระดับสายเลือดตั้งแต่ 50 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป โดยระดับสายเลือดที่นิยมเลี้ยงในบ้านเราจะอยู่ที่ 62.5 เปอร์เซ็นต์

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

สถานที่ใช้เลี้ยงโคนม ต้องพิจารณาให้เหมาะสมหลายๆ อย่าง เช่น น้ำท่วมไม่ถึง อยู่ห่างจากสถานที่เลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ หรือโรงงานที่มีกลิ่นเหม็น โรงเรือนต้องสูงโปร่ง ป้องกันแดดฝน ลมพัดผ่านสะดวก อากาศเย็นสบาย ออกแบบให้สะดวกในการปฏิบัติงาน คงทน รักษาความสะอาดได้ง่าย

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารสำหรับที่ใช้เลี้ยงโคนม แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ อาหารหยาบ และอาหารข้น โดยอาหารหยาบจะเป็นอาหารหลักที่ใช้เลี้ยงโคนม ซึ่งได้แก่ หญ้า หรือพืชอาหารสัตว์อื่นๆ รวมทั้งวัสดุเหลือใช้ หรือผลพลอยได้จากกระบวนการอื่น อาทิ ต้นข้าวโพด ฟางข้าว ต้นถั่ว เป็นต้น อาหารข้นจะเป็นอาหารเสริมสำหรับในกรณีที่โคนมให้ผลผลิตมากๆ หรืออาหารหยาบหลักมีคุณภาพต่ำหรือไม่เพียงพอ โดยทั่วไปจะนิยมใช้อาหารสำเร็จรูปที่อยู่ในท้องตลาด หรือเกษตรกรอาจจะผสมขึ้นใช้เองเพื่อลดต้นทุนในการเลี้ยง

4. การจัดการเลี้ยงดู

โดยทั่วไปเกษตรกรจะนิยมเริ่มต้นการเลี้ยงโดยการซื้อแม่โคสาว หรือแม่โคตั้งท้อง มาเลี้ยงการเลี้ยงดูแม่โคอุ้มท้อง จำเป็นต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในช่วงก่อนคลอด 2-4 สัปดาห์ ต้องมีการเสริมอาหารข้นเพิ่มเติม แยกแม่โคออกจากฝูง แม่โคจะตั้งท้องนาน 285 วัน ขณะเมื่อคลอดผู้เลี้ยงต้องคอยดูแลให้การช่วยเหลือ ลูกโคแรกเกิดต้องให้กินนมน้ำเหลืองจากแม่โคภายใน 6 ชั่วโมง และต้องให้กิน



ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์

เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 วัน เพื่อให้ร่างกายลูกโคแข็งแรง หลังจากนั้นจะแยกออกจากแม่ มาเลี้ยงในคอกเฉพาะ จะให้กินนมร่วมกับแม่นม และจะเริ่มให้อาหารข้นเมื่อลูกโค อายุได้ 1 เดือน ในขณะเดียวกันจะเริ่มฝึกให้ลูกโคหัดกินหญ้า และจะหยุดให้นมเมื่อลูกโค มีอายุได้ 3 เดือน ในระยะโครุ่นจะให้โคกินหญ้าอย่างเต็มที่ เสริมอาหารข้นเพียงเล็กน้อย โดยจะนิยมเลี้ยงด้วยการปล่อยให้หากินเองในแปลงหญ้าเพราะโคจะได้ออกกำลังกาย ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและแรงงาน เมื่อโคเจริญเติบโตเต็มที่ อายุ 15-18 เดือน โคเพศเมีย จะเริ่มแสดงอาการเป็นสัด ควรจัดการผสมพันธุ์ให้ผสมติดภายในอายุไม่เกิน 18 เดือน หลังจากแม่โคคลอดลูกแล้ว 3 วัน จะแยกลูกออกจากแม่โค และจะเริ่มรีดนมได้ โดยการรีดนมสามารถทำได้ทั้งแบบใช้เครื่องรีดหรือรีดด้วยมือ รีดนมวันละ 2 ครั้ง เช้า เย็น แม่โครีดนมหลังคลอดใหม่ๆ จะต้องให้อาหารเต็มที่ทั้งหญ้าและอาหารข้น เพื่ออาหารจะเข้าซ่อมแซมส่วนต่างๆ ของร่างกายให้สมบูรณ์โดยเร็ว และให้ผลผลิต นำนมเต็มที่ หลังแม่โคคลอดไปแล้ว 60 วัน แม่โคจะเริ่มเป็นสัดใหม่ และมีวงรอบการ เป็นสัดทุกๆ 21 วัน สามารถผสมพันธุ์และตั้งท้องใหม่ได้อีก แม่โคแต่ละตัวจะสามารถ รีดนมได้นาน ประมาณ 250-300 วัน จะให้น้ำมันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ และสายเลือดของแม่โค แม่โคลูกผสมเลือด 50-62.5 เปอร์เซนต์ ในบ้านเราจะให้นม โดยเฉลี่ย ประมาณ 10-15 กิโลกรัมต่อวัน และจะหยุดรีดนม ประมาณ 2 เดือน ก่อนคลอดครั้งต่อไป เพื่อแม่โคจะได้สะสมอาหารให้เพียงพอก่อนการคลอด

5. การควบคุมป้องกันโรค

ต้องดูแลสุขภาพแม่โคนมอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ เช่น โรคคอบวม โรคปากเท้าเปื่อย ตรวจเลือดเพื่อป้องกันโรควัณโรค และแท้งติดต่อกันหมั่นกำจัดการพยาธิภายนอกและตรวจดูอาการของโรคเต้านมอีกเสบอย่างสม่ำเสมอ



ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ต้นทุนถาวร ได้แก่ ค่าโรงเรือน ค่าพันธุ์โคนม ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าจัดทำแปลงหญ้า ค่าจัดหาแหล่งน้ำและต้นทุนหมุนเวียน สำหรับเป็นค่าอาหารชั้น ค่าบริการผสมเทียมและค่ารักษาสัตว์ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมัน ค่าเวชภัณฑ์ และวัคซีนโดยรวม ต้นทุนสำหรับการเลี้ยงแม่โคนม 5 ตัว ในปัจจุบันเกษตรกรจะต้องมีเงินทุนอย่างน้อยประมาณ 250,000-300,00 บาท

2. ผลตอบแทน

ผลตอบแทนหรือรายได้หลักจะได้มาจากการผลิตนํ้านมดิบจำหน่าย ซึ่งปัจจุบันราคาสำหรับซื้อนํ้านมดิบ ณ ศูนย์รับซื้อนํ้านมดิบสหกรณ์ และกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมต่างๆ อยู่ระหว่างกิโลกรัมละ 10.50-12.0 บาท ปริมาณผลผลิตนํ้านมของโคนม 1 ตัว จะได้ถึง 15,000-18,000 กิโลกรัม ต่อระยะการให้นม ผลตอบแทนในปีที่ 1-3 จากการเลี้ยงแม่โคนม 5 ตัว โดยเฉลี่ยประมาณ 180,000-200,000 บาทต่อปี โดยเกษตรกรจะเริ่มคุ้มทุนในปีที่ 4 หรือ 5 เป็นต้นไป นอกจากนี้เกษตรกรยังมีรายได้เพิ่มเติมจากการจำหน่ายลูกโค และมูลโคที่จำหน่ายในแต่ละปีอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนจะสามารถผันแปรได้ตามสภาวะการตลาด ราคาแม่โค อาหาร และราคานํ้านมที่รับซื้อเป็นสำคัญ ดังนั้น ก่อนตัดสินใจเลี้ยงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงกระบือ

กระบือ นับเป็นสัตว์ที่เกษตรกรมีความผูกพันและมีประสบการณ์ในการเลี้ยงมายาวนาน รวมทั้งยังมีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งในการผลิตทางการเกษตรมาแต่ในอดีต กระบือเลี้ยงง่ายใช้แรงงานในครอบครัวและเลี้ยงได้ทั้งในที่ลุ่มและที่ดอน กระบือสามารถใช้ประโยชน์จากหญ้าและพืชอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติได้ดี ทำให้มีต้นทุนการเลี้ยงต่ำ ปัจจุบันตลาดมีความต้องการเนื้อกระบือสูงมาก เนื่องจากกระบือที่เลี้ยงในประเทศไทยมีปริมาณลดน้อยลงไปเรื่อยๆ

เงื่อนไขความสำเร็จ

การเลี้ยงกระบือต้องอาศัยพื้นที่ที่เหมาะสม มีแหล่งน้ำ มีแหล่งปล่อยเลี้ยง ที่มีหญ้าหรือพืชอาหารตามธรรมชาติอย่างพอเพียงหรืออาจจะต้องมีแหล่งวัสดุเหลือใช้จากระบบไร่นา เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมรวมทั้งต้องมีพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ในกรณีที่ไม่มีหน่วยบริการผสมเทียมให้บริการในพื้นที่



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์กระบือ

พันธุ์กระบือในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปเกษตรกรจะนิยมเลี้ยงกระบือปลัก ซึ่งเป็นกระบือที่ชอบนอนแช่ปลักมีรูปร่างลำสัน ผิวหนังมีสีเทาเข้ม เกือบดำ อาจมีสีผิวขาวเผือก มีขนเล็กน้อย ลำตัวหนักทอ้งใหญ่ แคบยาว มีลักษณะเขาโค้งไปข้างหลัง ตาขนเด่นชัด คอยาว และบริเวณใต้คอจะมีขนขาวเป็นรูปตัววี

2. การจัดการเลี้ยงดู

เนื่องจากกระบือเป็นสัตว์เลี้ยงง่ายไม่ยุ่งยาก ดังนั้นหลักในการจัดการ โดยทั่วไปคือ ต้องให้กระบือกินอาหารที่มีคุณภาพและจำนวนพอเพียง รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้กระบืออยู่อย่างสบายและปลอดภัย การให้อาหารกระบือจะใช้การปล่อยเลี้ยงในแปลงพืชอาหารสัตว์ตามธรรมชาติ หรือวัสดุที่เป็นผลพลอยได้จากการปลูกพืชมาเป็นอาหารกระบือ เสริมแร่ธาตุและเกลือให้กินได้ตลอดเวลาเพื่อให้กระบือที่เลี้ยงแข็งแรง และมีความต้านทานโรค ต้องทำวัคซีนป้องกันโรคระบาด เช่น โรคคอบวม โรคปากและเท้าเปื่อย เป็นประจำทุกปีตามโปรแกรมที่กำหนด การผสมพันธุ์แม่กระบือทำได้หลายวิธี เช่น การผสมเทียม ซึ่งผู้เลี้ยงจะต้องคอยสังเกตการณ์เป็นสัตว์ของแม่กระบือ หรือการใช้พ่อพันธุ์เข้าผสมหรือคุมฝูง โดยทั่วไปพ่อพันธุ์ 1 ตัวสามารถปล่อยคุมฝูงแม่กระบือได้ประมาณ 30-40 ตัว ช่วงอายุที่ต้องดูแลเป็นพิเศษได้แก่ระยะแม่กระบือใกล้คลอดและลูกกระบือแรกเกิด แม่กระบือปลักตัวหนึ่งจะให้ลูกได้ 1 ตัว ในระยะเวลา 1.5-2 ปี ในการเลี้ยงกระบือที่ใช้พ่อพันธุ์คุมฝูงจำเป็นต้องเปลี่ยนพ่อพันธุ์ใหม่ทุก 3-4 ปี เพื่อป้องกันการผสมเลือดชิด



ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

ส่วนใหญ่จะเป็นค่าพันธุ์กระบือ ค่าอาหารเสริมและแร่ธาตุ การเลี้ยงแม่กระบือ 1 ตัว ในระยะเวลา 5 ปี จะต้องมีทุนในการเลี้ยงดูประมาณ 17,000-23,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายลูกกระบือที่เกิดในฝูง ในระยะเวลา 5 ปี แม่กระบือ 1 ตัว จะสามารถให้ลูกได้ 2-3 ตัว ลูกกระบือหย่านมสามารถจำหน่ายได้ในราคาตัวละ ประมาณ 10,000-12,000 บาท คิดเป็นผลตอบแทนประมาณ 1,000-2,000 บาทต่อตัว

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงดังกล่าว อาจเปลี่ยนแปลงได้ตาม สภาวะการตลาดและแหล่งที่เลี้ยง



กระบือนม เป็นสัตว์เลี้ยงพื้นเมืองของประเทศอินเดีย ปากีสถาน อียิปต์ และ อิตาลี สำหรับประเทศไทยมีการเลี้ยงกระบือมาประมาณ 50 กว่าปีแล้ว นอกจากเลี้ยงง่าย ใช้แรงงานได้เหมือนกระบือพื้นเมืองของไทยแล้ว ยังสามารถเปลี่ยนอาหารหยาบ เช่น หญ้าและพืชอาหารสัตว์ที่มีตามธรรมชาติเป็นน้ำนมได้ด้วย ต้นทุนการเลี้ยงต่ำ ปัจจุบัน ตลาดมีความต้องการน้ำนมและผลิตภัณฑ์จากนมกระบือสูงมาก เนื่องจากมีไขมัน และโปรตีนสูงกว่าน้ำนมโค และปริมาณการเลี้ยงในประเทศยังมีน้อยมากซึ่งไม่เพียงพอ ต่อความต้องการของตลาด



เงื่อนไขความสำเร็จ

การเลี้ยงกระบือนม จำเป็นต้องมีพื้นที่ที่เหมาะสม มีแหล่งพืชอาหารสัตว์เพียงพอ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ เพราะกระบือนมเป็นกระบือที่ชอบอาบน้ำ และที่สำคัญที่สุดคือ พันธุ์กระบือนมที่จะเลี้ยงจะต้องเป็นพันธุ์กระบือนมที่ดี ได้มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ หรืออาจนำพ่อพันธุ์กระบือนมพันธุ์ดีมาผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์กระบือพื้นเมืองของไทยเราก็ได้ เพื่อผลิตลูกผสมระหว่างกระบือพันธุ์นม และกระบือพื้นเมืองไทยซึ่งสามารถให้น้ำนมได้ดีเช่นเดียวกัน

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์กระบือ

พันธุ์กระบือนมที่นิยมเลี้ยงมีอยู่ด้วยกัน 2 พันธุ์ คือ

1. **กระบือนมพันธุ์มูร์ราห์ (Murrah)** มีแหล่งกำเนิดอยู่ทางภาคใต้ของประเทศอินเดียยอมรับกันว่าเป็นราชินีแห่งกระบือนมของอินเดีย กล่าวคือ สามารถให้น้ำนมได้สูงกว่ากระบือนมพันธุ์อื่นและมีไขมันนมเฉลี่ย 7% ซึ่งสูงกว่าไขมันในน้ำนมโคเกือบ 1 เท่าตัว และมีโปรตีนประมาณ 9% ให้น้ำนมเฉลี่ย 1,350 – 1,800 กิโลกรัม ในระยะเวลาให้นม 305 วัน ซึ่งบางตัวสามารถให้น้ำนมได้สูงถึง 3,600-4,500 กิโลกรัม หรือเฉลี่ยวันละ 11-15 กิโลกรัม หรือบางตัวให้นมสูงสุดวันละ 22.5 กิโลกรัม น้ำหนักแรกเกิดประมาณ 38 กิโลกรัม กระบือพ่อพันธุ์โตเต็มที่หนักประมาณ 540 กิโลกรัม และแม่พันธุ์โตเต็มที่หนักประมาณ 427 กิโลกรัม

2. **กระบือนมพันธุ์นีลี (Nili)** เป็นกระบือนมที่ให้น้ำมน้อยกว่ากระบือพันธุ์มูร์ราห์ กล่าวคือ กระบือเพศเมียโตเต็มที่หนักประมาณ 585 กิโลกรัม และกระบือพ่อพันธุ์โตเต็มที่หนักประมาณ 450 กิโลกรัม ให้น้ำนมเฉลี่ยประมาณ 1,575-1,800 กิโลกรัมในระยะเวลาให้นม 250 วัน

นอกจากนี้กระบือนม 2 พันธุ์นี้แล้ว ยังมีกระบือนมพันธุ์เมฆานีซึ่งเป็นพันธุ์ที่รัฐบาลประเทศอินเดียถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อปี 2539 พันธุ์ราชวิพันธุ์ชชาติ พันธุ์จัพฟาราบตี พันธุ์เมสวานา และพันธุ์บัดดาวารี เป็นต้น ซึ่งเป็นกระบือนมที่ให้น้ำนมรองลงมา



2. การจัดการเลี้ยงดู

เนื่องจากกระป๋องนมเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย สามารถกินหญ้าที่ขึ้นตามธรรมชาติได้ดีกว่าโค นอกจากนี้ยังสามารถกินหญ้าหมัก หญ้าแห้งและฟางข้าวได้ดีกว่าโค ความเป็นอยู่ง่ายเหมือนกับกระบือพื้นเมืองของไทย การปฏิบัติควรปล่อยให้กินหญ้าสดทุกเช้า และเย็น หมั่นอาบน้ำอยู่เสมอ โดยใช้แปรงหรือกาบมะพร้าวถูทั้งตัวให้สะอาด จะทำให้กระป๋องนมคุ้นเคยกับผู้เลี้ยงมากขึ้นทั้งยังช่วยป้องกันเห็บ เหา ไร และพยาธิภายนอกได้ด้วย นอกจากนี้ในขณะรีดนมควรให้อาหารข้นวันละประมาณ 2 กิโลกรัม

อาหารข้นอาจประกอบด้วย

รำละเอียด	22.0	กิโลกรัม	เกลือป่น	0.5	กิโลกรัม
ปลายข้าว	32.5	กิโลกรัม	กระดุกป่น	0.5	กิโลกรัม
ข้าวโพด	16.5	กิโลกรัม	เปลือกหอย	0.5	กิโลกรัม
กากถั่วเหลือง	27.0	กิโลกรัม	แมกนีเซียม	0.5	กิโลกรัม

การรีดนม สามารถรีดนมได้ 2 ครั้งต่อวันเหมือนกับโคนม สำหรับลักษณะเฉพาะของน้ำนมกระป๋อง คือ น้ำนมกระป๋องจะมีสีขาวปนเขียวเล็กน้อย มีความข้นมาก มีรสหวานมันกว่านมโคและนมแพะ สามารถนำไขมันนมมาทำเป็นเนยแข็งได้มากกว่านมโค

เพื่อให้กระป๋องที่เลี้ยงมีความแข็งแรงและทนทานต่อโรค จำเป็นต้องมีการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาด เช่น โรคคอบวม โรคปากและเท้าเปื่อย และตรวจโรคแท้งติดต่อเป็นประจำตามโปรแกรมที่กรมปศุสัตว์กำหนด การผสมพันธุ์แม่กระป๋องทำได้หลายวิธี เช่น การผสมเทียมและการใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง โดยทั่วไปพ่อพันธุ์กระป๋อง 1 ตัวสามารถคุมฝูงแม่กระป๋องได้ประมาณ 30-40 ตัว



ต้นทุนและผลตอบแทน

ผลตอบแทนส่วนใหญ่มจะได้จากการจำหน่ายน้ำนมเป็นหลัก ซึ่งจะมีต้นทุนการผลิตน้ำนมกิโลกรัมละประมาณ 24 บาท ส่วนราคาขายกิโลกรัมละประมาณ 33 บาท ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับ กิโลกรัมละ 9 บาท ซึ่งน้ำนมกระป๋องสามารถแปรรูปได้เช่นเดียวกับนมโค และยังมีคุณสมบัติที่พิเศษกว่านมโค คือ มีคอเรสเตอรอลต่ำกว่า 43% มีโปรตีนสูงกว่า 40% และมีแคลเซียมสูงกว่า 58% มีสารต้านอนุมูลอิสระ และจากสาเหตุที่มีโปรตีนสูงนี้จึงทำให้สามารถนำไปผลิตชีสและเนยได้มากกว่านมโค โดยในการผลิตชีส 1 กิโลกรัม ใช้นมกระป๋องเพียง 5 กิโลกรัม ขณะที่นมโคใช้ไป 8 กิโลกรัม ส่วนการผลิตเนย 1 กิโลกรัม จะใช้นมกระป๋อง 10 กิโลกรัม ส่วนนมโคต้องใช้ถึง 14 กิโลกรัม

ในระยะเวลา 5 ปี แม่กระป๋อง 1 ตัว จะสามารถให้ลูกได้ 2-3 ตัว ต้นทุนการผลิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งขายได้ จึงค่อนข้างต่ำเฉลี่ยตัวละ 7,130 บาท ราคาขายตัวละ 15,000 บาท เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนตัวละ 7,870 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงกระป๋องดังกล่าว อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการตลาดและแหล่งที่เลี้ยง



การเลี้ยงสัตว์เล็ก



แพะ เป็นสัตว์เลี้ยงง่ายให้ผลตอบแทนเร็วลงทุนน้อย เนื่องจากแพะสามารถใช้พืชอาหารหายาและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีในท้องถิ่นเป็นอาหารได้ การเลี้ยงแพะสามารถใช้แรงงานภายในครอบครัว ปัจจุบันปริมาณแพะพันธุ์ดีมีไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกรที่จะนำไปใช้เลี้ยงเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์เนื่องจากมีเกษตรกรให้ความสนใจและหันมาเลี้ยงแพะกันมากขึ้น



เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรควรมีประสบการณ์ มีความรู้ และมีความตั้งใจจริงในการผลิตแพะพันธุ์ดี
2. เกษตรกรต้องมีความพร้อมในด้านพื้นที่ โรงเรือน แรงงานและมีแหล่งพืชอาหารหายาหรือวัสดุเหลือใช้ในการเกษตรสำหรับใช้เลี้ยงแพะอย่างเพียงพอ
3. ควรมีการจัดการผลิตในลักษณะกลุ่มการผลิตและมีเครือข่ายด้านการตลาดที่ชัดเจน

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์แพะ

สายพันธุ์แพะเนื้อที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ แพะพันธุ์พื้นเมือง แพะพันธุ์แองโกลนูเบียน และแพะพันธุ์บอร์ในการเลี้ยงของเกษตรกรนั้น พ่อพันธุ์ควรเป็นแพะพันธุ์แองโกลนูเบียน หรือพันธุ์บอร์ ซึ่งรูปร่างสูงใหญ่แข็งแรงมีความสมบูรณ์พันธุ์ ควรมีอายุ 1 ปีขึ้นไป ส่วนแม่พันธุ์ควรเป็นพันธุ์พื้นเมือง หรือพันธุ์ลูกผสมแองโกลนูเบียน หรือพันธุ์บอร์ ที่มีลักษณะลำตัวยาว เต้านมโต หัวนมยาวสมส่วน ปริมาณน้ำนมมาก ความสามารถในการผลิตสูง และให้ลูกแฝด

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงแพะ ควรเป็นคอกยกพื้นที่มีทางลาดสำหรับขึ้นลง พื้นี่คอกควรทำเป็นร่องเพื่อความสะดวกในการทำความสะอาด ผึงคอกควรโปร่ง แต่ต้องป้องกันแพะกระโดดหนีออกได้ หลังคาอาจใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น โดยทั่วไปแพะ 1 ตัว จะใช้พื้นที่ในคอกประมาณ 1 ตารางเมตร คอกควรแบ่งออกเป็นคอกย่อยๆ สำหรับแยกเลี้ยงแพะในแต่ละวัย บริเวณสำหรับปล่อยแพะรอบคอกเลี้ยงควรมีรั้วกันที่แข็งแรง ภายในคอกควรมีที่ให้น้ำ อาหารชั้น และพืชอาหารหายาอย่างเพียงพอ

3. อาหารและการให้อาหาร

แพะเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องคล้ายโค อาหารหลักตามปกติของแพะ คือ อาหารหายา เช่น หญ้าสดต่างๆ ใบไม้ และพืชตระกูลถั่วในการเลี้ยงแพะพันธุ์ควรเสริมอาหารชั้นเพิ่มเติม เพื่อช่วยให้แพะเจริญเติบโตและให้ผลผลิตดีขึ้น



4. การจัดการเลี้ยงดู

วิธีการเลี้ยงแพะมีหลายวิธี เช่น การเลี้ยงแบบผูกล่าม การเลี้ยงแบบปล่อยหากินในสวนยางหรือสวนผลไม้ และการเลี้ยงแบบขังคอก โดยมีการปล่อยแปลงหญ้าเป็นระยะๆ หรือตัดหญ้ามาให้กินในคอก การเลี้ยงดูแพะตัวผู้กับตัวเมียจะคล้ายกัน แต่ควรแยกแพะตัวผู้และตัวเมีย ตั้งแต่อายุได้ 3 เดือน อัตราส่วนการผสมพันธุ์จะใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 15-25 ตัว พ่อและแม่พันธุ์ที่จะเริ่มผสมพันธุ์ได้ควรมีอายุไม่ต่ำกว่า 8 เดือน ใน 1 ปี แม่แพะจะสามารถให้ลูกได้ 2-3 ตัว การเลี้ยงดูลูกแพะต้องให้อยู่กับแม่ในระยะแรกและแยกออกเมื่ออายุเลย 3 เดือนไปแล้ว

5. การสุขภาพ

การจัดการด้านสุขภาพของแพะควรฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ปีละ 2 ครั้ง ถ่ายพยาธิตามโปรแกรม และหมั่นตรวจสุขภาพของแพะเป็นประจำ หากพบแพะป่วย ควรแยกแพะป่วยออกเพื่อทำการรักษาโดยทันที

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงแพะพันธุ์ดี 1 ชุด ประกอบด้วย พ่อพันธุ์ 1 ตัว แม่พันธุ์ 10 ตัว

1. ต้นทุน

สำหรับการเลี้ยงแพะพันธุ์ดีจำนวน 11 ตัว ต้นทุนในระยะแรกจะได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโรงเรือน อุปกรณ์ ค่าพันธุ์แพะ ค่าจัดทำแปลงหญ้า ค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์ ค่าวัคซีนรวมประมาณ 35,000-40,000 บาท ในปีที่ 2 และปีต่อไปต้องลงทุนในเรื่องโรงเรือน อุปกรณ์ และพันธุ์แพะ

2. ผลตอบแทน

จะเริ่มจำหน่ายแพะในปีที่ 2 ได้ประมาณ 20-30 ตัว โดยเป็นแพะลูกผสมอายุ 1 ปี มีน้ำหนักประมาณ 25-30 กิโลกรัม ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 100 บาท จะขายได้ตัวละ 2,500-3,000 บาท จะมีผลตอบแทนประมาณ 50,000-60,000 บาทต่อปี ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงจะแตกต่างกันไปตามแหล่งที่เลี้ยงและสภาวะการตลาดของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น เกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงแพะเนื้อ เพื่อผลิตนมจำหน่าย

นมแพะ มีคุณค่าทางอาหารสูงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับคนป่วย ราคาดีกว่านมโค ตลาดมีความต้องการสูง โดยเฉพาะปัจจุบันจะนิยมนำไปใช้เป็นอาหารเลี้ยงลูกสุนัข พันธุ์ดี การเลี้ยงแพะใช้พื้นที่น้อยสามารถเลี้ยงผสมผสานร่วมกับการปลูกพืชได้โดยแพะ จะทำหน้าที่ช่วยกำจัดวัชพืชในแปลงหญ้า ให้ผลตอบแทนเร็วสามารถใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในท้องถิ่นเป็นอาหารได้ และใช้แรงงานในครัวเรือนได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. พื้นที่เลี้ยงต้องใกล้แหล่งตลาดพันธุ์แพะและผู้บริโภคนมแพะ
2. ต้องมีความรู้ และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูแพะ การรีดนมแพะ และทำผลิตภัณฑ์จากนมแพะ
3. ต้องมีแหล่งพืชอาหารหายาบที่มีคุณภาพ หรือมีแหล่งวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ที่สามารถใช้เป็นอาหารเลี้ยงแพะอย่างเพียงพอ
4. ต้องมีแหล่งจัดหาพันธุ์แพะนมที่ดี เพื่อนำมาใช้เลี้ยงเบื้องต้น



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์แพะนม

พันธุ์ที่นิยมเลี้ยงได้แก่ พันธุ์ชาแนน มีสีขาว สีครีม หรือสีน้ำตาลอ่อนๆ ให้น้ำนมเฉลี่ยวันละ 2.0-2.5 กิโลกรัม ระยะการให้นม 150-200 วัน และพันธุ์แองโกลนูเบียน ซึ่งเป็นแพะที่ให้ทั้งเนื้อและนมมีหลายสี ทั้งสีเดียวในตัว หรือมีสีต่างปนให้น้ำนมเฉลี่ยวันละ 1.0-1.5 กิโลกรัม ระยะการให้นม 120-150 วัน

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ลักษณะของโรงเรือนเลี้ยงแพะ ควรมีหลังคา กันแดดและฝน ยกพื้นสูง เพื่อความสะดวกในการทำความสะอาด มีที่ให้น้ำและอาหารให้เพียงพอกับจำนวนแพะที่เลี้ยง เพื่อป้องกันการแย่งกินอาหารควรแบ่งกันคอกสำหรับแพะโต แม่แพะท้อง และลูกแพะออกจากกัน และควรมีคอกสำหรับบริดนมแพะเป็นการเฉพาะ พื้นคอกควรยกสูงและทำเป็นช่องๆ เพื่อให้มูลและปัสสาวะหล่นลงดินได้ พื้นคอกจะได้แห้งและสะอาดนอกจากนี้จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ในการรีดและเก็บรักษาน้ำนม รวมทั้งเครื่องมือแปรรูปและบรรจุน้ำนมเพื่อจำหน่ายด้วย

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารหลักของแพะควรจะเป็นอาหารหยาบ เช่น หญ้าสดควรให้กินวันละประมาณ 10% ของน้ำหนักตัวแพะ อาหารหยาบควรมีคุณภาพสูง เช่น หญ้าผสมถั่ว หรือวัสดุผลพลอยได้เหลือใช้ทางการเกษตรและอุตสาหกรรม เช่น เปลือกฝักข้าวโพดอ่อน และควรให้อาหารเสริมเข้มข้นเสริมวันละ 0.5-1.00 กิโลกรัม โดยพิจารณาจากสภาพร่างกายแพะ เพื่อให้แพะเจริญเติบโตและได้ผลผลิตดีขึ้น

4. การจัดการเลี้ยงดู

มีหลายรูปแบบ ทั้งแบบปล่อยเลี้ยงในแปลงหญ้า ในสวนผลไม้หรือไม้ยืนต้น การเลี้ยงระบบขังคอกปล่อยแปลงหญ้าเป็นบางเวลา หรือตัดหญ้าให้กินในคอกเป็นบางเวลา โดยทั่วไปแพะพ่อพันธุ์ 1 ตัว จะสามารถคุมฝูงตัวเมียได้ 10-15 ตัว และจะเริ่มผสมพันธุ์ได้ตั้งแต่อายุ 8 เดือนขึ้นไป แม่แพะ 1 ตัว จะให้ลูกได้ปีละ 2-3 ตัว ในช่วงแพะอุมท้องควรมีการดูแลเป็นพิเศษ ต้องให้อาหารหยาบคุณภาพดีหรือเสริมอาหารข้นเพิ่มขึ้น ในการเลี้ยงแพะนมจำเป็นต้องมีการจดบันทึกข้อมูลทะเบียนประวัติ



ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์

ของแพะนมแต่ละตัว ต้องมีการทำเบอร์ประจำตัว โดยวิธีการติดเบอร์หูหรือใช้เบอร์แขวนคอ เพื่อเก็บประวัติในการให้น้ำนมและการผสมพันธุ์ ในช่วงแม่แพะให้นมต้องหมั่นทำความสะอาดแม่แพะรีดนมเป็นประจำ มีการเสริมอาหารขึ้นก่อนหรือหลังการรีดนมทุกครั้ง ต้องรักษาเต้านมแพะให้ปราศจากการติดเชื้อ โดยการทำทำความสะอาดด้วยด่างทับทิมก่อนและหลังการรีดนม เมื่อรีดนมแม่แพะได้แล้วจำเป็นต้องมีการแปรรูปน้ำนม นิยมแปรรูปด้วยวิธีการต้มแล้วบรรจุขวดออกจำหน่าย โดยทั่วไปจะรีदनํมได้ประมาณตัวละ 1.5-2 กิโลกรัม รีดได้นาน 150-200 วัน

5. การสุขภาพ

จำเป็นต้องมีการกําจัดพยาธิภายนอกเป็นประจำโดยการอาบน้ำและฉีดพ่นลำตัวด้วยยากำจัดพยาธิภายนอก ส่วนการกําจัดพยาธิภายในให้ถ่ายพยาธิแพะนมเป็นประจำทุก 3 เดือน และบอ้ยขึ้นถ้ามีพยาธิชุกชุม ควรมีการป้องกันโรคระบาดด้วยการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามโปรแกรมของกรมปศุสัตว์

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงนมแพะ จำนวน 11 ตัว เป็นแพะพ่อพันธุ์ 1 ตัว และแพะแม่พันธุ์ 10 ตัว

1. ต้นทุน

ในช่วงแรก ต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนของโรงเรือน อุปกรณ์ค่าพ่อ-แม่พันธุ์แพะ และการจัดทำแปลงหญ้าซึ่งจะมีคุณค่าประมาณ 65,000-85,000 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายที่ต้องลงทุนทุกปี ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์และวัคซีน จะอยู่ประมาณ 13,000-15,000 บาทต่อปี

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายนมแพะซึ่งจะมีน้ำนมประมาณ 3,000-4,000 กิโลกรัมต่อปี สามารถแปรรูปจำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ 40 บาท จะมีผลตอบแทนประมาณปีละ 12,000-160,000 บาท นอกจากนี้จะมีรายได้จากจำหน่ายลูกแพะหย่านมซึ่งจะมีผลผลิตปีละประมาณ 15-30 ตัว สามารถจำหน่ายได้ในราคาตัวละ 2,500 บาท คิดเป็นเงินประมาณ 75,000-85,000 บาท ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพของตลาดและแหล่งที่เลี้ยง รวมทั้งฤดูกาลและเทศกาลทางศาสนาของผู้บริโภค



การเลี้ยงแพะเนื้อ เพื่อผลิตเนื้อจำหน่าย

แพะ เป็นสัตว์เลี้ยงง่าย ไม่ยุ่งยาก ใช้พื้นที่น้อย ให้ผลตอบแทนเร็ว ต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ เนื่องจากแพะสามารถให้พืชอาหารหายาและวัสดุเหลือใช้จากฟาร์มเป็นอาหารได้ ปัจจุบันตลาดเนื้อแพะขยายตัวความต้องการในการบริโภคเนื้อแพะมีมากขึ้น แต่ผู้เลี้ยงแพะเพื่อจำหน่ายเนื้อยังมีอยู่น้อยมาก

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรต้องมีความพร้อมในเรื่องพื้นที่และแรงงานที่ใช้เลี้ยง
2. ต้องมีตลาดจำหน่ายเนื้อแพะในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงที่ชัดเจน
3. ต้องมีแหล่งพืชอาหารสัตว์หรือมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียงอย่างเพียงพอ
4. ต้องมีแหล่งในการจัดหาพันธุ์แพะที่ดี ควรมีการรวมตัวเป็นกลุ่มผลิตในชุมชน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์แพะ

โดยทั่วไปจะนิยมใช้แพะพันธุ์บอร์ หรือแพะลูกผสม เช่น ลูกผสมบอร์ ลูกผสมแอ่งโคลนเบียน และ ลูกผสมพื้นเมือง เป็นต้น

2. ด้านโรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนที่ใช้ในการเลี้ยงแพะจะต้องสามารถป้องกันแดด ฝนและน้ำท่วมขังได้ ควรสร้างแบบง่ายๆโดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น ภายในโรงเรือนควรมีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเลี้ยง ได้แก่ รางน้ำ รางอาหารอย่างเพียงพอ ต้องมีบริเวณสำหรับปล่อยให้แพะออกกำลังกาย และหากินอาหารตามธรรมชาติ

3. อาหารและการให้อาหาร

โดยปกติจะเลี้ยงโดยการปล่อยในแปลงหญ้าตามธรรมชาติ ในสวนมะพร้าว สวนยางพารา หรือสวนปาล์ม ในสภาพการเลี้ยงปกติไม่จำเป็นต้องเสริมอาหารชั้น แต่ควรเพิ่มอาหารหยาบคุณภาพดีหากมีความจำเป็นต้องให้อาหารชั้นเสริม อัตราที่ใช้ประมาณ 0.5-1.00 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน จะเสริมก่อนการจำหน่ายประมาณ 1-2 เดือน

4. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มต้นด้วยการเลี้ยงแพะที่มีอายุประมาณ 3 เดือนขึ้นไป ควรเลี้ยงรายละเอียดประมาณ 5-10 ตัว เน้นการเลี้ยงด้วยอาหารหยาบเป็นหลักและเสริมอาหารชั้นตามความจำเป็น เช่น ในช่วงฤดูแล้งที่อาหารหยาบขาดแคลนหรือคุณภาพต่ำ การจัดการเลี้ยงดูควรเลี้ยงแบบขังคอกในตอนเช้าและปล่อยในช่วงบ่ายในแหล่งพืชอาหารหยาบตามธรรมชาติ โดยใช้เวลาประมาณ 1-2 ปี มีขนาดน้ำหนักประมาณ 30 กิโลกรัม สามารถจำหน่ายเพื่อนำไปบริโภคได้

5. การสุขาภิบาล

ควรมีการถ่ายพยาธิแพะ และฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามความจำเป็นหรือตามโปรแกรมที่กำหนดไว้



ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

ในระยะแรกจะต้องลงทุนในเรื่องค่าโรงเรือนและอุปกรณ์การเลี้ยง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายประมาณ 3,000-3,500 บาท ส่วนค่าพันธุ์จะขึ้นอยู่กับปริมาณที่เลี้ยง โดยแพะอายุ 3 เดือน จะมีราคาตัวละประมาณ 300-400 บาทต่อตัว

2. ผลตอบแทน

จะเริ่มจำหน่ายแพะได้เมื่ออายุ 1-2 ปีขึ้นไป ซึ่งจะมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 30 กิโลกรัมต่อตัว และจำหน่ายได้ในภาคกลาง ราคาประมาณกิโลกรัมละ 50-60 บาท ส่วนภาคใต้จำหน่ายได้ 100-150 บาท ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงแพะดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่ใช้เลี้ยงแพะ และความต้องการของตลาดในแต่ละฤดูกาลหรือเทศกาลทางศาสนา



สุกรลูกผสมพันธุ์ดуроค-เหมยซาน เป็นสุกรลูกผสมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ทดแทนสุกรพื้นเมืองที่มีปริมาณน้อยลง โดยพบว่าสุกรลูกผสมพันธุ์ดуроค-เหมยซานจะมีลักษณะโตเร็วกว่าพันธุ์พื้นเมือง เลี้ยงง่ายคล้ายพันธุ์ดуроค ให้ลูกตกเลี้ยงลูกเก่ง คล้ายกับพันธุ์เหมยซาน สามารถใช้เศษอาหารในครัวเรือนเศษวัสดุทางการเกษตรเป็นอาหาร เหมาะกับเกษตรกรรายย่อยเพื่อเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม เนื้อสุกรลูกผสมนุ่มคล้ายกับสุกรพันธุ์พื้นเมือง เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั้งในตลาดท้องถิ่น และตลาดทั่วไป ดังนั้น ปัจจุบันจึงมีเกษตรกรหันมาสนใจขุนลูกสุกรพันธุ์ดуроค-เหมยซาน แทนสุกรพันธุ์พื้นเมืองกันมากขึ้น ทำให้พันธุ์สุกรไม่เพียงพอ

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ในพื้นที่ที่จะใช้เลี้ยงหรือบริเวณใกล้เคียงต้องมีแหล่งวัสดุอาหารราคาถูก หรือมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร หรือเศษอาหารทางครัวเรือนเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงสุกรอย่างเพียงพอ



2. ต้องมีตลาดรับรองสุกรลูกผสม อาทิ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงขุนสุกรพันธุ์พื้นเมือง และครูโรค-เหมาชนทั้งในท้องถิ่น หรือแหล่งตลาดซื้อขายบริเวณใกล้เคียงที่ชัดเจนแน่นอน
3. ต้องอยู่ใกล้แหล่งจำหน่ายพันธุ์สุกรที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์โดยเป็นฟาร์มที่เชื่อถือได้หรือได้รับการรับรอง

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สุกร

พันธุ์สุกรพ่อแม่พันธุ์ที่จะใช้ในการผลิตลูกผสมครูโรค-เหมาชน จะใช้พ่อพันธุ์พันธุ์ครูโรคเจอร์ซี่ส่วนแม่พันธุ์จะใช้สุกรเหมาชน เมื่อผสมได้สุกรลูกผสมครูโรค-เหมาชน จะมีสีดำ หูปรก ท้องแอ่นเล็กน้อย มีกล้ามเนื้อสะโพก และไหล่มากขึ้น

2. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มเลี้ยงด้วยสุกรลูกผสม พ่อแม่พันธุ์อายุประมาณ 3 เดือน โดยพ่อแม่พันธุ์จะเริ่มผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุ 8 เดือนขึ้นไป ส่วนแม่พันธุ์จะเริ่มผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุ 7-8 เดือน โดยจะตั้งท้องนาน 114 วัน อาหารที่ใช้เลี้ยงสุกรนิยมให้อาหารสำเร็จรูปที่มีในท้องตลาด หรือเกษตรกรอาจลดต้นทุนด้วยการผสมอาหารเอง จากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ในแต่ละปีแม่สุกรหนึ่งตัวจะให้ลูกประมาณ 18-20 ตัว สำหรับการจัดการดูแลในระยะที่สำคัญ ได้แก่ ระยะลูกสุกรเมื่อแรกคลอดควรดูแลเป็นพิเศษต้องใช้ผ้าสะอาดหรือฟางเช็ดตัวลูกสุกรหลังคลอดให้แห้ง ตัดสายสะดือ ตัดเขี้ยวออกให้หมดและต้องให้ลูกสุกรได้กินนมแม่เหลืองทันที ระหว่างอายุ 1-3 วัน ให้ฉีดธาตุเหล็กเข้ากล้ามเนื้อ ตัวละ 2 ซี.ซี. เพื่อป้องกันโลหิตจางในระยะ 15 วันแรก ต้องใช้ไฟฟ้าให้ความอบอุ่นแก่ลูกสุกร เมื่อสุกรมีอายุ 10 วัน เริ่มให้อาหารสุกรน้ำนม หรืออาหารอ่อนให้กินทีละน้อยแต่บ่อยครั้ง ลูกสุกรจะอย่านมเมื่ออายุ 4 อาทิตย์ หลังจากหย่านมแล้วควรย้ายออกไปคอกอนุบาลเพื่อป้องกันลูกสุกรเครียด ควรฉีดวัคซีนป้องกันโรคหิวาต์สุกร เมื่อสุกรมีอายุได้ 7 สัปดาห์ และฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยเมื่อสุกรอายุได้ 2 เดือนครึ่ง และควรถ่ายพยาธิทุก 6 เดือน



3. การสุขาภิบาล

ผู้เลี้ยงต้องให้ความสนใจหมั่นดูแลสุขภาพพ่อแม่พันธุ์สุกรอย่างสม่ำเสมอ จำเป็นต้องถ่ายพยาธิและฉีดวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงลูกสุกรผสมพันธุ์หรือค-เหมยซาน จำหน่าย 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วย พ่อพันธุ์ 1 ตัว แม่พันธุ์ 3 ตัว การจำหน่ายจะเน้นการจำหน่ายสุกร สำหรับให้เกษตรกรรายอื่นๆ นำไปเลี้ยงขุนส่งตลาด ซึ่งจะให้ผลตอบแทนได้มากกว่า

1. ต้นทุน

ในส่วนต้นทุนคงที่ ซึ่งจะเป็นค่าพ่อแม่พันธุ์ โรงเรือน และอุปกรณ์เลี้ยงดูจะมี ต้นทุนประมาณ 10,000-15,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรในแต่ละส่วนจะเป็นค่าอาหาร เวชภัณฑ์ วัคซีน และค่าผสมพันธุ์ กรณีที่ไม่ได้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์จะมีค่าผสมพันธุ์ประมาณ 2,000-3,000 บาทต่อปี

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายลูกสุกรซึ่งจะได้ประมาณปีละ 50-60 ตัว จำหน่าย ในราคาตัวละ 500-800 บาท จะมีผลตอบแทนปีละ 30,000-45,000 บาท ทั้งนี้ ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนมีการผันแปรไปตามสภาวะการตลาดในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากราคาพ่อแม่พันธุ์ ราคาอาหารสัตว์และราคารับซื้อของลูกสุกรที่ผลิตได้ รวมทั้งขนาดการผลิต ดังนั้น ก่อนตัดสินใจเลือกเลี้ยง เกษตรกรต้องศึกษาข้อมูล และรายละเอียดพร้อมวางแผนการผลิตให้ชัดเจนเสียก่อน



เนื้อสุกร เป็นเนื้อที่นิยมบริโภคทั่วไป สามารถจำหน่ายได้ทั้งตลาดในชุมชนท้องถิ่น และในตลาดเมืองใหญ่ เกษตรกรสามารถเลี้ยงได้ทั้งฟาร์มขนาดเล็ก และฟาร์มขนาดใหญ่ เนื่องจากการเลี้ยงใช้พื้นที่น้อย เลี้ยงง่าย การเลี้ยงสุกรขุนน้อยกว่าการเลี้ยงสุกรแบบอื่นๆ แต่ให้ผลตอบแทนเร็วกว่า

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรต้องมีเงินทุนสำรอง เพื่อไว้ใช้ในการเลี้ยงสุกรโดยเฉพาะค่าอาหารสุกรอย่างเพียงพอ
2. สถานที่สร้างโรงเรือนต้องอยู่ห่างไกลจากชุมชน และไม่ก่อให้เกิดปัญหากับสภาพแวดล้อม
3. ต้องอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ราคาถูก หรือมีแหล่งวัสดุเหลือใช้จากครัวเรือน หรือระบบไร่นาเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงสุกรอย่างเพียงพอ
4. ต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับตลาดจำหน่ายสุกร ทั้งตลาดสุกรมีชีวิต และตลาดเนื้อสุกรชำแหละ



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สุกร

สุกรที่จะนำมาขุน โดยทั่วไปนิยมใช้ผสมสองสายพันธุ์ สามสายพันธุ์ หรือสี่สายพันธุ์ ซึ่งจะมีลักษณะการให้ผลผลิต เช่น การเจริญเติบโต และความแข็งแรงดีกว่าการให้ผลผลิตจากพ่อและแม่พันธุ์ที่ให้กำเนิด พันธุ์ที่ใช้ในการผสมข้ามสายพันธุ์มีหลายพันธุ์ อาทิ พันธุ์ลาร์จไวน์ พันธุ์แลนด์เรซ และพันธุ์ดอร์คเจอร์ซี่ เป็นต้น

2. ด่านโรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนที่เลี้ยงสุกรควรตั้งอยู่ในที่ดอน น้ำไม่ท่วม ระบายน้ำได้ดี ห่างไกลจากชุมชน ตลาด และผู้เลี้ยงสุกรรายอื่น โรงเรือนสุกรต้องสามารถป้องกันแดด ฝน และลม โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน วัสดุที่ใช้มุงหลังคาขึ้นอยู่กับงบการลงทุน เช่น กระเบื้องอะลูมิเนียม สังกะสี แฝกและจาก เป็นต้น พื้นคอกควรเป็นพื้นคอนกรีต เพื่อความสะดวกในการทำมาสะอาด ขนาดคอก 4x3.5 เมตร จะสามารถเลี้ยงสุกรขุนขนาด 60-100 กิโลกรัม ประมาณ 8-10 ตัว ส่วนความยาวของโรงเรือนขึ้นอยู่กับจำนวนสุกรขุนที่เลี้ยง

3. อาหารและการให้อาหาร

สุกรเป็นสัตว์กระเพาะเดี่ยว ไม่สามารถย่อยอาหารที่มีเยื่อใยมากได้ดีเหมือนสัตว์กระเพาะรวม อาหารที่ใช้เลี้ยงสุกรจึงต้องมีโภชนาที่ครบถ้วน อาหารสำหรับลูกสุกรขุนส่วนใหญ่จะนิยมให้อาหารสำเร็จรูปหรือเกษตรกรบางรายอาจผสมอาหารใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยใช้หัวอาหารผสมรวมกับรำและปลายข้าวหรือวัสดุอื่นๆ ตามสัดส่วนที่กำหนด ส่วนการให้อาหารสุกรแต่ละระยะนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับความต้องการโภชนาของสุกรในแต่ละช่วงอายุ

4. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเริ่มเลี้ยงสุกรขุนตั้งแต่วัยหย่านมที่น้ำหนักประมาณ 20 กิโลกรัม โดยใช้อาหารโปรตีน 18 เปอร์เซ็นต์ ให้สุกรกินเต็มที่ประมาณวันละ 1-2 กิโลกรัม จากนั้นเมื่อสุกรขุนมีน้ำหนักประมาณ 60 กิโลกรัม จะเปลี่ยนอาหารโดยการใช้อาหารโปรตีน 16 เปอร์เซ็นต์แทน ให้สุกรกินอาหารวันละ 2.5-3.5 กิโลกรัม จนถึงระยะส่งถึงตลาดเมื่อสุกรขุนมีน้ำหนักประมาณ 100 กิโลกรัม ซึ่งตลอดเวลาการเลี้ยงจะต้องมีน้ำสะอาดให้กินตลอดทั้งวัน



5. การสุขาภิบาล

ควรทำความสะอาดพื้นที่คอกสุกรเป็นประจำ เพื่อลดการหมักหมมของเชื้อโรคต่างๆ และป้องกันกลิ่นของมูลสุกรไปรบกวนเพื่อนบ้านอีกด้วย สุกรทุกตัวต้องมีการถ่ายพยาธิ และจัดทำวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับต้นทุนการเลี้ยงสุกร 1 ชุด จำนวน 5 ตัว

1. ต้นทุน

ในส่วนต้นทุนคงที่ได้แก่ การลงทุนในด้านโรงเรือนและอุปกรณ์ในการเลี้ยง ซึ่งจะมีต้นทุนประมาณ 2,000-5,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรจะได้แก่ ค่าพันธุ์สุกร ค่าอาหาร ค่าวัคซีน และค่าเวชภัณฑ์ ซึ่งจะมีต้นทุนประมาณ 7,000-8,000 บาทต่อรุ่น

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายสุกรขุน ซึ่งถ้าจำหน่ายในราคาสุกรมีชีวิตจะได้ในราคา กิโลกรัมละ 550 บาท จะมีผลตอบแทนประมาณ 5,000 บาทต่อตัว แต่ถ้าจำหน่ายเป็นเนื้อชำแหละจะทำให้เกษตรกรมีผลตอบแทนมากขึ้นกว่านี้

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนที่ได้ จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาดอันได้แก่ ราคาอาหารสัตว์ ราคาพันธุ์สุกร รวมทั้งราคารับซื้อพันธุ์สุกร ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแหล่งที่เลี้ยงเป็นสำคัญ ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยงสุกรขุนเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลรายละเอียด และมีการวางแผนให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงหมูป่า

หมูป่า เป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายสามารถใช้อาหารในท้องถิ่นที่มีคุณภาพต่ำ และ เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นอาหารได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันความต้องการในการ บริโภคเนื้อหมูป่ามีค่อนข้างมาก แต่มีผู้เลี้ยงน้อย ทำให้ผลผลิตเนื้อหมูป่ามีไม่เพียงพอ ดังนั้นราคาหมูป่าจึงสูงกว่าราคาเนื้อหมูปกติทั่วไป เกษตรกรจึงหันมาสนใจเลี้ยงมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถเลี้ยงหมูป่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อทดแทนหมูป่าตามธรรมชาติ ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงหมูป่าต้องอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ราคาถูก หรือมี วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงหมูป่าอย่างเพียงพอ
2. เกษตรกรต้องมีความรู้ และประสบการณ์ในการเลี้ยงหมูป่า
3. ต้องมีแหล่งจำหน่ายพันธุ์ และตลาดรับซื้อหมูป่าที่ชัดเจนแน่นอน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์หมูป่า

ลักษณะรูปร่างของหมูป่าทั่วไปจะมีขนหยาบแข็ง มีสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำเข้ม หรือสีดอกเลา หนักรุน หนา ยาว จมูกยาวและแหลมกว่าสุกรพันธุ์พื้นเมือง ขาเล็ก และเรียว ดูปราดเปรียว ทั่วไปจะพบอยู่ 2 พันธุ์ คือพันธุ์หนัวยาว และพันธุ์หน้าสั้น

2. ด่านโรงเรือนและอุปกรณ์

เนื่องจากหมูป่ายังมีพฤติกรรมเป็นสัตว์ป่า มีอาการตื่นเมื่อคนอยู่ใกล้ และอาจจะแสดงอาการดุร้าย ดังนั้นโรงเรือนจะต้องสร้างให้แข็งแรงทนทาน โดยใช้วัสดุก่อสร้างที่หาในบริเวณพื้นที่ อาจไม่จำเป็นต้องเทพื้นซีเมนต์แต่ต้องมีรั้วรอบที่มิดชิด ป้องกันหมูป่าขุดดินมุดหนีออกมาจนกร้าวได้ ควรจะมีการแยกคอกพ่อ-แม่พันธุ์ คอกคลอด เป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดกับลูกหมูป่า

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารหมูป่ามีความหลากหลาย เนื่องจากหมูป่าสามารถใช้อาหารในท้องถิ่น ที่มีคุณภาพต่ำและเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรได้เป็นอย่างดี เช่น ต้นกล้วย มันสำปะหลัง มันเทศ ข้าวโพด ผลปาล์ม ผักชนิดต่างๆ นอกจากนี้สามารถผสมอาหารเลี้ยงหมูป่าได้เอง โดยใช้มันเส้นสับเป็นชิ้นเล็กๆ 60 ส่วน รำ 40 ส่วน เกลือป่นเล็กน้อยคลุกเคล้าให้เข้ากัน หมักในภาชนะปิดสนิทนาน 1 เดือน จากนั้นนำมาให้หมูป่ากินเป็นอาหาร โดยให้วันละมือ

4. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มด้วยการเลี้ยงหมูป่าพ่อแม่พันธุ์อายุ 3 เดือน การจัดการเลี้ยงดู หมูป่าควรใช้อัตราการผลิตผสมพันธุ์พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 5-10 ตัว หมูสาวผสมพันธุ์ เมื่ออายุได้ 7 เดือนและจะอู่มือ 114 วัน โดยจะให้ลูกประมาณ 5-6 ตัวต่อคอก ซึ่งพ่อแม่พันธุ์จะสามารถเลี้ยงเพื่อผสมพันธุ์ได้นานประมาณ 5-6 ปี การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ ควรจะต้องแยกเป็นสัดส่วน เมื่อแม่หมูป่าท้องใกล้คลอดจะต้องแยกแม่ออกจากฝูง มาอยู่ที่คอกคลอดเพื่อป้องกันพ่อหมูป่ากัดทำร้ายลูก ซึ่งในระยะนี้ผู้เลี้ยงควรระวังอันตรายจากแม่หมูป่า เพราะจะมีนิสัยดุร้ายขึ้น ดังนั้นผู้เลี้ยงควรที่จะรบกวนแม่หมูป่าให้น้อยที่สุด การเลี้ยงปัจจุบันจะมุ่งเพื่อการจำหน่ายพันธุ์ได้แก่ ลูกหมูป่าอายุ 3 เดือน



แต่ถ้าเลี้ยงจนโต หมูป่าที่โตเต็มที่จะหนักประมาณ 80 กิโลกรัม ก็จะจำหน่ายให้กับผู้บริโภคได้

5. การสุขาภิบาล

ถึงแม้ว่าหมูป่าจะมีสุขภาพแข็งแรงกว่าสุกรชนิดอื่นๆ แต่ผู้เลี้ยงก็ควรจะต้องให้ความสนใจหมั่นดูแลสุขภาพหมูป่าที่เลี้ยง ควรมีการถ่ายพยาธิและทำวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนด

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงหมูป่า 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วย พ่อพันธุ์ 1 ตัวและแม่พันธุ์ 5 ตัว

1. ต้นทุน

ในส่วนต้นทุนหลัก จะได้แก่ค่าพ่อแม่พันธุ์ ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์ ซึ่งจะมีต้นทุนประมาณ 15,000-25,000 บาท ส่วนต้นทุนอื่นๆ จะได้แก่ ค่าอาหารเสริม ค่าเวชภัณฑ์ และค่าวัคซีนประมาณ 7,000-8,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายลูกหมูป่า (อายุ 3 เดือน) ประมาณปีละ 30 ตัว จำหน่ายในราคาตัวละ 1,500 บาท มีผลตอบแทนประมาณ 45,000-50,000 บาท โดยในปีต่อมาผลตอบแทนจะเพิ่มขึ้นและจะมีจุดคุ้มทุนในปีที่ 3

ทั้งนี้ ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจะมีความผันแปรไปตามสภาวะการตลาด ขนาดการผลิตและแหล่งที่เลี้ยงเป็นสำคัญ ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยงเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดการเลี้ยงให้ชัดเจน



ปัจจุบัน ความต้องการแกะพันธุ์ดีเพื่อใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์และปรับปรุงพันธุ์มีค่อนข้างมาก เนื่องจากแกะเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายใช้พื้นที่น้อย และสามารถใช้แรงงานที่มีในครัวเรือนการเลี้ยงแกะมีการลงทุนต่ำเนื่องจากสามารถใช้พืชอาหารหายาบ และวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่นเป็นอาหารเลี้ยงแกะได้ แต่จะให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูงและรวดเร็ว

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรควรมีประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงแกะ และมีความตั้งใจจริง
2. มีแหล่งการจำหน่ายพันธุ์ดีให้กับเกษตรกรที่เริ่มต้นเลี้ยงหรืออยู่ใกล้ฟาร์มจำหน่ายพันธุ์
3. มีแหล่งพืชอาหารสัตว์ หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรสำหรับเลี้ยงแกะอย่างพอเพียง
4. ต้องมีการผลิตในลักษณะกลุ่ม และมีเครือข่ายด้านการตลาดรองรับที่ชัดเจน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์แกะ

แกะพันธุ์ที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทยมีอยู่หลายพันธุ์ด้วยกัน อาทิ พันธุ์คาทาคิน เป็นแกะจากประเทศสหรัฐอเมริกา พันธุ์ซานตาอีนัส เป็นแกะจากประเทศบราซิล มีลักษณะใบหูยาวปรก หน้าโค้งนูน มีหลายสี พันธุ์บาร์บาโดส แบล็คเบลลี่ เป็นแกะจากหมู่เกาะบาร์บาโดสแถบทะเลแคริบเบียนมีสีน้ำตาลอ่อนถึงเข้ม และมีสีดำที่ได้คางใต้ใบหู ขอบตาและบริเวณพื้นท้องลงมาถึงใต้ขา นอกจากนั้นยังมีพันธุ์ดอร์เปอร์ พันธุ์เซาท์แอฟริกาเมดตอนเมอริโน พันธุ์คอร์ริเดล และพันธุ์บอนด์ ซึ่งมีลักษณะดีเหมาะสมที่จะเลี้ยงเพื่อปรับปรุงพันธุ์แกะภายในประเทศ

2. ด้านโรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนสำหรับเลี้ยงแกะต้องมีหลังคา กันแดดและฝน ยกพื้นสูง ควรแบ่งกันคอกสำหรับการเลี้ยงแกะโต แกะเล็ก แม่อุ้มท้อง แม่เลี้ยงลูก หรือคอกมีลักษณะเป็นช่องเพื่อให้สะดวกในการทำความสะดวก ภายในคอกมีรางน้ำ รางอาหารที่เพียงพอ กับจำนวนแกะที่เลี้ยง และควรมีอุปกรณ์ใช้ในการตัดแต่งกับแกะ

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารหลักของแกะ คือ พืชอาหารหยาบ โดยแกะสามารถกินหญ้าได้หลายชนิด รวมทั้งพวกไม้ตระกูลพุ่มชนิดต่างๆ โดยทั่วไปควรให้อาหารหยาบประมาณวันละ 10 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว และควรเสริมอาหารข้นให้กินในช่วงแกะอุ้มท้องประมาณวันละ 0.5-1.0 กิโลกรัมต่อตัว มีน้ำสะอาดวางให้กินตลอดเวลา

4. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มต้นด้วยการเลี้ยงแกะพ่อแม่พันธุ์ แกะจะเริ่มผสมพันธุ์ในอายุ 8 เดือนขึ้นไป อัตราส่วนการผสมพันธุ์ที่เหมาะสมต้องใช้ พ่อพันธุ์ 1 ตัว ต่อแม่พันธุ์ 20-30 ตัว และจะอุ้มท้องนาน 150 วัน ช่วงระยะอุ้มท้องแม่แกะจะมีความต้องการอาหารเพิ่มขึ้น ดังนั้นควรเสริมอาหารหยาบคุณภาพดีประเภทหญ้าผสมพืชตระกูลถั่ว และเสริมอาหารข้นให้ก่อนแม่แกะจะคลอดลูก ควรมีการเตรียมคอกคลอดโดยต้อง



เป็นคอกที่สะอาดมีฟางแห้งรองพื้นให้ความอบอุ่น เมื่อลูกคลอดแล้วควรให้ลูกกินนม น้ำเหลืองจากแม่ทันทีลูกแกะจะเริ่มหัดกินหญ้าและอาหารเสริมตั้งแต่ 3-4 สัปดาห์ เป็นต้นไป การเลี้ยงแกะพันธุ์ดีเพื่อผลิตพันธุ์จำหน่าย เกษตรกรจำเป็นต้องเก็บบันทึกข้อมูล ต้องทำเบอร์ประจำตัวแกะ โดยการใช้คิปลักเบอร์หูหรือการติดที่เบอร์หู หรือใช้เบอร์แขวนคอ มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ เช่น อายุ และน้ำหนักเมื่อเริ่มผสมพันธุ์ อัตราการผสมติด อัตราการคลอดลูก และข้อมูลการเจริญเติบโต เป็นต้น ในแต่ละปีแม่แกะจะให้ลูกได้ประมาณ 1-2 ตัว

5. การสุขาภิบาล

เกษตรกรต้องเอาใจใส่ดูแลสุขภาพในเรื่องการกักจัดพยาธิภายนอก ได้แก่ เห็บ เหา ไร และกักจัดพยาธิภายใน ได้แก่ พยาธิตัวกลม พยาธิตัวตืด รวมทั้งต้องฉีดวัคซีน ป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้กับแกะด้วย

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงแกะ 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยพ่อพันธุ์ 1 ตัว และแม่พันธุ์ 10 ตัว

1. ต้นทุน

ในต้นทุนคงที่จะได้แก่ ค่าโรงเรือน อุปกรณ์ และค่าพันธุ์แกะจะมีต้นทุน ประมาณ 30,000-50,000 บาท ส่วนต้นทุนที่ต้องมีทุกปีได้แก่ ค่าอาหาร เวชภัณฑ์ และวัคซีน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายประมาณ 6,000-7,000 บาท ต่อปี

2. ผลตอบแทน

การเลี้ยงแกะจะเริ่มได้ผลตอบแทนปีที่ 2 ซึ่งจะได้จากการจำหน่ายแกะพันธุ์ อายุ 1 ปี น้ำหนัก 25-30 กิโลกรัม ได้ประมาณ 20-30 ตัว สามารถจำหน่ายได้ในราคา ตัวละ 2,500-3,000 บาท และจะถึงจุดคุ้มทุนในปีที่ 4-5 อย่างไรก็ตามต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามแหล่งที่เลี้ยง ขนาดการผลิต และตลาดรับซื้อแกะ ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยงเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงแกะ เพื่อผลิตเนื้อจำหน่าย

แกะ เป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายไม่ยุ่งยาก ใช้พื้นที่น้อย สามารถใช้แรงงานในครอบครัวได้ ใช้พืชอาหารสัตว์ตามธรรมชาติและวัสดุที่เหลือใช้ทางการเกษตรจากระบบฟาร์ม และที่มีในชุมชนเป็นอาหารเลี้ยงแกะได้เกษตรกรสามารถเลี้ยงได้ทั้งเป็นอาชีพเสริมและอาชีพหลัก

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. สถานที่เลี้ยงจำเป็นต้องอยู่ใกล้แหล่งตลาดรับซื้อและผู้บริโภคเนื้อแกะหรือมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจน
2. ต้องมีแหล่งพืชอาหารหรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่เพียงพอต่อการเลี้ยงแกะ เพื่อลดต้นทุนการผลิต



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์แกะ

โดยทั่วไปในการเลี้ยงจะนิยมใช้แกะพันธุ์พื้นเมือง ลูกผสมพันธุ์คาทาติน หรือลูกผสมพันธุ์ซานตาอีนัส ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น หรือความต้องการของตลาด รวมทั้งแหล่งจำหน่ายพันธุ์ที่นำมาใช้ในการเลี้ยง

2. ด่านโรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงแกะต้องมีหลังคา กันแดดและฝน มีขนาดเพียงพอกับจำนวนแกะที่ต้องการเลี้ยง ต้องมีคอกปล่อยรอบโรงเรือน เพื่อให้แกะออกกำลังกายในโรงเรือน ต้องมีอุปกรณ์ให้น้ำและอาหารอย่างเพียงพอ

3. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มต้นการเลี้ยงด้วยแกะที่มีอายุประมาณ 3 เดือน ในการเลี้ยงเกษตรกรควรเลี้ยงเป็นชุดๆ ละประมาณ 5-10 ตัว เพื่อให้คุ้มต่อการลงทุน ใช้วิธีปล่อยเลี้ยงในแปลงหญ้าหรือพื้นที่สาธารณะทั่วไป เพื่อลดต้นทุนการผลิตโดยใช้พืชอาหารสัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในแปลงหญ้า หรือใช้วัสดุเหลือใช้จากระบบไร่นาเป็นอาหารหลักแล้วเสริมด้วยอาหารข้นประมาณ 0.5-1.0 กิโลกรัมต่อวันต่อตัว โดยเฉพาะช่วงเวลาก่อนจำหน่ายประมาณ 1-2 เดือน เลี้ยงขุนจนแกะมีอายุ 8-12 เดือน มีขนาดน้ำหนักตัวประมาณ 30 กิโลกรัมก็จะเริ่มจำหน่ายได้

4. การสุขาภิบาล

ผู้เลี้ยงต้องหมั่นดูแลสุขภาพแกะที่เลี้ยง ควรมีการดูแลกำจัดพยาธิภายนอก และถ่ายพยาธิภายในตามกำหนดเวลา รวมทั้งทำวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนด

ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน

ในการเลี้ยงแกะเนื้อ จำนวน 10 ตัวต่อรุ่น ต้นทุนคงที่จะเป็นค่าโรงเรือน อุปกรณ์ และค่าพันธุ์สัตว์ ซึ่งจะมีต้นทุนประมาณ 15,000-20,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายในส่วนค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์และค่าวัคซีน ที่ต้องลงทุนทุกปี ประมาณปีละ 1,500-2,500 บาท มีผลตอบแทนประมาณ 20,000-25,000 บาทต่อรุ่น



2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายแกะเมื่ออายุประมาณ 8-12 เดือน น้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 30 กิโลกรัม จำหน่ายได้ในราคาตัวละประมาณ 2,000-2,500 บาท มีผลตอบแทนประมาณ 20,000-25,000 บาทต่อรุ่น

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการตลาด และสถานที่เลี้ยง ดังนั้น ก่อนตัดสินใจเลี้ยงเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงสัตว์ปีก



การเลี้ยงไก่ชน เชิงกีฬา (ไก่เก่ง)



ไก่ชน เป็นไก่พื้นเมืองชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะและความสามารถพิเศษในเรื่องการต่อสู้ ไก่ชนในบางท้องถิ่นจึงอาจเรียกว่า “ไก่ตี” หรือ “ไก่นักมวย” หรือ “ไก่เก่ง” เป็นต้น การเลี้ยงไก่ชนเพื่อการกีฬาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต การชนไก่เป็นการคัดเลือกสายพันธุ์เพื่อหาตัวผู้ที่เก่ง แข็งแกร่ง และสุขภาพสมบูรณ์ เมื่อผ่านการคัดเลือกแล้วจะทำให้เกษตรกรขายได้ราคาเพิ่มขึ้น 10-100 เท่า ของราคาไก่พื้นเมืองปกติจึงนับว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าได้อย่างดีเยี่ยม



เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องมีความรู้ และเข้าใจในการคัดเลือก และปรับปรุงพันธุ์ไก่ชนเชิงกีฬา
2. ต้องมีการดำเนินการผลิตในลักษณะกลุ่มหรือชมรม และมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 50 ราย โดยกลุ่มต้องได้รับความเห็นชอบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. หรือเทศบาล
3. ต้องมีสนามประลองเพื่อคัดเลือกสายพันธุ์ก่อนจำหน่าย โดยไม่มีการพนันเด็ดขาด
4. ต้องประสานการตลาดกับกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนในท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายไก่ที่ผลิตได้

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์และการคัดเลือกพันธุ์

สายพันธุ์ไก่เก่งที่นิยมเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นไก่ชนไทย ได้แก่ เหลืองหางขาว ประดู่หางดำ เขียวหางดำ เทาหางขาว นกแดง นกกรดทองแดง และสายพันธุ์ลูกผสมไทย-พม่า ลูกผสมไทย-เวียดนาม (ลูกผสมไข่งอน) เป็นต้น

ลักษณะไก่ชนไทยพันธุ์ที่ดีควรวัดน้ำหนักพันธุ์มีดังนี้ คือ เพศผู้ น้ำหนักไม่น้อยกว่า 3 กิโลกรัม และเพศเมียไม่น้อยกว่า 2 กิโลกรัม มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ขนเป็นมันเงางาม สีชัดเจน และมีลักษณะเด่นชัดตามแต่ละสายพันธุ์

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

สถานที่เลี้ยงควรอยู่ห่างไกลจากแหล่งชุมชนเพื่อป้องกันโรคระบาดและไม่รบกวนเพื่อนบ้าน บริเวณที่เลี้ยงควรมีรั้วไม้ชายคา คอกเลี้ยงไก่ควรทำด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้ยูคาลิปตัส หลังคามุงด้วยแฝกหรือจาก ภายในโรงเรือนควรมีคอนให้ไก่ได้เกาะหลบนอน สำหรับอุปกรณ์ที่จำเป็นในโรงเรือน ต้องมีรางน้ำรางอาหารอย่างเพียงพอกับจำนวนไก่ และมีรังไข่สำหรับแม่ไก่ฟักไข่ให้เพียงพอเช่นกัน

3. อาหารและการให้อาหาร

การเลี้ยงไก่ชนที่ดีควรเลี้ยงแบบปล่อยให้ไก่ได้ออกกำลังกาย และหาอาหารกินตามธรรมชาติไก่จะคุ้ยเขี่ยหาเศษข้าวเปลือกที่ตกตามลานนา หาหนอน หาปลวก



และแมลงกินเอง แต่ในสภาพปัจจุบันควรเลี้ยงไก่ชนแบบกึ่งชังกึ่งปล่อย และมีอาหารเสริมบ้าง เช่น หญ้า หยวกกล้วย หรือผลไม้สุกหรือหาหนอน หาแมลง ลูกกบ ลูกเขียด ลูกปลา กุ้งฝอย เนื้อปลาสับ หรืออาหารสำเร็จรูปมาเสริมบ้างจะทำให้ไก่ชนเติบโตได้อย่างรวดเร็ว แต่หลังจากอายุ 2 เดือนไปแล้ว ควรฝึกให้ไก่ชนได้กินข้าวเปลือกทีละน้อยแล้วเพิ่มปริมาณขึ้นเมื่อไก่โตขึ้น

ส่วนการให้น้ำ ผู้เลี้ยงต้องมีน้ำสะอาดตั้งให้กินตลอดเวลา อุปกรณ์ใส่น้ำควรเป็นแบบแขวนจะดีที่สุด หรือดัดแปลงจากวัสดุในฟาร์ม เช่น อ่างน้ำ หรือกะละมัง

4. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงดูในระยะแรกเกิดจนถึงอายุ 8 เดือน ใช้วิธีเลี้ยงเช่นเดียวกับการเลี้ยงไก่ชนชนสวยงามและไก่พื้นเมืองทั่วไป แต่หลังจากนั้นให้ทำการคัดเลือกพันธุ์โดยแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ ไก่เก่ง (ไก่กีฬา) ไก่เก่ง (ไก่เนื้อเพื่อการบริโภค) และไก่พันธุ์ทดแทน โดยไก่เก่งหรือไก่กีฬาคควรคัดไว้ประมาณ 10% ของลูกเพศผู้ทั้งหมด ไก่พันธุ์ทดแทนควรคัดไว้ประมาณ 30% ของลูกไก่ทั้งหมด ส่วนที่เหลือเลี้ยงเป็นไก่เก่งหรือไก่เนื้อเพื่อการบริโภค (ซึ่งกิโลขาย)

การเลี้ยงไก่เก่ง ผู้เลี้ยงต้องมีความรู้ความชำนาญในการคัดเลือกสายพันธุ์ โดยใช้อัตราส่วนพ่อพันธุ์ต่อแม่พันธุ์ ไม่เกิน 1 ต่อ 5 และต้องรู้ขั้นตอนการฝึกซ้อมไก่ให้เก่ง ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องมีการจัดทำสายพันธุ์ประวัติประจำตัวไก่เก่งแต่ละตัวเอาไว้ เมื่อผสมพันธุ์ผลิตลูกออกจำหน่าย จะได้ทราบชั้นเชิงของไกดังกล่าว และสามารถคัดเลือกลักษณะเพื่อขายได้ตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ การให้ผลผลิตของแม่ไก่ แม่ไก่ 1 ตัวจะให้ลูกปีละ 4 คอก และแต่ละคอกจะเลี้ยงรอดประมาณ 2 ตัว

5. การป้องกันโรคระบาด

ควรมีการท้าววัคซีนในโรคระบาดที่สำคัญ ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล (โรคกระแตเหวียน) โรคคอหิวด์ (โรคหน้าดำหรือโรคตกคอนตาย) โรคฝีดาษ (เกิดจากยุงกัด) และโรคหลอดลมอักเสบ (ไอ จาม น้ำมูก น้ำตาไหล หน้าบวม) โดยหาซื้อวัคซีน และขอคำแนะนำได้จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทั่วประเทศ



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่ชน 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วย พ่อพันธุ์ 1 ตัว และแม่พันธุ์ 5 ตัว

1. ต้นทุน

จะได้แก่ค่าใช้จ่ายในส่วนค่าพ่อแม่พันธุ์ ค่าอาหาร ค่าวัคซีน และเวชภัณฑ์ โดยจะมีต้นทุนประมาณ 25,000-26,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายไก่ชนเพศผู้ที่คัดเป็นไก่เก่ง ไก่ชนที่คัดเป็นไก่ทดแทน และไก่ชนคัดทิ้งที่ขายเป็นไก่แกง โดยจะมีผลตอบแทนประมาณ 45,000-50,000 บาท และในปีต่อไปจะได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้น เนื่องจากไม่ต้องลงทุนค่าพ่อแม่พันธุ์

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้จะผันแปรไปตามสภาวะการตลาด แหล่งที่เลี้ยง ตลอดจนความสามารถในการคัดเลือกพันธุ์ไก่ ดังนั้น เกษตรกรควรมีการศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนตัดสินใจเลี้ยง





การเลี้ยง ไก่ชน เชิงอนุรักษ์ (ไก่ชนสวยงาม)

การเลี้ยงไก่ชนเชิงอนุรักษ์ หรือการเลี้ยงไก่ชนสวยงามเป็นที่นิยมอย่างมากในปัจจุบัน เพราะเป็นไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงง่าย ทนทานต่อโรคและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี เนื้อมีรสชาติดีและตลาดมีความต้องการสูงมาก เมื่อนำมาคัดสายพันธุ์ตามลักษณะและมาตรฐานประจำพันธุ์แล้ว จะสามารถเพิ่มมูลค่าให้ไก่พื้นเมืองได้ถึง 10-100 เท่า โดยเฉพาะตัวที่ผ่านการประกวดและชนะเลิศมาแล้ว อาจมีราชนับแสนบาทเลยทีเดียว นอกจากนี้การเลี้ยงไก่เชิงอนุรักษ์หรือไก่ชนสวยงาม ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต เป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องมีความรู้ และเข้าใจ ลักษณะประจำพันธุ์หรือมาตรฐานพันธุ์ของไก่ชนไทย
2. ต้องเข้าใจหลักการผสมพันธุ์ และปรับปรุงพันธุ์เพื่อให้ได้ไก่ชนตามมาตรฐานพันธุ์
3. ต้องมีลักษณะการผลิตในรูปแบบของกลุ่ม หรือชมรมโดยมีสมาชิกไม่น้อยกว่า

20 ราย



4. ต้องประสานการตลาดล่วงหน้ากับผู้ซื้อ-ขายไก่ชนสวยงาม เช่น ตลาดจตุจักร หรือจังหวัด ที่มีชื่อเสียงด้านไก่ชนสวยงาม เพื่อป้องกันปัญหาด้านการตลาดที่จะเกิดขึ้น

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่ชน

ไก่ชนสวยงามพันธุ์ไทย ที่นิยมอย่างมากในปัจจุบันมีอยู่ 2 สายพันธุ์ คือ เหลืองหางขาว และประตูทางดำ การเลือกซื้อไก่ชนพ่อแม่พันธุ์ ควรเลือกซื้อจากฟาร์ม ที่มีประวัติได้รับรองนาเชื่อถือเพื่อให้ได้ไก่ตรงตามพันธุ์อย่างแท้จริง

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

สถานที่เลี้ยงไก่ชน ควรอยู่ห่างไกลจากแหล่งชุมชนเพื่อป้องกันโรคระบาด และไม่รบกวนเพื่อนบ้าน บริเวณที่เลี้ยงควรมีรั้วไม้ชายคา คอกเลี้ยงไก่ควรทำด้วยวัสดุ ที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้ยูคาลิปตัส หลังคามุงด้วยแฝกหรือจาก ภายในโรงเรือน ควรมีคอนให้ไก่ได้เกาะหลบนอน สำหรับอุปกรณ์ที่จำเป็นในโรงเรือนต้องมีรางน้ำ รางอาหารอย่างเพียงพอกับจำนวนไก่ และมีรังไข่ให้แม่ไก่ฟักไข่อย่างเพียงพอเช่นกัน

3. อาหารและการให้อาหาร

การเลี้ยงไก่ชนที่ดีควรเลี้ยงแบบปล่อยให้ไก่ได้ออกกำลังกายและหาอาหารกิน ตามธรรมชาติ ไก่ชนก็จะคุ้ยเขี่ยหาเศษข้าวเปลือกที่ตกตามลานนา หานอน หาปลวก และแมลงกินเอง แต่ในสภาพปัจจุบันควรเลี้ยงไก่ชนแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย และมีอาหารเสริม เช่น หญ้า หยวกกล้วย หรือผลไม้สุก หรือหานอน แมลง ลูกกบ ลูกเขียด ลูกปลา เนื้อปลาสับ หรืออาหารสำเร็จรูปมาเสริมบ้าง จะทำให้ไก่ชนเติบโตได้อย่างรวดเร็ว แต่หลังจากอายุ 2 เดือนไปแล้ว ควรฝึกให้ไก่ชนได้กินข้าวเปลือกที่ละน้อยแล้ว เพิ่มปริมาณขึ้นเมื่อไก่โตขึ้น

การให้น้ำควรตั้งให้กินตลอดเวลา อุปกรณ์ให้น้ำควรเป็นแบบแขวนจะดีที่สุด หรือดัดแปลงจากวัสดุในฟาร์ม เช่น อ่างน้ำหรือกะละมัง

4. การจัดการเลี้ยงดู

จะเลี้ยงในระบบปล่อย เพื่อให้ไก่ออกออกกำลังกายและหากินตามธรรมชาติ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ไก่ชนสวยงาม จำเป็นต้องทราบลักษณะและมาตรฐานพันธุ์ไก่ แต่ละสายพันธุ์ และไม่ควรผสมข้ามสายพันธุ์โดยเด็ดขาด เพื่อคงพันธุ์กรรม



ของแต่ละสายพันธุ์ไว้ สำหรับอัตราส่วนระหว่างพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 1 ต่อ 5 โดยทั่วไปลักษณะของไก่ชนพันธุ์ที่ดีที่ควรคัดเลือกทำพันธุ์ สามารถทำได้ตั้งแต่อายุแรกเกิด โดยดูว่ามีลักษณะดีเด่นตามสายพันธุ์หรือไม่ เช่น ไก่เหลืองหางขาวต้องมีลักษณะปากขาว แข็งขาว มีจุดขาวหรือมีขนสีขาวพอสมควร ส่วนพวกที่ไม่มีลักษณะตรงตามพันธุ์จะคัดไว้เป็นไก่เนื้อเพื่อการบริโภคเมื่อไก่อายุ 8-12 เดือนจะสามารถคัดเลือกเป็นพ่อแม่พันธุ์ได้ โดยให้พิจารณาจากลักษณะที่ปรากฏให้เห็น ไก่จะมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ขนเป็นมันเงางาม สีชัดเจนและมีลักษณะเด่นชัดตามแต่ละสายพันธุ์การเลี้ยงโดยทั่วไป แม่ไก่แต่ละตัวจะให้ลูกได้ปีละ 4 ชุด แต่ละชุดจะเลี้ยงรอดประมาณ 8 ตัว

5. การป้องกันโรคระบาด

ควรมีการทำวัคซีนโรคระบาดที่สำคัญ ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล (โรคกระดูกเตี้ย) โรคคหิวัต (โรคหน้าดำหรือโรคตกคอนตาย) โรคฝีดาษ (เกิดจากยุงกัด) และโรคหลอดลมอักเสบ (ไอ จาม น้ำมูก น้ำตาไหล หน้าบวม) โดยหาซื้อวัคซีนและขอคำแนะนำได้จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทั่วประเทศ

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่ 1 ชุด ประกอบด้วย พ่อพันธุ์ 1 ตัวและแม่พันธุ์ 5 ตัว

1. ต้นทุน

จะได้แก่ ค่าพ่อแม่พันธุ์ ค่าอาหาร ค่าวัคซีน และเวชภัณฑ์ ซึ่งจะมีต้นทุนโดยรวม ประมาณ 30,000-32,000 บาท

2. ผลตอบแทน

ในปีแรก แม่ไก่ 1 ตัว จะให้ลูกรวมทั้งสิ้นประมาณ 160 ตัว ผลตอบแทนจะได้จากการจำหน่ายไก่ชนประเภทสวยงามที่คัดไว้ และไก่ชนคัดทิ้งที่เลี้ยงเป็นไก่เนื้อ โดยจะมีผลตอบแทนประมาณ 60,000-80,000 บาท และในปีถัดไปจะได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้นเนื่องจากไม่ต้องลงทุนค่าพ่อ-แม่พันธุ์อีก

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวจะผันแปรแตกต่างกันได้ตามสภาวะการตลาดและแหล่งที่เลี้ยง โดยเฉพาะราคารับซื้อไก่ชนประเภทสวยงามซึ่งต้องอาศัยประวัติของพ่อแม่พันธุ์และคุณลักษณะเฉพาะตัวเป็นสำคัญ



การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน เพื่อเสริมรายได้

โดยทั่วไป ไก่พื้นเมืองจะมีความเข้มแข็ง หากินเก่ง ต้านทานต่อโรคระบาดสูง เติบโตและขยายพันธุ์ในสภาพการเลี้ยงดูแบบง่ายๆ ของเกษตรกรได้ดี ตลาดมีความต้องการสูงเนื่องจากไก่มีกินและรสชาติดี เกษตรกรสามารถเลี้ยงในลักษณะเกษตรผสมผสาน ซึ่งจะได้ไก่ทั้งเพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรจะต้องมีโรงเรือนที่ดีพอสมควร และควรมีพื้นที่ปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติอย่างเพียงพอ
2. ควรเลี้ยงในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ดอน น้ำท่วมไม่ถึง การคมนาคมสะดวก
3. เกษตรกรควรเลี้ยงในลักษณะเกษตรผสมผสาน จำนวนที่เลี้ยงขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นที่ที่มีวัตถุดิบอาหารสดในท้องถิ่น เพื่อสะดวกในการจัดหาและทุนสำรองของแต่ละบุคคล



4. ต้องมีการให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด
5. ต้องอยู่ใกล้หรือมีตลาดรองรับผลผลิตอย่างชัดเจน

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่พื้นบ้าน

พันธุ์ไก่พื้นบ้าน สามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และความต้องการของตลาด แต่สายพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่นิยมเลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นสายพันธุ์ไก่คูหรือไก่ชน เพราะจะมีโครงสร้างใหญ่ เจริญเติบโตดี ไม่เป็นโรค คัดแม่พันธุ์ที่มีลูกตกอายุตั้งแต่ 9 เดือน-3 ปี จำหน่ายรวดเร็ว สำหรับเกษตรกรที่ต้องซื้อพ่อแม่พันธุ์เข้ามาเลี้ยง ควรเลือกซื้อจากแหล่งที่เชื่อถือได้ สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และปราศจากโรคระบาด

2. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงไก่พื้นเมือง ควรมีพื้นที่กว้างขวางพอประมาณ ที่จะให้ไก่ได้อาหารและเดินออกกำลังกาย ถ้าสามารถเลือกสถานที่ที่เป็นชายป่าหรือทุ่งนาได้จะเป็นการดี เพราะจะเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติชั้นดีสำหรับไก่พื้นเมือง โรงเรือนไก่พื้นเมืองสามารถสร้างแบบง่ายๆ โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นหลัก หลังคาอาจมุงด้วยสังกะสีเก่าหรือตับหมึกเก่า หรือตับแปก ด้านข้างของโรงเรือนควรติดด้วยไม้ไผ่สานขัดตะแกรงหรือไม้รวกขัดตะแกรง โยงเว้นช่องให้อากาศถ่ายเทสะดวก จัดทำคอนนอนไว้มุมใดมุมหนึ่งของโรงเรือน ให้เพียงพอกับจำนวนไก่ และต้องจัดทำรางไข่โดยอาจใช้รังกระดาดเก่า ตะกร้า กระบุง รังไข่ควรรองด้วยเศษหญ้าแห้ง ฟางข้าว หรือพีชสมุนไพรรากแห้ง ที่มีคุณสมบัติไล่หมัดหรือไรไก่ สำหรับรางน้ำและรางอาหาร เกษตรกรควรจัดทำเองโดยใช้วัสดุท้องถิ่น อัตราการผสมพันธุ์ที่ใช้จะนิยมใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 7 ตัว แต่แต่ละตัวจะให้ลูกได้ปีละ 4 ชุด โดยจะเลี้ยงรอดประมาณชุดละ 8 ตัว ในการเลี้ยงลูกไก่พื้นเมืองในระยะแรก ควรมีสุม่ครอบแม่ไก่กับลูกอย่างน้อย 1 เดือน เพื่อให้ลูกที่เลี้ยงรอดมีจำนวนสูง และถ้าต้องการให้ไก่โตเร็วก็ทำได้โดยแยกลูกไก่มาอนุบาลเป็นอาหารเฉพาะ สำหรับการให้อาหารไก่พื้นเมืองโดยส่วนใหญ่จะปล่อยให้หากินตามธรรมชาติ และเสริมด้วยอาหารที่เหลือ เฉพาะในอาหารลูกไก่ในระยะแรกเกิด ถึงประมาณ 1 เดือน ควรใช้อาหารไก่เนื้อระยะแรกเลี้ยงจะให้ผลดีมากว่า



3. การป้องกันโรคระบาด

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้ได้ผลดี ควรมีการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง สำหรับพ่อแม่พันธุ์ ควรถ่ายพยาธิเป็นประจำทุก 6 เดือน และจะต้องทำวัคซีนเพื่อป้องกันการเกิดโรคต่างๆ แก่ไก่ทุกระยะอย่างเคร่งครัด ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ โรคฝีดาษ และโรคอหิวาต์ไก่

ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง 1 ชุด ประกอบด้วยพ่อแม่พันธุ์ 1 ตัวและแม่พันธุ์ 7 ตัว

1. ต้นทุน

จะได้แก่ ค่าคอกโรงเรือน อุปกรณ์ที่จำเป็น ค่าพ่อแม่พันธุ์ ค่าอาหารไก่ระยะแรก และระยะขุนจนจำหน่ายได้ ค่าวัคซีน ค่าเวชภัณฑ์และค่าใช้จ่ายอื่นๆ รวมต้นทุนการผลิตประมาณ 13,550-14,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายไก่พื้นเมืองอายุประมาณ 4 เดือน ซึ่งในหนึ่งปีแต่ละแม่พันธุ์จะให้ลูกรวม 200-225 ตัว โดยจะจำหน่ายเมื่อน้ำหนักประมาณ 1.5-1.8 กิโลกรัม ราคาจำหน่ายขึ้นอยู่กับราคาของแต่ละพื้นที่ โดยทั่วไปราคาประมาณกิโลกรัมละ 50-60 บาท รวมจะได้ผลตอบแทนประมาณ 20,000-25,000 บาทต่อปี อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการตลาดและแหล่งที่เลี้ยงเป็นสำคัญ ดังนั้น เกษตรกรควรศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนการตัดสินใจ



ไก่พันธุ์ลูกผสม ที่เกิดจากการผสมระหว่างไก่พันธุ์เนื้อและไก่พันธุ์ไข่นำมาเป็นแม่พันธุ์พื้นฐานเพื่อผสมพันธุ์กับไก่พ่อพันธุ์พื้นเมือง จะได้ไก่ลูกผสมที่เรียกว่าไก่ลูกผสมพื้นเมือง ที่ยังคงรสชาติของเนื้ออร่อยเนื้อแน่นและเหนียวนุ่ม ไขมันต่ำเช่นเดียวกับไก่พื้นเมือง แต่มีความเจริญเติบโตดีกว่าไก่พื้นเมือง จึงสามารถเลี้ยงจำหน่ายสู่ตลาดได้เร็ว มีน้ำหนักมาก ขายได้ราคาดี

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. มีโรงเรือนและอุปกรณ์ที่ดีพอสมควร เพื่อใช้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์และฟักลูกไก่
2. จะต้องมีความรู้เป็นพิเศษในเรื่องการจัดการเลี้ยงดูพ่อแม่พันธุ์และการฟักไข่
3. ต้องใช้พ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์ที่ดีในการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสม
4. ต้องมีกลุ่มผู้เลี้ยงขุนไก่พื้นเมืองลูกผสมอยู่ในบริเวณใกล้เคียงหรือเป็นลูกค้าที่ชัดเจน เพื่อเป็นตลาดรองรับลูกไก่ผลิตได้



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่

แม่พันธุ์ที่ใช้ต้องเป็นไก่ลูกผสมสองสายเลือดที่มีคุณสมบัติให้ไข่ตก และพร้อมที่จะไข่ เมื่อนำมาผสมกับพ่อพันธุ์ไก่พื้นเมืองหรือไก่ชนแล้ว ลูกไก่ที่ได้ต้องมีลักษณะสีขน หงอนและคุณภาพเนื้อใกล้เคียงกับไก่พื้นเมือง ส่วนไก่พื้นเมืองที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์ ควรคัดเลือกพ่อพันธุ์ที่มีโครงสร้างใหญ่ น้ำหนักไม่ต่ำกว่า 3 กิโลกรัม

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ไก่เนื้อผสมพื้นเมือง สามารถเลี้ยงปล่อยเป็นฝูงบนพื้นคอกได้เช่นเดียวกับการเลี้ยงไก่เนื้อทั่วไป การสร้างโรงเรือนควรสร้างแบบง่ายๆ ใช้วัสดุท้องถิ่นราคาถูก โรงเรือนที่เหมาะสม คือ โรงเรือนแบบกึ่งขัง กึ่งปล่อย มีลานดิน หรือแปลงหญ้า ล้อมบริเวณด้วยวนหรือตาข่าย หรือไม้ไผ่ขัด รางน้ำ รางอาหาร ต้องมีทั้งภายในและภายนอกคอก ภายในบริเวณเล้าไก่หรือโรงเรือนไก่ ต้องมีรังไข่ไว้สำหรับแม่ไก่ให้เพียงพอ และควรกันคอกเป็นคอกย่อยหลายๆ คอก เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการแย่งแม่ไก่ นอกจากนี้ยังจะต้องมีโรงเรือนสำหรับตู้ฟักไข่และคอกอนุบาลสำหรับกกลูกไก่ รोजำนาย

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารสำหรับพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ไก่ลูกผสม ควรใช้อาหารที่มีคุณภาพดี และให้กินตลอดเวลา ควรมีการเสริมด้วยหญ้าสดหรือเศษพืชผัก เพื่อเพิ่มวิตามินที่สำคัญให้แก่แม่ไก่

4. การจัดการเลี้ยงดู

ใช้การเลี้ยงดูแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ใช้พ่อพันธุ์คุมฝูงแม่พันธุ์ในอัตรา 1 ต่อ 7 เมื่อแม่ไก่ให้ไข่ครบ 1 ปี ควรคัดจำหน่าย และนำแม่ไก่ชุดใหม่มาเลี้ยงทดแทน เก็บไข่เข้าฟักได้หลังจากแม่ไก่ไข่ไปแล้ว 3 สัปดาห์ โดยก่อนเริ่มฟักไข่เกษตรกรควรศึกษาหาความรู้ และรายละเอียดเกี่ยวกับเทคนิคการฟักไข่ให้เข้าใจเสียก่อน โดยทั่วไปแม่ไก่ 1 ตัว จะสามารถให้ไข่และฟักออกเป็นลูกไก่ ประมาณ 15-16 ตัว ต่อปี



5. การป้องกันโรคระบาด

ควรป้องกันโรคพยาธิภายใน โดยการถ่ายพยาธิก่อนนำเข้าฟาร์ม และหลังจากนั้นอีก 6 เดือน ต้องมีการทำวัคซีนเพื่อป้องกันโรคระบาดที่สำคัญ ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ และโรคอหิวาต์เป็ด-ไก่

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วยพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมือง จำนวน 6 ตัว และแม่พันธุ์ไก่ลูกผสม จำนวน 42 ตัว

1. ต้นทุน

ต้นทุนคงที่ในการเลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นค่าก่อสร้างโรงเรือนและอุปกรณ์ ค่าพ่อแม่พันธุ์ไก่ ค่าตู้ฟักไข่ ส่วนต้นทุนผันแปรจะได้แก่ค่าอาหาร ค่าวัคซีน เวชภัณฑ์ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า รวมแล้วจะมีต้นทุนประมาณ 52,000-55,000 บาทต่อปี

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายลูกไก่ จำนวนประมาณ 7,000-8,000 ตัวต่อปี ผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจะผันแปรตามราคาจำหน่ายลูกไก่ได้โดยเฉลี่ย ประมาณ 75,000-80,000 บาทต่อปี นอกจากนี้เกษตรกรจะมีรายได้จากการจำหน่ายพ่อแม่พันธุ์ปลดระวางและปุ๋ยขี้ไก่เพิ่มเติมอีกต่างหาก

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการตลาด และแหล่งที่เลี้ยง ดังนั้น เกษตรกรควรศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจน ก่อนการตัดสินใจเลือกอาชีพนี้



การเลี้ยงไก่ ลูกผสมพื้นเมืองเพื่อจำหน่าย

ไก่ลูกผสมพื้นเมือง เป็นไก่ลูกผสมที่ปรับปรุงเพื่อให้เป็นไก่เนื้อที่มีรสชาติ กลิ่น และคุณภาพเนื้อเช่นเดียวกับไก่พื้นเมือง ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่จะบริโภคเนื้อไก่พื้นเมือง นอกจากคุณภาพของเนื้อแล้วไก่เนื้อลูกผสมพื้นเมืองยังพัฒนาให้มีการเจริญเติบโตเร็ว สามารถเลี้ยงขุนส่งตลาดได้ตั้งแต่อายุ 8-12 สัปดาห์ และยังสามารถเลี้ยงด้วยอาหารที่มีคุณภาพต่ำกว่าไก่พันธุ์เนื้ออื่นๆ

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องอยู่ใกล้แหล่งจำหน่ายพันธุ์ที่เชื่อถือได้ และต้องมีทุนหมุนเวียนเพียงพอ
2. ต้องมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจนสามารถจำหน่ายได้ทั้งไก่มีชีวิต และไก่ชำแหละหรือเลี้ยงในระบบการจ้างเลี้ยงภายใต้สัญญาหรือข้อตกลง
3. เกษตรกรต้องมีการฉีควัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญของไก่พื้นเมืองตามระยะที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่

ไก่พื้นเมืองลูกผสมมีหลายพันธุ์แล้วแต่แหล่งที่มา เช่น ไก่ผสมสองสายเลือด ลูกผสมสามสายเลือด หรือ ผสมห้าสายเลือด ซึ่งทั้งหมดผสมพันธุ์ขึ้นมาเพื่อให้เจริญเติบโตเร็ว มีความแข็งแรง ควรเลือกซื้อลูกไก่จากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ ปลอดภัยจากโรคและมีประวัติชัดเจน

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ไก่เนื้อลูกผสมพื้นเมือง สามารถเลี้ยงปล่อยเป็นฝูงบนพื้นคอกได้ โรงเรือนควรสร้างแบบง่ายๆ ใช้วัสดุท้องถิ่นราคาถูก โรงเรือนที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรายย่อยควรเป็นโรงเรือนแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย คือ เป็นโรงเรือนที่มีลานดิน หรือแปลงหญ้า ล้อมรอบด้วยรั้วที่ทำจากอุปกรณ์ราคาถูก อาทิ อวน ตาข่าย ไม่รบกวนแดด เพื่อให้ไก่ออกมาเดินออกกำลังกายได้ พื้นคอกควรปูด้วยแกลบ หรือฟางแห้ง

อุปกรณ์ที่จะต้องเตรียมสำหรับเลี้ยงไก่เนื้อลูกผสมพื้นเมือง ได้แก่ เครื่องกกไฟฟ้า รางน้ำ รางอาหารไก่ และอุปกรณ์สำหรับทำวัคซีนป้องกันโรค

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารไก่ควรเป็นอาหารสำเร็จรูปที่มีสูตรและให้อาหารครบถ้วนตามความต้องการของไก่ในระยะต่างๆ โดยเฉพาะเกษตรกรสามารถลดต้นทุนอาหารด้วยการผสมอาหารใช้เอง จากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น

4. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงลูกไก่อายุ 0-3 สัปดาห์ ระยะนี้ควรเลี้ยงในคอกขัง มีการกกให้ความร้อน โดยเฉพาะในเวลากลางคืน มีการให้น้ำและอาหารลูกไก่อย่างเพียงพอ และภาชนะให้น้ำและอาหารควรอยู่ใกล้ๆ กับที่กก อาหารในระยะแรกนี้ควรเป็นอาหารสำหรับไก่เล็กที่มีโปรตีนประมาณ 21 เปอร์เซ็นต์ สำหรับการเลี้ยงไกระยะเจริญเติบโต อายุ 4-12 สัปดาห์ ควรเลี้ยงแบบปล่อยฝูงบนคอกดินที่พื้นรองด้วยขี้แกลบ ขี้เลื่อยหรือฟางข้าว และปล่อยให้เดินออกกำลังกายภายในลาน ในระยะนี้ควรให้อาหารผสมระหว่างข้าวเปลือกบดผสมอาหารไก่เล็ก หรืออาจจะใช้ข้าวเปลือกอย่างเดียว และปล่อยหากิน



ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์

ตามธรรมชาติ และควรหาเศษพืชผักเสริมให้ไก่กินด้วย จะเริ่มจำหน่ายไก่เมื่อมีอายุประมาณ 12 สัปดาห์

5. การป้องกันโรคระบาด

โรคที่สำคัญในไก่เนื้อลูกผสมพื้นเมือง ได้แก่ โรคหลอดลมอักเสบติดต่อกัน โรคนิวคาสเซิล โรคไข้ตาขาว ควรทำวัคซีนป้องกันโรคให้ครบทุกระยะของการเจริญเติบโต

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงขุนไก่ลูกผสมพื้นเมืองเป็นรุ่นๆ ละ 300 ตัว

1. ต้นทุน

เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าก่อสร้างคอกและอุปกรณ์การเลี้ยงค่าพันธุ์ไก่ ค่าอาหารไก่ รวมถึง ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ ค่าน้ำ ค่าไฟ ซึ่งจะมีต้นทุนประมาณ 18,600-19,000 บาทต่อรุ่น

2. ผลตอบแทน

ผลตอบแทนที่ได้รับจะขึ้นลงตามสภาวะราคาลูกไก่ อาหารและราคาจำหน่ายไก่มีชีวิต โดยผลตอบแทนจะได้จากการจำหน่ายไก่เมื่ออายุประมาณ 3 เดือน น้ำหนักเมื่อจำหน่ายประมาณ 1.5-1.8 กิโลกรัม ราคาขายกิโลกรัมละ 40-45 บาท รวมแล้วจะมีรายได้รุ่นละประมาณ 20,000-25,000 บาท ก็ตามต้นทุนและผลตอบแทนจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาด ราคาปัจจัยการผลิต ขนาดการผลิต และแหล่งที่เลี้ยงเป็นสำคัญ ดังนั้น เกษตรกรควรศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนตัดสินใจเลี้ยง



การเลี้ยงไก่ไข่

ไก่ไข่ เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพราะไข่ไก่เป็นที่นิยมบริโภคทั่วไปและเป็นที่ต้องการของตลาด สามารถนำไปแปรรูปหรือจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ทำอาหารประเภทต่างๆ ได้มากมาย เกษตรกรสามารถเลี้ยงไก่ไข่เป็นอาชีพ

เงื่อนไขความสำเร็จ

ผู้เลี้ยงต้องมีทุนหมุนเวียนและมีแรงงานพอเพียง สถานที่ตั้งฟาร์มควรอยู่ห่างไกลจากแหล่งชุมชนแต่การคมนาคมต้องสะดวก มีแหล่งวัตถุดิบอาหารราคาถูกเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต และควรมีตลาดรองรับที่ชัดเจน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่ไข่

พันธุ์ไก่ไข่ มีทั้งไก่ไข่พันธุ์แท้ ได้แก่ ไก่พันธุ์โรดไอส์แลนด์แดง พันธุ์บาร์พลี มัทรีอค และไก่ลูกผสมที่เกิดจากการผสมระหว่างไก่พันธุ์แท้ 2 พันธุ์ และไก่ไฮบริดที่เกิดจากการผสมข้ามมาพิเศษควรรหาซื้อจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ควรเป็นไก่พันธุ์ดี ให้ไข่ฟองโต ไข่ทน สีเปลือกไข่ตรงตามความต้องการของตลาด

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนสามารถสร้างด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น แต่ต้องแข็งแรงและทนทาน ต้องง่ายต่อการจัดการและทำความสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี และปลอดภัยจากศัตรูรบกวน อุปกรณ์การให้น้ำ-อาหารควรมีจำนวนที่เหมาะสม คือ ประมาณ 4-5 ถัง ต่อไก่ 100 ตัว พื้นที่เลี้ยง ถ้าเลี้ยงแบบรวมฝูงใช้ 3 ตัวต่อตารางเมตรมีรังไข่ในโรงเรือน 1 รัง ต่อไก่ไข่ 4-5 ตัว หรือถ้าเลี้ยงบนกรงตับ กรงตับควรมีขนาดกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 45 เซนติเมตร และสูง 45 เซนติเมตร สำหรับไก่ไข่ 1 ตัว

3. การจัดการเลี้ยงดู

การเริ่มต้นเลี้ยงดูไก่ไข่ อาจเริ่มมาจากการซื้อลูกไก่มาเลี้ยงซึ่งต้องใช้เวลานาน และลงทุนสูงหรือจะเริ่มด้วยการเลี้ยงไก่สาวอายุ 18-20 สัปดาห์ ก็ได้โดยทั่วไปสำหรับเกษตรกรรายย่อยควรเริ่มด้วยการเลี้ยงไก่สาว เลี้ยงแบบรวมฝูงหรือเลี้ยงแบบกรงตับให้อาหารสำเร็จรูปที่มีโปรตีนตามระดับที่ไก่ต้องการในช่วงอายุต่างๆ หรืออาจลดต้นทุนค่าอาหารด้วยการผสมอาหารเองจากวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น การให้อาหารต้องเพียงพอ และสม่ำเสมอทุกวัน ไก่ไข่กินอาหารประมาณ 120 กรัม/วัน/ตัว ไก่ไข่เริ่มให้ผลผลิตเมื่ออายุประมาณ 22 สัปดาห์ แล้วจะให้ไข่นานประมาณ 12 เดือน ให้ผลผลิตประมาณ 280 ฟอง/ตัว/ปี ควรปลดระวางไก่ไข่หลังจากให้ไข่ไปแล้วประมาณ 1 ปี หรือเมื่อไก่ให้ผลผลิตต่ำกว่า 60% ของฝูง

4. การป้องกันโรคระบาด

การเลี้ยงไก่ไข่ให้ประสบความสำเร็จต้องเลี้ยงไก่ไข่ให้มีสุขภาพดีสมบูรณ์แข็งแรง จึงจะให้ผลผลิตสูงต้องมีการทำวัคซีนป้องกันและควบคุมโรคระบาดตามระยะเวลา



ที่กำหนด ได้แก่ วัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ โรคอหิวาต์ไก่ และโรคไข้ตาย

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่ไข่ที่เริ่มด้วยไก่สาว อายุ 18 สัปดาห์จำนวน 500 ตัวต่อรุ่น

1. ต้นทุน

จะอยู่ประมาณ 250,000-280,000 บาท โดยจะเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ ค่าโรงเรือน อุปกรณ์ ค่าพันธุ์ไก่ ค่าอาหาร ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ และค่าน้ำ ค่าไฟ ในการเลี้ยงดู

2. ผลตอบแทน

จะได้ผลตอบแทนประมาณ 250,000-280,000 บาทต่อรุ่น โดยเกิดจากการจำหน่ายไข่ไก่ราคาฟองละ 1.80 บาท และผลตอบแทนจากการจำหน่ายแม่ไก่ ปลดระหว่าง 500 ตัว จำหน่ายในราคาตัวละ 50 บาท ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทน จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพปัจจัยในการเลี้ยงดูของแต่ละพื้นที่ ขนาดการเลี้ยง และระบบในการจัดการเลี้ยงดูของตัวเกษตรกร อาทิ ราคาพันธุ์ไก่ ราคาอาหารสัตว์ และราคาผลผลิตที่ตลาดรับซื้อ และเพื่อให้สามารถเลี้ยงเป็นอาชีพที่มั่นคงได้ เกษตรกร ควรเลี้ยงจำนวนตั้งแต่ 1,000 ตัว ขึ้นไป อย่างไรก็ตามก่อนการตัดสินใจเลี้ยง เกษตรกร ต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจน



การเลี้ยงไก่เนื้อ (ไก่กระທ)

ไก่เนื้อ (ไก่กระທ) เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพราะเลี้ยงง่ายโตเร็ว ใช้ระยะเวลาสั้นให้ผลตอบแทนเร็ว และเนื้อไก่กระທเป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั่วไป รวมทั้งยังสามารถส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ผู้เลี้ยงมีเงินทุนหมุนเวียนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงอย่างเพียงพอ รวมทั้งต้องมีตลาดรองรับที่ชัดเจน
2. เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากปัญหาด้านการตลาด เกษตรกรอาจต้องเลี้ยงในระบบจ้างเลี้ยงภายใต้สัญญา หรือข้อตกลงและต้องเลี้ยงปริมาณมากๆ ต่อรุ่น
3. เกษตรกรต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยง สามารถจัดการเลี้ยงให้มีประสิทธิภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่เนื้อ

พันธุ์ไก่เนื้อ (ไก่กระທง) ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่ผลิตขึ้นทางการค้า สามารถหาซื้อได้จากแหล่งผลิตที่มีอยู่ทั่วไป แต่ควรเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาดหรือหากเป็นระบบจ้างเลี้ยงผู้จ้างจะเป็นผู้จัดหาพันธุ์ให้

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนอาจก่อสร้างโดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นแต่ลักษณะของโรงเรือนต้องง่ายต่อการรักษาความสะอาด การจัดการโรงเรือนต้องสามารถให้อากาศถ่ายเทได้ดี ปลอดภัยจากศัตรูรบกวน โรงเรือนขนาด 70-75 ตารางเมตร สามารถเลี้ยงไก่ได้ 500 ตัว ภายในโรงเรือนต้องมีอุปกรณ์ การให้น้ำและอาหารเพียงพอ จำเป็นต้องมีเครื่องกกลูกไก่ สำหรับใช้กกลูกตอนแรกเกิดจนถึงอายุ 2 อาทิตย์ ในกรณีระบบจ้างเลี้ยงหรือเลี้ยงเพื่อการส่งออก โรงเรือนจะต้องเป็นไปตามแบบมาตรฐานที่กำหนด หรือเป็นโรงเรือนในระบบปิด

3. การจัดการเลี้ยงดู

เมื่อนำลูกไก่มาเลี้ยงในช่วง 3 สัปดาห์แรก ต้องกกลูกไก่ด้วยเครื่องกกให้ความร้อน แต่ในฤดูหนาวอาจใช้เวลาจนถึง 4 สัปดาห์ การให้น้ำและอาหารในระยะแรกควรใส่ภาชนะแบนๆ มีขอบเตี้ย อาหารและน้ำวางใกล้เครื่องกก หลังจากนั้นค่อยๆ วางห่างออกไปเรื่อยๆ จนครบกำหนดการกก อาหารที่ให้ให้เป็นอาหารสำเร็จรูป และควรมีระดับโปรตีนตรงตามความต้องการในแต่ละช่วงอายุของไก่ เพื่อให้ไก่มีการเจริญเติบโตที่ดีที่สุด การเลี้ยงไก่กระທงจะให้เวลาเลี้ยงนานประมาณ 40-45 วัน ก็สามารถจับขายได้

4. การป้องกันโรคระบาด

ควรมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล และโรคหลอดลมอักเสบ ตามโปรแกรมที่กำหนดอย่างเคร่งครัด โดยปกติอัตราการตายของไก่ไม่ควรเกิน 3% ของทั้งหมด



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่กระທงจำนวน 500 ตัว

1. ต้นทุน

จะประกอบด้วยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ ค่าโรงเรือน อุปกรณ์ ค่าลูกไก่ ค่าอาหาร สำหรับเลี้ยงไก่ ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ รวมทั้งค่าน้ำและค่าไฟฟ้า โดยจะมีต้นทุน ประมาณ 45,000 – 50,000 บาทต่อรุ่นปีหนึ่งจะเลี้ยงได้ 4 รุ่น

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายไก่ และมูลไก่ในปีแรก ได้ผลตอบแทนรวม 100,000-110,000 บาท ทั้งนี้ต้นทุนและผลตอบแทนสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพปัจจัย ในการเลี้ยงอาหาร และราคาที่ได้รับซื้อหรือซื้อมากลงในกรรับซื้อ รวมทั้งขนาดการผลิต เพื่อให้สามารถเลี้ยงเป็นอาชีพที่มั่นคงได้ ในปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องเลี้ยงไก่จำนวน ตั้งแต่ 5,000-10,000 ตัวต่อรุ่นขึ้นไป และต้องเลี้ยงให้มีอัตราการแลกเนื้อไก่เกิน 1.90 จึงจะมีโอกาสที่ได้ผลกำไร เนื่องจากการเลี้ยงไก่กระທงมีความอ่อนไหวต่อสภาวะ การตลาดอย่างมาก ดังนั้น เกษตรกรที่จะเลี้ยงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียด ให้ชัดเจนก่อนการตัดสินใจเลี้ยง





การเลี้ยงไก่เบตง

ไก่เบตง เป็นไก่พื้นเมืองดั้งเดิมของ อำเภอบेतง จังหวัดยะลา ไก่เบตง มีลักษณะเฉพาะ คือ ท้วมทั้งตัวจะมีขนน้อยมาก ขนมีสีทองหางสั้น ตลาดมีความต้องการสูง เนื่องจากไก่เบตงจะมีเนื้อนุ่ม หนังกรอบ นักบริโภคเนื้อไก่จะนิยมบริโภคไก่เบตง

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ผู้เลี้ยงต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องพันธุ์ และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่เบตง
2. ต้องอยู่ใกล้แหล่งขยายและจำหน่ายไก่พันธุ์เบตง
3. การเลี้ยงต้องใช้พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ดี ต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรอง และให้ความเชื่อถือ
4. ต้องมีตลาดรองรับที่ชัดเจน ทั้งตลาดลูกไก่พันธุ์และตลาดบริโภคเนื้อไก่เบตง



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่

ควรเลือกซื้อพันธุ์ไก่เบตงจากฟาร์มที่ได้รับรองและเชื่อถือได้ ไก่พ่อแม่พันธุ์ต้องมีลักษณะตรงตามพันธุ์ โดยแม่พันธุ์จะต้องมีคุณสมบัติไข่ตก แข็งแรง น้ำหนักตัวไม่น้อยกว่า 1.4 กิโลกรัม พ่อพันธุ์ต้องมีขนาดตัวใหญ่ แข็งแรง มีเนื้อมาก น้ำหนักตัวไม่น้อยกว่า 2 กิโลกรัม สายพันธุ์ที่นิยม คือ สายพันธุ์สีเหลืองทอง

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนที่เหมาะสม คือ โรงเรือนแบบกึ่งชั่งกึ่งปล่อย มีลานดินหรือบริเวณล้อมด้วยอวนหรือตาข่ายอาจจะเลี้ยงแบบรวมฝูงทั้งหมดหรือแบ่งเป็นห้องย่อยๆ อุปกรณ์ภายในโรงเรือนควรมีรางน้ำ รางอาหาร รางไข่ให้พร้อม กรณีที่มีการเลี้ยงเพื่อฟักลูกไก่ออกจำหน่าย จะต้องมียุ่ฟักไข่และคอกอนุบาล รวมทั้งอุปกรณ์ให้ความอบอุ่นสำหรับกกลูกไก่เพื่อจำหน่าย

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารสำหรับเลี้ยงไก่เบตงโดยทั่วไปจะใช้อาหารสำเร็จรูปเลี้ยง โดยต้องมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วนตามความต้องการของไก่ในแต่ละช่วงอายุ และเสริมด้วยอาหารตามธรรมชาติในขณะปล่อยเลี้ยงในลานปล่อย

4. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงไก่เบตงเริ่มเลี้ยงด้วยไก่พ่อแม่พันธุ์ใช้อัตราการผสมพันธุ์ 1 ต่อ 6 ตัว การเลี้ยงใช้วิธีกึ่งชั่งกึ่งปล่อย ไก่สามารถออกก่อกำลังกายและหาอาหารที่มีตามธรรมชาติกินได้ด้วย จะเริ่มเก็บไข่เข้าฟักหลังไข่ไข่ไปแล้ว 3 อาทิตย์ แม่ไก่ 1 ตัว จะสามารถให้ลูกไก่ได้ประมาณ 4 รุ่นต่อปี โดยแต่ละรุ่นจะมีลูกไก่เลี้ยงรอดประมาณ 10-12 ตัว เราสามารถเลี้ยงไก่เบตงเพื่อผลิตลูกไก่จำหน่าย หรือจะเลี้ยงขุนเป็นไก่เนื้อจำหน่ายให้ผู้บริโภค

5. การป้องกันโรคระบาด

ต้องทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ ติดต่อ โรคฝีดาษ และโรคอหิวาต์ รวมทั้งควรมีการถ่ายพยาธิภายในก่อนนำไก่เข้าฟาร์ม และถ่ายซ้ำทุกๆ 6 เดือน



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่เบตงเพื่อผลิตลูกจำหน่ายจำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย พ่อพันธุ์จำนวน 10 ตัว แม่พันธุ์จำนวน 60 ตัว ซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสมในการดำเนินการเชิงพาณิชย์สำหรับเกษตรกร

1. ต้นทุน

จะเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนของค่าโรงเรือน อุปกรณ์ ค่าพ่อแม่พันธุ์ ค่าอาหาร ค่าตู้ฟัก ค่าเวชภัณฑ์และวัคซีน โดยจะมีต้นทุนประมาณ 90,000-100,000 บาท ในปีต่อๆ ไปต้นทุนจะลดลงเนื่องจากไม่ต้องลงทุนในส่วนค่าโรงเรือน อุปกรณ์ และค่าพ่อแม่พันธุ์

2. ผลตอบแทน

จากจำนวนพ่อและแม่พันธุ์ดังกล่าวจะสามารถฟักผลิตลูกไก่พันธุ์เบตงได้ ประมาณปีละ 2,400-2,800 ตัว สามารถจำหน่ายได้ในราคาตัวละ 25-30 บาท นอกจากนี้ยังสามารถจำหน่ายพ่อและแม่พันธุ์ที่ปลดระวางได้อีกในราคาตัวละ 100 บาท รวมทั้งมูลไก่ที่เกิดจากการเลี้ยง รวมแล้วจะมีผลตอบแทนประมาณ 70,000-80,000 บาท ซึ่งจะเริ่มคัมทุนปีที่ 2 หรือ 3

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้รับจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาด และแหล่งที่เลี้ยงอันเนื่องมาจากราคาปัจจัยการผลิตและราคารับฝากของตลาดแต่ละแห่งที่แตกต่างกันไป เกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดก่อนการตัดสินใจเลี้ยง



การเลี้ยงไก่คออ่อน

ไก่คออ่อน เป็นไก่ที่นิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ โดยเฉพาะที่จังหวัดพัทลุง เป็นไก่ประเภทให้เนื้อที่มีลักษณะพิเศษคือ บริเวณตั้งแต่โคนปากล่างไปจนถึงเหนียงจะไม่มีขน มีลักษณะเด่น คือ เหนียงใหญ่ ใหล่กว้าง ร่างลึก หาอาหารเก่ง กินจุ อัตราแลกเนื้อดี นิยัเลี้ยง เลี้ยงง่าย มีความต้านทานโรคและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี คุณภาพของเนื้อเป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภค

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. สถานที่เลี้ยงดู ต้องมีบริเวณกว้างพอสมควร สำหรับปล่อยเลี้ยงไก่ตามธรรมชาติและควรเป็นแหล่งที่มีหรืออยู่ใกล้แหล่งอาหารตามธรรมชาติอย่างเพียงพอ เพื่อช่วยลดต้นทุนค่าอาหาร
2. ต้องมีตลาดจำหน่ายผลผลิตที่ชัดเจน ทั้งตลาดรับซื้อพันธุ์และตลาดรับซื้อไก่เพื่อบริโภค
3. ต้องมีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับพันธุ์ไก่และการจัดการเลี้ยงดูไก่คออ่อน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่

ควรเลือกซื้อจากแหล่งที่เชื่อถือได้โดยมีลักษณะตรงตามสายพันธุ์มากที่สุด พันธุ์ไก่คอก่อนที่ดีควรมีลักษณะโครงสร้างใหญ่ การเจริญเติบโตดี อัตราแลกเนื้อสูง สุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคและพยาธิ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี หากินเก่ง โดยพ่อพันธุ์อายุ 8-10 เดือน จะมีน้ำหนักประมาณ 3.5-4 กิโลกรัม ส่วนแม่พันธุ์อายุ 6-7 เดือน จะมีน้ำหนักประมาณ 2-5 กิโลกรัม

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่คอก่อนควรสร้างแบบง่ายๆ และประหยัด ควรใช้วัสดุราคาถูกที่มีอยู่ในพื้นที่ หลังคามุงด้วยจาก สังกะสีเก่า กระเบื้องเก่า หญ้าคาหรือแฝก สามารถกันแดด บังลมกันฝนได้พื้นที่แห้งไม่แฉะ มีร่มไม้ มีบริเวณให้ไก่คุ้ยเขี่ยอาหารและเดินออกกำลังกาย กันด้วยอวนหรือตาข่ายล้อมรอบโรงเรือนอีกชั้นหนึ่ง ที่พื้นคอกควรมีหลุมรูปรางคล้ายกระทะไว้สำหรับใส่ขี้ไก่ให้ไก่นอนคลุกเคล้าตัวเอง ป้องกันไรไก่ ในโรงเรือนต้องมีคอนนอนไว้ที่มุมคอกและควรมีรังไข่ รางน้ำ รางอาหาร ให้เพียงพอกับจำนวนไก่ รวมทั้งควรมีกรงอนุบาลสำหรับบ่มไก่ให้ความร้อนแก่ลูกไก่ในระยะเดือนแรก เพื่อให้ลูกไก่แข็งแรงและรอดตายสูง

3. อาหารและการให้อาหาร

อาหารสำหรับลูกไก่ระยะ 1 เดือนแรก ควรให้อาหารไก่เนื้อระยะแรก จะทำให้ลูกไก่แข็งแรงและรอดตายมากขึ้น หลังจากนั้นจึงค่อยๆ เปลี่ยนอาหารเป็นพวกอาหารสำเร็จรูป รำ ปลายข้าว ข้าวเปลือกเสริมให้ไก่กินเฉพาะตอนเย็น โดยในช่วงเช้าจะปล่อยให้หาอาหารตามธรรมชาติกินเอง

4. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงไก่คอก่อนนิยมเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ จึงต้องมีบริเวณเลี้ยงที่กว้างพอสมควรเพื่อให้ไก่ได้คุ้ยเขี่ยอาหารและเดินเล่นออกกำลังกาย เช่น เลี้ยงอยู่ใกล้โรงสีข้าว คอกสุกร หรือคอกวัว บริเวณชายป่าหรือทุ่งนา เพราะจะมีแหล่งอาหารตามธรรมชาติอยู่มาก ช่วยลดต้นทุนค่าอาหารและที่สำคัญจะไม่รบกวนเพื่อนบ้าน



ใช้อัตราส่วนพ่อพันธุ์ 1 ตัว ต่อแม่พันธุ์ 10 ตัว แม่ไก่ 1 ตัว จะให้ลูกได้ปีละ 4 รุ่น เลี้ยง รอดรุ่นละประมาณ 8-10 ตัว สามารถจำหน่ายได้ทั้งลูกไก่และไก่เนื้อเพื่อใช้บริโภค

5. การป้องกันโรคระบาด

การเลี้ยงไก่คอล่อนต้องเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ไก่จึงรอดตายสูง ถ่ายพยาธิ เมื่อไก่อายุได้ 2 เดือน หลังจากนั้นถ่ายซ้ำทุกๆ 3 เดือน และทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล โรคฝีดาษ โรคหลอดลมอักเสบ โรคคอหิวด์ไก่ ตามคำแนะนำ ของกรมปศุสัตว์ เพื่อให้ไก่มีสุขภาพแข็งแรงและมีภูมิคุ้มกันโรค

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่คอล่อน จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วยพ่อพันธุ์ จำนวน 2 ตัว และแม่พันธุ์ จำนวน 20 ตัว

1. ต้นทุน

ในส่วนต้นทุนคงที่จะได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโรงเรือน อุปกรณ์ ซึ่งจะมี ค่าใช้จ่ายประมาณ 10,000-12,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรจะได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์และวัคซีน ซึ่งจะมีค่าใช้จ่าย ประมาณปีละ 9,000-10,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายลูกไก่ที่ผลิตได้ หรือจำหน่ายในรูปพ่อ-แม่พันธุ์ ราคา ตัวละ 120-150 บาท หรือจำหน่ายเป็นไก่เนื้อในขนาดน้ำหนักตัวละ 1.5 -1.6 กิโลกรัม ในราคากิโลกรัมละ 55 บาท จะมีผลตอบแทนประมาณ 55,000-60,000 บาทต่อปี

ทั้งนี้ ผลตอบแทนและต้นทุนอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาด และ สถานที่เลี้ยงดูที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งขนาดการผลิต เกษตรกรจำเป็นต้อง ศึกษาข้อมูลและรายละเอียดก่อนการตัดสินใจเลี้ยง



การเลี้ยงไก่งวง

ไก่งวง เป็นสัตว์ปีกที่เลี้ยงง่าย ราคาสูง เนื้อมีรสชาติดี เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ และคนไทยสามารถเลี้ยงโดยใช้อาหารและวัสดุเหลือใช้ที่มีในท้องถิ่น อาทิ หลั้า ต้นกล้วย เป็นอาหารได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าและสามารถเลี้ยงผสมผสานกับการเกษตร ด้านอื่นๆ ได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

เกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกันผลิต ต้องมีแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงดูอย่างพอเพียง และต้องมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่ทอง

ที่นิยมเลี้ยงมีอยู่ 2 ชนิด คือ พันธุ์สีขา และพันธุ์สีเทา น้ำหนักโตเต็มที่เพศผู้ ควรมีน้ำหนักประมาณ 7-10 กิโลกรัม เพศเมีย ประมาณ 3.1-4.5 กิโลกรัม เกษตรกรสามารถหาซื้อจากฟาร์มเลี้ยงทั่วไปโดยควรเลือกซื้อจากฟาร์มที่เชื่อถือได้ หรือได้รับการรับรองจากผู้เลี้ยงรายอื่นๆ

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ใช้วัสดุพื้นบ้านอย่างง่าย ๆ ทำโรงเรือน โดยต้องสามารถป้องกันแดดฝนได้ ขนาดโรงเรือนกว้าง 4 เมตร ยาว 6 เมตร จะสามารถเลี้ยงไก่ทองได้ประมาณ 100 ตัว และต้องมีลานสำหรับให้ไก่ทองได้เดินออกกำลังกาย

3. การจัดการเลี้ยงดู

ลูกไก่ทองช่วงแรกเกิดถึงอายุ 2 เดือน ต้องเลี้ยงดูอย่างดีบนคอกอนุบาล ที่สามารถให้ความอบอุ่นและป้องกันยุงกัด เนื่องจากไก่ทองในช่วงนี้จะเป็นโรคฝีดาษ และตายมาก หลังจากอายุ 2 เดือนไปแล้วสามารถเลี้ยงปล่อยในคอกที่มีลานกว้างได้ ลูกไก่ทองช่วงอายุแรกเกิดถึง 2 เดือน ควรใช้อาหารสำเร็จรูปไก่เนื้อ หลังจากอายุ 2-7 เดือน ควรใช้อาหารตามธรรมชาติ หรือวัสดุเหลือใช้จากไร่นาที่มีในท้องถิ่น อาทิ รำละเอียด ปลายข้าวผสมหอยกกล้วยสับ หรือหญ้า หรือผักตบชวา จะช่วยลดต้นทุนการผลิต อัตราการเลี้ยงใช้ไก่พ่อพันธุ์ 1 ตัว ต่อแม่พันธุ์ 5-7 ตัว

4. การป้องกันโรคระบาด

ต้องมีการทำวัคซีนเพื่อป้องกันโรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ โรคฝีดาษ และโรคอหิวาต์ ตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ ควรใช้ผงโซเดียมฟลูออไรด์โรยตามหัวคอก หลัง หน้า ทาง ตาและใต้ปีกหรืออาจใช้ละลายน้ำแล้วจับอาบน้ำที่ละตัวก็ได้ เพื่อป้องกันโรและเหาในตัวไก่ทอง



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่วง 1 ชุด ประกอบด้วย ไก่วงพ่อพันธุ์จำนวน 1 ตัว และไก่วงแม่พันธุ์ จำนวน 5-7 ตัว

1. ต้นทุนในการเลี้ยง

ได้แก่ค่าพันธุ์ ค่าโรงเรือน ค่าอุปกรณ์ ค่าอาหาร ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ โดยจะมีต้นทุนเบื้องต้นประมาณ 30,000-35,000 บาท

2. ผลตอบแทน

ในปีแรกจะอยู่ประมาณ 45,000-55,000 บาท โดยจะได้จากการจำหน่ายไก่วงที่ใช้สำหรับทำพันธุ์ประมาณ 50 ตัว จำหน่ายได้ในราคาตัวละ 500 บาท และไก่วงที่ใช้เนื้อบริโภคประมาณ 90 ตัว จำหน่ายได้ในราคาตัวละ 300 บาท ส่วนในปีต่อไป ต้นทุนการเลี้ยงจะลดลง เนื่องจากไม่ต้องลงทุนในด้านพ่อ-แม่พันธุ์อีก

ทั้งนี้ ราคาต้นทุน และผลตอบแทนจะแตกต่างกันไปตามสภาวะการตลาด ขนาดการผลิตและแหล่งที่เลี้ยง เกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนตัดสินใจเลี้ยง





การเลี้ยงไก่แจ้

ไก่แจ้ เป็นสัตว์ปีกที่สวยงาม เลี้ยงง่าย ใช้พื้นที่เลี้ยงน้อย เด็กผู้หญิงหรือคนชรา ก็เลี้ยงได้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการพัฒนาสีงแวดล้อม และสามารถทำเป็นอาชีพสร้างรายได้กับครอบครัวได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ผู้เลี้ยงต้องมีความรักและสนใจในการเลี้ยงไก่แจ้
2. ผู้เลี้ยงต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะพันธุ์ไก่แจ้ตามอุดมทัศนียทั้งเพศผู้และเพศเมีย
3. ต้องมีตลาดรองรับที่ชัดเจน และต้องอยู่ใกล้แหล่งจำหน่ายแลกเปลี่ยนพันธุ์ไก่



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ไก่แจ้

ไก่แจ้ที่นิยมเลี้ยงมีทั้งไก่แจ้สากลและไก่แจ้ไทย สัตว์นิยมเลี้ยง ได้แก่ สีขาว สีทอง สีกระดำ สีเทา สีขาวหางดำ สีประดู่ สีบาร์ สีโกโก้ และสีลายดอกหมาก รูปพรรณไก่แจ้ที่ดี หัวไปควรมีลักษณะเหมือนหยดน้ำ หนวด สีสวย กระสวยตั้ง หางดก ออกกลมสมส่วน เกษตรกรสามารถหาซื้อได้จากฟาร์มเลี้ยงไก่แจ้ทั่วไป โดยต้องเลือกจากฟาร์มที่เชื่อถือได้ มีพันธุ์ประวัติที่ชัดเจน

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนเป็นที่อยู่อาศัยให้กับไก่ ต้องสามารถกันแดด กันฝน กันลม และให้ความปลอดภัยจากสัตว์ร้ายต่างๆ ลักษณะโรงเรือนมีหลายรูปแบบ เช่น เป็นโรงเรือนที่让人เดินเข้า-ออกได้ หรือทำเป็น กรงลอย ยกพื้นเตี้ย สามารถเคลื่อนย้ายได้ หรืออาจทำเป็นแบบกรงซ้อนกันหลายชั้น การเลี้ยงไก่แจ้ 1 ชุด (ตัวผู้ 1 ตัว ตัวเมีย 4 ตัว) ควรใช้เนื้อที่อย่างน้อยประมาณ 1 ตารางเมตร ส่วนหลังคา แล้วแต่ความเหมาะสม จะเป็นเพิง หรือจั่วก็ได้ ให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ภายในกรงทำคอนสำหรับนอน มีรังไข่ ที่ใส่อาหาร และที่ใส่น้ำรองพื้นกรงด้วยทราย สถานที่ตั้งกรงไก่แจ้ ควรตั้งในสถานที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี แดดส่องถึงบ้างพอสมควรมีร่มเงาของไม้ใหญ่ สิ่งสำคัญอย่าให้มีลมโกรกโดนตัวไก่โดยตรง และควรมีมู่ลี่กันละอองฝนในฤดูฝน

3. อาหารและการให้อาหาร

ควรให้อาหารไก่ไข่ที่มีขายอยู่ทั่วไปในท้องตลาด โดยจำแนกตามขนาดของไก่แจ้ คือ ไก่ตั้งแต่ 1 วัน -1 เดือน ให้อาหารไก่เล็ก ไก่อายุ 1-3 เดือน ให้อาหารไก่รุ่น ไก่อายุตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไปให้อาหารไก่ใหญ่ และแบ่งให้อาหารเป็น 2 มื้อ คือ เช้า-บ่าย สำหรับลูกไก่ควรให้กินตลอด 24 ชั่วโมง ควรมีน้ำสะอาดให้ไก่จิบกินตลอดเวลา

4. การจัดการเลี้ยงดูไก่ในระยะต่างๆ

การดูแลลูกไก่ที่ซื้อมาในระยะแรก นำลูกไก่แจ้มาเลี้ยงในกล่องกระดาษ หรือจะเลี้ยงบนกรงอนุบาลลูกไก่ และกกด้วยหลอดไฟขนาด 20-25 แสงเทียน เพื่อให้ความอบอุ่น ใช้กระดาษหนังสือพิมพ์รองพื้นกันกล่องให้น้ำและอาหารกินตลอดวัน



น้ำควรผสมยาปฏิชีวนะป้องกันการติดเชื้อโรคหรือให้วิตามินเสริมและควรเปลี่ยนน้ำทุกเช้า-เย็น เมื่อพื้นสกปรกให้เปลี่ยนกระดาซรองพื้นกล่องทันที เมื่อลูกไก่โตขึ้นก็เปลี่ยนขนาดกล่องให้ใหญ่ขึ้น เลี้ยงลูกไก่ในกล่องจนอายุประมาณ 3 เดือน แล้วนำไปเลี้ยงในกรงที่เตรียมไว้ส่วนการดูแลไก่รุ่นและพ่อแม่พันธุ์ ไก่ระยะนี้การเลี้ยงไม่ค่อยยุ่งยากนัก ให้อาหารและน้ำกินตลอดวันอาหารที่ให้จะใช้อาหารสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาดโดยจะต้องเป็นอาหารที่ใหม่ และมีน้ำสะอาดให้กินตลอดวัน แม่ไก่ 1 ตัวจะให้ลูกปละ 15-20 ตัว

5. การป้องกันโรคระบาด

ควรทำวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ โรคฝีดาษและโรคอหิวาต์ ตามโปรแกรมที่กำหนดและมีการกำจัดการพยาธินอกได้แก่ เหา หมัด ไร โดยวิธีการฉีดยาบริเวณพื้น บริเวณคอก หรือละลายยาแล้วจับตัวไก่จุ่มในน้ำยาเพื่อเป็นการป้องกัน ควรป้องกันกำจัดพยาธิภายใน อาทิ พยาธิไส้เดือน ดำเนินการโดยการทำความสะอาดคอก กวาดอุจจาระออกบ่อยๆ อย่าให้คอกชื้นแฉะ และมีการถ่ายพยาธิเป็นประจำ

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่แจ้ 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยตัวผู้ 1 ตัว และตัวเมีย 4 ตัว

1. ต้นทุน

ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าพันธุ์ ค่าอุปกรณ์ในการเลี้ยง ค่าอาหาร ค่าวัคซีน และเวชภัณฑ์ รวมประมาณ 5,000-6,000 บาท

2. ผลตอบแทน

ในปีแรกจะได้จากการจำหน่ายผลผลิต ลูกไก่ที่ได้จากการเลี้ยง 1 ชุด จะได้ลูกไก่จำนวน 70-80 ตัว จำหน่ายในราคาตัวละ 100 บาท จะได้ผลตอบแทนประมาณ 7,000-8,000 บาท และในปีต่อไปจะได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้น เนื่องจากไม่ต้องลงทุนค่าพ่อแม่พันธุ์อีก

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการตลาดและแหล่งเลี้ยงรวมทั้งขนาดการผลิต ดังนั้นเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนตัดสินใจเลี้ยง



ผู้เลี้ยงเป็ดไข่ มีความต้องการเป็ดสาวจำนวนมากในแต่ละปี เพื่อนำไปเลี้ยงผลิตไข่จำหน่าย เนื่องจากวิธีการเลี้ยงเป็ดสาวนั้นยุ่งยาก ต้องอาศัยแหล่งเลี้ยงตามทุ่งนา ใช้อาหารตามธรรมชาติเป็นหลัก เพื่อลดต้นทุนการผลิตจึงทำให้ผู้เลี้ยงกันน้อย การเลี้ยงเพื่อผลิตเป็ดสาวเป็นการตัดตอนการเลี้ยง ใช้ระยะเวลาสั้นกว่า ลงทุนน้อย และโอกาสได้กำไรสูง

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ผู้เลี้ยงต้องมีพื้นที่เหมาะสมในการเลี้ยงควรมีทุ่งนาเป็นบริเวณกว้าง และเป็นทุ่งนาที่ไม่มีสารเคมี อุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารตามธรรมชาติ
2. ต้องมีแหล่งวัตถุดิบราคาถูกในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้จากไร่นาที่สามารถนำมาใช้เป็นอาหารเลี้ยงเป็ดได้ เช่น รำข้าว ปลายข้าว



3. ต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับตลาดที่รับซื้อเป็ดสาวหรืออยู่ใกล้กับกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดจำหน่าย

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์เป็ด

โดยทั่วไปจะนิยมใช้ลูกเป็ดไขพันธุ์จากแคมป์เบล หรือลูกผสมจากแคมป์เบล

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ควรมีขนาดโรงเรือนที่เหมาะสมตามปริมาณเป็ดที่เลี้ยง โดยทั่วไปนิยมเลี้ยงเป็ด 5 ตัว ต่อพื้นที่โรงเรือน 1 ตารางเมตร ลักษณะโรงเรือน ควรทำจากไม้หรือวัสดุที่หาง่าย ในท้องถิ่น ตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก อยู่ในพื้นที่ที่น้ำไม่ขัง อากาศถ่ายเทได้ดี ควรเป็นโรงเรือนที่สามารถป้องกันลม ฝน และศัตรูของเป็ดได้ วัสดุรองพื้นโรงเรือน ควรใช้เป็นแกลบ ชี้เลื่อย หรือฟางข้าวบด

3. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงดูในระยะลูกเป็ดช่วงอายุ 1-14 วัน ควรมีการกกให้ความร้อน โดยใช้เครื่องกกหรือใช้หลอดไฟขนาด 60 วัตต์ การกกต้องคำนึงถึงสภาพของลูกเป็ด และต้องหมั่นคอยสังเกตดูสภาพการเป็นอยู่ของลูกเป็ดอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงที่ลูกเป็ดมีโอกาสตายได้ง่าย สิ่งที่ต้องปฏิบัติ คือต้องหมั่นล้างและทำความสะอาดบริเวณที่กกลูกเป็ด และอุปกรณ์ ถ้ามีมดควรกำจัดให้หมด ในช่วงกกต้องมีผ้าม่านปิดล้อมรอบ เพื่อป้องกันลมโกรก ในช่วงฤดูร้อนมากควรระวังเรื่องอากาศร้อนเกินไป เพราะจะทำให้ลูกเป็ดแห้งและทำให้เกิดการฟิการสูง ต้องหมั่นดูแลเอาใจใส่ การให้น้ำและอาหารต้องมีภาชนะที่ให้น้ำและอาหารอย่างเพียงพอกับจำนวนเป็ดที่เลี้ยง ควรมีน้ำสะอาดให้กินตลอดเวลา และต้องหมั่นทำความสะอาดภาชนะที่ให้น้ำและอาหาร การให้อาหารในช่วงแรก ให้อาหารลูกเป็ดสำเร็จรูปหรืออาหารผสม โดยให้กินอย่างเต็มที่ หลังจากเป็ดอายุ 1 เดือนไปแล้ว ในช่วงเช้าให้กินอาหารโดยปล่อยลงในทุ่งนาหรือแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และให้อาหารสำเร็จรูป ในช่วงเย็นเสริมด้วยหญ้าสด ผักตบชวา จอก แหน พืช เศษผักสับให้กิน สำหรับที่ให้น้ำและให้อาหาร ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยคำนึงถึงเป็ดทุกตัวต้องรับอาหารและน้ำอย่างทั่วถึง การทำวัคซีนให้ดำเนินการตามโปรแกรมวัคซีนของกรมปศุสัตว์อย่างเคร่งครัด



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงเป็ดไข่จำหน่าย 500 ตัว

1. ต้นทุน

ในส่วนของต้นทุนคงที่ซึ่งได้แก่ ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์ในการเลี้ยง จะอยู่ประมาณ 10,000-15,000 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดและวัสดุที่ใช้ ในส่วนต้นทุนผันแปรจะเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับค่าลูกเป็ด ค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์และวัคซีน จะมีต้นทุนประมาณ 19,000-20,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายเป็ดสาวในราคาตัวละ 70-75 บาท คิดเป็นเงิน 30,000-40,000 บาท

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาด แหล่งผลิต ขนาดการผลิต ราคาปัจจัยการผลิตและราคาซื้อขาย เป็ดสาวเป็นสำคัญ ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยง เกษตรกรต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจน



การเลี้ยงเป็ดไข่ เพื่อผลิตไข่จำหน่าย

เป็ดไข่ เป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย ทนทานต่อโรค สามารถใช้วัสดุท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นอาหารได้ ประชาชนนิยมบริโภคไข่เป็ด นอกจากนี้ไข่เป็ดสามารถนำไปประกอบอาหารและทำขนมได้หลายชนิด เหมาะสำหรับการนำไปแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า อาทิ การทำไข่เค็ม เป็นต้น

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. พื้นที่เลี้ยงควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ห่างไกลจากชุมชน และมีการคมนาคมสะดวก
2. ต้องมีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ หรือมีวัสดุเหลือจากระบบการเกษตร หรือผลพลอยได้จากโรงงาน
3. ต้องมีตลาดรับซื้อไข่เป็ดอย่างชัดเจน และระยะยาว
4. ต้องมีความรู้ และประสบการณ์ในการแปรรูปไข่เป็ด เพื่อเพิ่มมูลค่า ในกรณีมีปัญหาด้านราคาและการตลาด



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์เป็ด

จะนิยมใช้เป็ดไข่ พันธุ์กากีแคมเบลล์ หรือลูกผสม ควรหาซื้อจากฟาร์มผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมเชื่อถือไว้วางใจได้ และไม่เคยมีโรคระบาดมาก่อน

2. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเริ่มด้วยการเลี้ยงเป็ดสาวอายุประมาณ 18-20 สัปดาห์ ลักษณะโรงเรือนเลี้ยงเป็ดควรทำจากวัสดุที่หาได้ง่ายหรือมีในท้องถิ่น โรงเรือนควรตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ต้องสามารถกันแดด กันฝนได้และมีลานปล่อยอยู่ด้านนอกเพื่อปล่อยให้เป็ดออกหาอาหารตามธรรมชาติกินและได้ออกกำลังกาย พื้นที่โรงเรือนเลี้ยงเป็ด ขนาด 1 ตารางเมตร จะเลี้ยงเป็ดไข่ได้ 5 ตัว เป็ดจะเริ่มไข่เมื่ออายุ 21 สัปดาห์ ในระยะนี้เป็ดต้องการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงมีโปรตีนประมาณ 18 เปอร์เซ็นต์ ให้เป็ดกินอาหารอย่างเต็มที่โดยเฉลี่ยประมาณ 150 กรัม/ตัว/วัน ต้องทำความสะอาดที่ให้น้ำก่อนทุกครั้ง และต้องมีน้ำให้เป็ดได้กินตลอดเวลา การเลี้ยงในช่วงเป็ดกำลังไข่ต้องพิถีพิถันระมัดระวังเป็นอย่างมาก เพราะถ้าเป็ดตกใจหรือได้รับความเครียดจะทำให้ผลผลิตน้อยลง อาหารสำหรับเลี้ยงเป็ดโดยทั่วไปจะนิยมอาหารสำเร็จรูปที่มีขายในท้องตลาดทั่วไป หรือการนำเอาวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาผสมใช้เองตามสูตรในการผสมใช้เอง เกษตรกรจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ข้าวโพดเป็นอาหารสัตว์ ถ้าจะใช้ผสมเป็นอาหารควรใช้ในปริมาณน้อยและต้องแน่ใจว่าเป็นข้าวโพดคุณภาพดีปราศจากเชื้อรา เนื่องจากเชื้อราจะสร้างสารพิษที่เป็นอันตรายกับเป็ด ทั้งนี้ ควรนำอาหารธรรมชาติหรือเศษเหลือจากอาชีพการเกษตร เช่น แหน ผัก หอยเชอร์รี่ หรือผลพลอยได้จากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารมาใช้ประโยชน์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต ทำให้มีโอกาสดำรงกำไรมากขึ้น แม่เป็ดแต่ละตัวจะให้ไข่ได้ปีละประมาณ 240-260 ฟอง และจะปลดระวางเมื่อแม่เป็ดให้ไข่ได้ประมาณ 1 ปี

3. การควบคุมป้องกันโรคระบาด

โดยการทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญของเป็ด อาทิ โรคอหิวาต์และโรคดักเผลกตามโปรแกรมที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด และต้องหมั่นติดตามดูแลสุขภาพของเป็ดอย่างสม่ำเสมอ



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงเป็ดไข่ จำนวน 200 ตัวต่อรุ่น

1. ต้นทุน

ในส่วนต้นทุนคงที่ จะได้แก่ ค่าโรงเรือน และค่าอุปกรณ์ในการเลี้ยง จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 10,000-20,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรซึ่งได้แก่ ค่าพันธุ์เป็ด ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ จะมีต้นทุนประมาณ 90,000-100,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายไข่เป็ด ประมาณ 50,000-60,000 ฟอง ในราคาจำหน่ายฟองละ 2.5 บาท มีผลตอบแทนประมาณ 125,000-150,000 บาท และจากการจำหน่ายแม่เป็ดปลดระวางในราคาตัวละประมาณ 50-70 บาท คิดเป็นมูลค่าประมาณ 10,000-14,000 บาท

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่เลี้ยง สภาพการตลาดและขนาดการผลิต โดยเฉพาะราคาอาหารเลี้ยงเป็ด พันธุ์เป็ด และราคารับซื้อไข่เป็ดในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น เกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนการตัดสินใจเลือกเลี้ยง



การเลี้ยงขุนเป็ดเทศผู้

เป็ดเทศผู้ เป็นผลพลอยได้จากการผลิตลูกเป็ดไข่ โดยพบว่าผู้ผลิตลูกเป็ดไข่ จะไม่ต้องการลูกเป็ดเทศผู้ทำให้มีราคาถูก เหมาะสำหรับนำไปเลี้ยงขุนเป็นเป็ดเนื้อ เนื่องจากเป็นเป็ดที่เลี้ยงง่าย สามารถใช้แรงงานในครอบครัว ไม่ค่อยมีโรคระบาด ต้นทุนราคาถูกและเนื้อเป็ดเป็นที่นิยมสำหรับผู้บริโภค เกษตรกรสามารถนำไปเลี้ยง เป็นอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องมีเนื้อที่เลี้ยงที่เหมาะสม ควรเป็นทุ่งนาที่มีบริเวณกว้าง และให้สัตว์เป็นทุ่งนาที่ไม่มีการใช้สารเคมีมาก่อน อุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารธรรมชาติ
2. อยู่ใกล้แหล่งผลิตและจำหน่ายลูกเป็ดเทศผู้ และมีตลาดรับซื้อหรือบริโภค ที่ชัดเจน
3. มีวัสดุเหลือใช้จากระบบไร่นา หรือมีแหล่งวัตถุดิบราคาถูกเพื่อใช้เป็นอาหาร ขุนเป็ด



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์เป็ด

นิยมใช้ลูกเป็ดไข่เพศผู้พันธุ์กากีแคมป์เบล หรือลูกผสมกากีแคมป์เบล

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

ใช้พื้นที่เลี้ยงโดยประมาณ 5 ตัว ต่อตารางเมตร ขนาดโรงเรือนที่ใช้ผันแปรตามปริมาณเป็ดที่เลี้ยง ลักษณะโรงเรือนควรทำจากไม้หรือวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ตั้งอยู่ในแนวตะวันออก-ตะวันตก อยู่ในพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วมขัง อากาศถ่ายเทได้ดี ควรเป็นโรงเรือนที่สามารถป้องกันลม ฝนและป้องกันสัตว์ต่างๆ ที่เป็นศัตรูของเป็ดได้ วัสดุรองพื้นในโรงเรือนควรเป็นแกลบ ขี้เลื่อยหรือฟางข้าว ภายในโรงเรือนต้องมีรางน้ำรางอาหารเพียงพอกับจำนวนเป็ดที่เลี้ยง

3. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงลูกเป็ดในช่วงเวลาแรกระหว่างอายุ 1 ถึง 14 วัน จำเป็นต้องมีการกักให้ความร้อนโดยใช้เครื่องกก หรือใช้หลอดไฟกก การกกต้องคำนึงถึงสภาพของลูกเป็ดด้วย ต้องสังเกตสภาพการเป็นอยู่ของลูกเป็ด ทั้งนี้ เพราะเป็นช่วงอายุที่ลูกเป็ดมีโอกาตายได้ง่าย สิ่งที่ต้องปฏิบัติคือ ต้องหมั่นล้างและทำความสะอาดบริเวณที่กกลูกเป็ด และอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ ถ้ามีมดควรกำจัดให้หมด ในช่วงกกต้องมีผ้าม่านปิดล้อมรอบเพื่อป้องกันลมโกรก ต้องหมั่นตรวจอุณหภูมิของที่กกให้พอดีกับลูกเป็ด โดยการสังเกตการกระจายตัวของลูกเป็ด การให้น้ำและอาหารควรมีน้ำสะอาดให้กินตลอดเวลา และต้องทำความสะอาดภาชนะที่ให้น้ำก่อนทุกครั้ง การให้อาหารในช่วงแรก ควรให้อาหารลูกเป็ดสำเร็จรูปหรืออาหารผสม โดยให้กินอย่างเต็มที่หลังจาก 1 เดือนไปแล้วจะปล่อยให้เป็ดหาอาหารในทุ่งนาและแหล่งอาหารตามธรรมชาติ โดยในช่วงเย็นจะเสริมด้วยอาหารสำเร็จรูปหรืออาหารผสมร่วมกับหญ้าสด ผักตบชวา จอก แหน เศษผักสับให้กิน ผู้เลี้ยงต้องหมั่นดูแลสุขภาพของลูกเป็ดและต้องทำวัคซีนตามโปรแกรมวัคซีนของกรมปศุสัตว์ โดยเคร่งครัด จะเลี้ยงขุนเป็ดเพศผู้จนมีอายุประมาณ 3 เดือนก็สามารถจำหน่ายเป็นเป็ดเนื้อได้ โดยเป็ดแต่ละตัวจะมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 1.5 กิโลกรัม



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงขุนเป็ดเพศผู้จำนวน 1 ชุด ๆ ละ 500 ตัว

1. ต้นทุน

สำหรับต้นทุนผันแปร ซึ่งจะเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าพันธุ์เป็ด ค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์และวัคซีน จะมีต้นทุนประมาณ 10,000-12,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายเป็ดเพศผู้ที่เลี้ยงรอดจำนวน 450-500 ตัว ในราคาจำหน่ายตัวละ 50 บาท จะได้ผลตอบแทนประมาณ 22,000-25,000 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาด โดยเฉพาะราคาปัจจัยที่ใช้ในการเลี้ยง อาทิ ค่าพันธุ์เป็ด ค่าอาหารเลี้ยงเป็ด ราคารับซื้อ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแหล่งที่เลี้ยง รวมทั้งปริมาณที่เลี้ยง ดังนั้น ก่อนเกษตรกรตัดสินใจเลี้ยง จำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน





การเลี้ยงเป็ดพันธุ์เนื้อ

เป็ดพันธุ์เนื้อ เป็นเป็ดที่เลี้ยงง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนการเลี้ยงไก่ สามารถใช้แรงงานที่มีในครอบครัว และเนื่องจากเป็ดเนื้อมีการเจริญเติบโตเร็ว ทำให้สามารถเลี้ยงได้ผลตอบแทนในระยะเวลาอันสั้น ผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อเป็ดและนำไปประกอบอาหารได้หลายชนิด เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้ทั้งอาชีพเสริมและเป็นอาชีพหลัก

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องมีพื้นที่ในการเลี้ยงที่เหมาะสม อยู่ในที่ดอน น้ำไม่ท่วม อยู่ใกล้แหล่งน้ำ และมีการคมนาคมสะดวก
2. อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบราคาถูก หรือมีแหล่งวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรที่สามารถนำมาใช้เป็นอาหารเลี้ยงเป็ดได้
3. เพื่อให้ได้ผลกำไรคุ้มกับการลงทุน อาจต้องเลี้ยงจำนวนมากๆ หรือเลี้ยงในระบบจ้างเลี้ยงรวมทั้งต้องมีตลาดรองรับที่ชัดเจน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์เป็ด

เปิดพันธุ์ที่ใช้เลี้ยง ได้แก่ พันธุ์เซอวีวอลเลย์ พันธุ์ปักกิ่ง หรือพันธุ์เป็ญ่าย โดยพันธุ์ที่ตลาดต้องการมากจะได้แก่พันธุ์เซอวีวอลเลย์

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงเป็ดควรทำด้วยไม้หรือวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น หลังคามุงด้วยจาก หญ้าคาหรือแฝกโดยพื้นที่ 1 ตารางเมตร จะเลี้ยงเป็ดได้ 4 ตัว ลักษณะโรงเรือนตั้งอยู่ในทิศตะวันออก-ตะวันตก ต้องมีลานสำหรับปล่อยเลี้ยงเป็ด หรือเป็นแหล่งน้ำตามแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ล้อมด้วยรั้วที่ทำจากอวนหรือตาข่ายที่สามารถป้องกันศัตรูเป็ดได้ ภายในโรงเรือนต้องมีรางน้ำ รานอาหาร ให้เพียงพอกับจำนวนเป็ดที่เลี้ยง

3. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงเป็ดเนื้อจะเริ่มโดยการซื้อลูกเป็ดมาเลี้ยง ควรเลือกซื้อจากฟาร์มหรือบริษัทที่เชื่อถือได้ในระยะลูกเป็ดเป็นระยะสำคัญที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ หากลูกเป็ดได้รอดมากเท่าไร ก็จะทำให้มีกำไรมากตามไปด้วย ช่วงที่มีความสำคัญมากก็คือ 7 วันแรก สิ่งที่ต้องปฏิบัติ คือ การกกลูกเป็ดด้วยเครื่องกกหรือหลอดไฟฟ้า ต้องหมั่นตรวจสอบความร้อนในการกกให้พอเหมาะกับลูกเป็ดตลอดเวลา ในช่วงฤดูร้อนควรระวังเรื่องอากาศร้อนเกินไป เพราะจะทำให้ลูกเป็ดแห้ง และทำให้อัตราการพิการสูง การพิจารณาว่าลูกเป็ดได้รับความร้อนเพียงพอหรือไม่ ให้สังเกต การกระจายตัวของลูกเป็ดได้เครื่องกกเป็นหลัก ควรมีน้ำสะอาดและอาหารให้กินตลอดเวลา อาหารสำหรับเลี้ยงเป็ดเนื้อ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะนิยมใช้อาหารสำเร็จรูปที่มีขายทั่วไปตามท้องตลาด เกษตรกรอาจลดต้นทุนโดยการผสมอาหารเองจากวัตถุดิบราคาถูกที่มีในท้องถิ่นก็ได้ แต่ต้องระวังให้อาหารมีโภชนะครบถ้วนตามความต้องการของเป็ดเนื้อในระยะต่างๆ ตลอดการเลี้ยงดูจะต้องหมั่นตรวจดูสุขภาพของเป็ดอย่างสม่ำเสมอ จะต้องทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญในเป็ดตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ เลี้ยงเป็ดเนื้อจนอายุประมาณ 8-10 สัปดาห์ เป็ดเนื้อจะมีน้ำหนักตัวประมาณตัวละ 2.8-3.2 กิโลกรัม



ก็จะจำหน่ายออกสู่ตลาดหรือผู้บริโภคได้ ดังนั้น ใน 1 ปี เกษตรกรสามารถเลี้ยงเปิดได้ถึง 3 รุ่น โดยเว้นพักคอกระหว่างรุ่นประมาณ 15-30 วัน เพื่อให้การเลี้ยงได้ผลกำไรอย่างคุ้มค่า เกษตรกรจะต้องเลี้ยงเป็นรุ่นๆ โดยแต่ละรุ่นไม่ควรน้อยกว่า 500-1,000 ตัว และต้องพยายามจัดการเลี้ยงดูให้เปิดเลี้ยงมีเปอร์เซ็นต์การตายต่ำกว่า 5% และมีอัตราการแลกเนื้อไม่ควรเกิน 2.5-3.0 กิโลกรัม

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงเปิดเซอวีวอลเลย์ รุ่นละ 1,000 ตัว จำนวน 4 รุ่นต่อปี

1. ต้นทุน

ต้นทุนหลักจะได้แก่ ค่าโรงเรือน และค่าอุปกรณ์การเลี้ยงจะอยู่ประมาณ 20,000-25,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรซึ่งเป็นค่าพันธุ์เปิด อาหารเปิด ค่าเวชภัณฑ์ และวัคซีน จะมีค่าใช้จ่ายประมาณปีละ 400,000-450,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายเปิด จำนวน 950-1,000 ตัวต่อรุ่น มีน้ำหนักเฉลี่ยตัวละประมาณ 3.2 กิโลกรัม จำหน่ายได้กิโลกรัมละ 40 บาท เลี้ยงจำนวน 4 รุ่นต่อปี มีผลตอบแทนประมาณ 480,000-500,000 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่เลี้ยงและสภาวะการตลาด อาทิ ราคาพันธุ์เปิด อาหารเปิด และราคารับซื้อเปิดเนื้อของแต่ละพื้นที่ ดังนั้นก่อนการตัดสินใจเลือกเลี้ยงเกษตรกรจะต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



เป็ดเทศ เป็นเป็ดพื้นเมืองพันธุ์เนื้อที่เลี้ยงง่าย เติบโตเร็วสามารถใช้อาหารและวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นเลี้ยงได้เป็นอย่างดีให้ผลตอบแทนในระยะเวลานานสามารถจำหน่ายได้ง่าย ทั้งที่เป็นเป็ดมีชีวิตและเนื้อเป็ดชำแหละ เนื้อเป็นที่นิยมสำหรับผู้บริโภคในท้องถิ่นโดยทั่วไป จึงสามารถจำหน่ายได้ง่ายในตลาดท้องถิ่นเกษตรกรสามารถเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมร่วมกับอาชีพอื่นๆ ได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องมีตลาดรองรับที่ชัดเจน ทั้งตลาดเป็ดมีชีวิตและเนื้อเป็ดชำแหละ
2. ต้องมีแหล่งวัตถุดิบที่เป็นอาหารสัตว์ที่มีราคาถูกในพื้นที่หรือมีวัสดุเหลือใช้จากระบบไร่นาเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงเป็ดเทศ
3. ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการใช้ตู้ฟัก เพื่อฟักไข่อผลิตลูกเป็ดเทศ



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์เปิด

ในปัจจุบันพันธุ์เปิดเทศที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงและตลาดมีความต้องการได้แก่ พันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์บาร์บาร์

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนควรทำจากไม้หรือวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น หลังคามุงด้วยจาก หญ้าคา หรือแฝกขนาดของโรงเรือน 1 ตารางเมตร สามารถใช้เลี้ยงเปิดเทศได้ 4 ตัว ลักษณะโรงเรือนที่ดีตั้งอยู่ในทิศตะวันออก-ตะวันตก ภายในโรงเรือนต้องมีภาชนะ ราน้ำอาหารอย่างเพียงพอกับจำนวนเปิดที่เลี้ยงต้องมีลานปล่อยสำหรับให้เปิดเทศ ออกกำลังกายและหาอาหารตามธรรมชาติกิน

3. การจัดการเลี้ยงดู

โดยทั่วไปการเลี้ยงเปิดเทศใช้วิธีการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ควรเริ่มด้วยการซื้อพ่อพันธุ์แม่เลี้ยง อัตราพ่อแม่พันธุ์ที่เหมาะสม ควรใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 5-7 ตัว อาหารสำหรับเลี้ยงเปิดเทศจะใช้อาหารสำเร็จรูปหรือผสมอาหารใช้เองก็ได้ แต่อาหารต้องมีโภชนาตามความต้องการของเปิดในแต่ละระยะการเจริญเติบโต เสริมด้วยพืชอาหารหายาบเพื่อลดต้นทุนและควรมีการปล่อยเลี้ยง เพื่อให้เปิดหาอาหารตามธรรมชาติเพิ่มเติม แม่เปิดจะเริ่มให้ไข่เมื่ออายุ 24-28 สัปดาห์ การฟักไข่อาจปล่อยให้แม่เปิดฟักตามธรรมชาติหรือแยกนำไปมาฟักโดยใช้ตู้ฟัก ซึ่งจะทำให้ผลการฟักออกดีขึ้น แต่ผู้เลี้ยงต้องมีความชำนาญในการใช้ตู้ฟัก โดยเฉลี่ยเปิดเทศจะให้ลูกเปิดได้ปีละ 4 รุ่นๆ ละประมาณ 14-15 ตัว ในการเลี้ยงควรมีน้ำสะอาดและอาหารให้กินตลอดเวลา และหมั่นทำความสะอาดภาชนะใส่น้ำเป็นประจำควรดูแลสุขภาพและทำวัคซีน ตามโปรแกรมที่กำหนดเพื่อให้การเลี้ยงดูประสบผลสำเร็จและได้ผลกำไรเต็มที่ ผลผลิตของเปิดเทศที่จำหน่ายสู่ตลาดอาจจำหน่ายได้ทั้งลูกเปิดที่ฟักออกหรือเลี้ยงขุนจนเปิดมีอายุ 70-90 วัน แล้วจำหน่ายเปิดเนื้อโดยจะมีขนาดน้ำหนักตัวโดยเฉลี่ยตัวละ 2.5-3 กิโลกรัม



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงเป็ดบาร์บารี จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย พ่อพันธุ์ จำนวน 10 ตัว แม่พันธุ์ จำนวน 50 ตัว

1. ต้นทุน

ต้นทุนหลักซึ่งเป็นต้นทุนคงที่จะได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการสร้างโรงเรือน และจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 10,000-20,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรซึ่งเป็นค่าพันธุ์ ค่าอาหาร ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 30,000-40,000 บาทต่อปี

2. ผลตอบแทน

จะได้จาก

- 1) การจำหน่ายลูกเป็ดเทศที่ผลิตได้ ประมาณ 50-60 ตัวต่อตัวต่อปี ซึ่งจะจำหน่ายได้ในราคาตัวละ 20-25 บาท คิดเป็นผลตอบแทน 1,200-1,500 บาท/แม่/ปี
- 2) การจำหน่ายเป็ดใหญ่ที่เลี้ยงจนโต ขนาดน้ำหนักตัวโดยเฉลี่ยตัวละ 2.5-3 กิโลกรัม จำหน่ายในราคากิโลกรัมละ 50-55 บาท คิดเป็นผลตอบแทนตัวละ 125-165 บาท

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการตลาดและแหล่งที่เลี้ยง อาทิ ราคา พันธุ์เป็ดอาหารและราคารับซื้อผลผลิตของแต่ละตลาด และขนาดการผลิต ดังนั้น เกษตรกรจะต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนก่อนตัดสินใจเลี้ยง



การเลี้ยงนกกระทา

การเลี้ยงนกกระทาใช้ระยะเวลาเลี้ยงสั้น เลี้ยงง่ายโตเร็ว มีประสิทธิภาพในการผลิตสูง และใช้พื้นที่ในการเลี้ยงน้อยให้ผลตอบแทนเร็ว ทำให้สามารถเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมและขยายกิจการเป็นอาชีพหลักได้

เงื่อนไขความสำเร็จ

ต้องมีโรงเรือนและการเลี้ยงนกที่เหมาะสมและปลอดภัยจากศัตรูรบกวน มีแรงงานสำหรับการเลี้ยงอย่างเพียงพอ และต้องอยู่ใกล้กับแหล่งรับซื้อทั้งไข่และนกเนื้อ หรือมีตลาดรับซื้อผลผลิตที่ชัดเจน

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์นก

พันธุ์นกกระทาที่นิยมเลี้ยงคือ นกกระทาญี่ปุ่นซึ่งจะมีลักษณะสีเปลือกไข่เป็นลายประ และควรเลือกซื้อจากฟาร์มที่เชื่อถือได้ ไม่เคยมีโรคระบาดมาก่อน

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนมีลักษณะเช่นเดียวกับโรงเรือนเลี้ยงไก่ ต้องง่ายต่อการจัดการ และทำความสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี และปลอดภัยจากศัตรูรบกวน ภายในโรงเรือนประกอบด้วยกรงเลี้ยงนกสำหรับนกขนาดอายุ 1-20 วัน กรงเลี้ยงขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 1.5 เมตร และสูง 0.5 เมตร จะสามารถเลี้ยงนกได้ 250-300 ตัว ราคานี้ควรมียุอุปกรณ์ให้น้ำสำหรับลูกนก ควรแคบและสั้น ป้องกันไม่ให้ลูกนกเปียกน้ำ ภาชนะให้อาหารควรเป็นถาดแบน ขอบสูงไม่เกิน 1 เซนติเมตร สำหรับการเลี้ยงนกใหญ่ กรงขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 1.5 เมตร และสูง 0.5 เมตร จะสามารถเลี้ยงได้ 50-75 ตัว



3. การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงนกกกระทาในช่วงแรกเกิดถึงอายุ 15 วัน ควรมีการกกให้ความอบอุ่น หากอากาศหนาวควรถึง 3 สัปดาห์ การเลี้ยงต้องมีน้ำและอาหารให้กินตลอดเวลา อาหารที่ใช้ควรเป็นอาหารสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาดหรือใช้หัวอาหารผสมกับ วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นหรือใช้วัตถุดิบหลายๆ ชนิดมาผสมกัน โดยอาหารที่ให้ต้องมี โภชนะตามที่นกแต่ละระยะต้องการ ควรคัดแยกนกเพศผู้เพศเมียนำมาเลี้ยงแยกกัน ในแต่ละกรงเมื่อนกมีอายุได้ 1 เดือน นกเพศเมียอายุประมาณ 42-45 วัน จะเริ่มให้ไข่ และนกกกระทาจะให้ไข่นานประมาณ 11 เดือน ให้ไข่ประมาณ 250-300 ฟองต่อปีต่อตัว ส่วนนกเพศผู้หรือนกเพศเมียที่มีลักษณะไม่ดีสามารถนำไปเลี้ยงขุนเป็นนกกกระทาเนื้อได้

4. การควบคุมและป้องกันโรคระบาด

จะใช้วิธีการจัดการด้านสุขาภิบาลโรงเรือนที่ดีเป็นหลักและระมัดระวัง ในช่วงที่นกมีความเครียดหรืออากาศเปลี่ยนแปลงมีการทำวัคซีนตามกำหนดเวลา โดยเคร่งครัด

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงนกกกระทา จำนวน 2,000 ตัวต่อรุ่น

1. ต้นทุน

จะเกิดจากค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าโรงเรือน ค่าอุปกรณ์ ค่าพันธุ์นก ค่าอาหาร ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์โดยจะมีต้นทุน ประมาณ 160,000-170,000 บาท ต้นทุน จะลดลงในรุ่นต่อไป เนื่องจากไม่ต้องลงทุนค่าโรงเรือนและอุปกรณ์

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายนกกกระทาเพศผู้ จำหน่ายไข่ จำหน่ายนกกกระทา ปลดระวาง และมูลนกกกระทา โดยรวมประมาณ 170,000-175,000 บาท

ทั้งนี้ ต้นทุนและผลตอบแทนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพราคา ปัจจัยการผลิต และราคารับซื้อของตลาดในแต่ละพื้นที่และแต่ละช่วงเวลา รวมทั้งขนาด การผลิต ดังนั้น ก่อนตัดสินใจเลือกเลี้ยงเกษตรกรต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียด ให้ชัดเจนเสียก่อน



ห่าน เป็นสัตว์ปีกที่เลี้ยงง่ายไม่ซับซ้อน โตเร็ว ใช้เวลาเลี้ยงไม่นาน ทนทานโรค ใช้แรงงานและทุนในการเลี้ยงน้อย ทนต่อสภาพแห้งแล้งและสภาพอาหารตามธรรมชาติ ในชนบทได้ดี เหมาะสมสำหรับนำมาเลี้ยงเป็นอาหารเสริม โปรตีนในครีวเรื้อน และที่สำคัญก็คือ เนื้อห่านมีรสชาติดี ผู้บริโภคและตลาดยังมีความต้องการอยู่มาก

เงื่อนไขความสำเร็จ

ผู้เลี้ยงต้องมีความขยันอดทน เป็นคนช่างสังเกตดูแลเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ สถานที่เลี้ยงควรมีแหล่งวัตถุดิบอาหารที่หาได้ง่ายและมีราคาไม่แพง มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และวัสดุเหลือจากระบบไร่นาที่สามารถใช้เป็นอาหารเสริมอย่างเพียงพอ ได้แก่ หอย ผักตบชวา จอก แหน เศษพืชผัก เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตและควรมีตลาดรองรับที่ชัดเจน

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์ห่าน

ที่นิยมได้แก่พันธุ์ห่านจีนสีเทา ซึ่งมีลักษณะขนมีสีเทา ตัวใหญ่ร้องเสียงดัง

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือน สำหรับเลี้ยงห่าน 4-5 ตัว ควรเป็นโรงเรือนที่สร้างโดยใช้วัสดุที่ทำได้ ควรมีขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 2 เมตร เลี้ยงห่านได้ในท้องถื่น สร้างโรงเรือนตามทิศตะวันออก-ตะวันตก พื้นโรงเรือนต้องสามารถป้องกันน้ำท่วมขัง ภายในโรงเรือนอากาศถ่ายเทได้ดี



3. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเริ่มต้นด้วยการซื้อลูกห่านพันธุ์มาเลี้ยง ลูกห่านที่นำมาเลี้ยงในระยะแรก ควรกกให้มีความร้อนเป็นเวลา 3 สัปดาห์ ควรทำความสะอาดที่ให้น้ำและให้อาหารทุกวัน มีน้ำที่สะอาดให้กินตลอดเวลาเมื่อลูกห่านอายุ 4 สัปดาห์ ให้น้ำผสม EM ซึ่งจะช่วยให้ลดกลิ่นจากมูลสัตว์ และช่วยให้ห่านย่อยอาหารได้ดีขึ้น อาหารที่ให้ห่านกินเป็นอาหารที่ดีมีคุณภาพ โดยใช้อาหารสำเร็จรูปให้กินเต็มที่ เสริมด้วยหญ้าสด ผักตบชวา จอก แหน หรือเศษผักสับให้กิน โดยเศษผักต้องสะอาดปราศจากสารพิษ การเลี้ยงห่านส่วนใหญ่ เกษตรกรจะเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่ายและขุนเป็นห่านเนื้อจำหน่าย โดยจะใช้ อัตราพ่อพันธุ์ 1 ตัว ต่อ แม่พันธุ์ 3 ตัว แม่ห่าน 1 ตัว จะให้ลูกได้ประมาณ 18 ตัวต่อปี

4. การควบคุมป้องกันโรคระบาด

ผู้เลี้ยงต้องหมั่นดูแลอย่างใกล้ชิดควรแยกห่านป่วยออกจากฝูง และปรึกษา สัตว์แพทย์จำเป็นต้องทำวัคซีนป้องกันโรค ตามโปรแกรมที่กำหนดให้อย่างเคร่งครัด

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงห่าน 1 ชุด ประกอบด้วยพ่อพันธุ์ 1 ตัว แม่พันธุ์ 3 ตัว

1. ต้นทุน

จะได้แก่ ค่าโรงเรือน ค่าอุปกรณ์เลี้ยงห่าน ค่าพันธุ์ห่านพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าวัคซีนและเวชภัณฑ์ โดยจะมีต้นทุนประมาณปีละ 12,000-13,000 บาท

2. ผลตอบแทน

จะได้จากการจำหน่ายพันธุ์ห่าน โดยทั่วไปเมื่อห่านอายุได้ 4 เดือน สามารถจำหน่ายได้ในราคาตัวละ 200 บาท โดยพบว่าในปีแรกของการเลี้ยงห่าน จำนวน 1 ชุด จะมีผลตอบแทนประมาณ 14,000-14,500 บาทและจะเพิ่มมากขึ้นในปีต่อไป เนื่องจากไม่ต้องลงทุนค่าพ่อแม่พันธุ์อีกแล้ว ทั้งนี้ต้นทุนและผลตอบแทน อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพ และราคาของปัจจัยการผลิต และราคาจำหน่าย ในแต่ละพื้นที่และช่วงเวลา ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยงเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงแมลง



การเลี้ยงจิ้งหรีด

จิ้งหรีด เป็นแมลงที่พบทั่วไปตามธรรมชาติ โดยเฉพาะจิ้งหรีดแดงทองลาย (สะตัง) มีขนาดประมาณ 4.85 x 1 เซนติเมตร มีสีน้ำตาลปนเหลือง ชอบกระโดด กินพืชเป็นอาหาร ปัจจุบันคนนิยมเลี้ยงเพื่อบริโภคเป็นอาหาร โดยการทอด คั่ว แกง ท่อหมก และยำ จิ้งหรีดมีสารอาหารโปรตีนสูง ปลอดภัยพิษ สามารถช่วยแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศได้ เลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์เร็ว ให้ผลผลิตสูง เหมาะสมที่เกษตรกรจะนำมาเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมไว้บริโภค และจำหน่ายเพิ่มรายได้ เนื่องจากเวลาเลี้ยงไม่มาก สามารถใช้เวลาว่างจากการเพาะปลูกมาดูแลจิ้งหรีดได้ภายในเวลา 1 ปี จะสามารถเลี้ยงจิ้งหรีดได้ถึง 5 รุ่น



ปัจจัยที่จำเป็นต้องใช้

1. ชั้นไข่ บ่อละ 5 ชั้น

2. ท่อปูนพร้อมฝาปิดท่อ ขนาดกว้าง 80 เซนติเมตร สูง 50 เซนติเมตร จำนวน 1 ท่อ หรือกะละมังพลาสติก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง กว้าง 72 เซนติเมตร สูง 30 เซนติเมตร หรือจะเป็นภาชนะที่ใส่ได้ทุกขนาด

3. ตาข่ายไนล่อนเขียว 100 x 100 เซนติเมตร จำนวน 1 ผืน

4. แผ่นพลาสติก ขนาด 25x270 เซนติเมตร จำนวน 1 ผืน

5. ยางรัดปากบ่อหนา 1 เซนติเมตร จำนวน 1 เส้น

6. ถาดอาหาร-น้ำ กว้างxยาว = 5x10 เซนติเมตร ลึก 1.5 เซนติเมตร 2 ถาด

7. กระบอไม้ไผ่ ยาว 20 เซนติเมตร ผ่าครึ่งจำนวน 10 อัน หรือกระดาขรังไข่ 3 อัน

8. ถาดหรือถุงพลาสติกใส่ดินร่วนปนทราย หนา 2 เซนติเมตร

9. เศษหญ้าแห้งวางหนา 2 เซนติเมตร

10. เทปกาว

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. สร้างโรงเรือน หรือหลังคาป้องกันแดดและฝนโดยให้แดดส่องเข้า-เย็น

2. ปรับพื้นที่กำจัดมูลและศัตรูจิ้งหรีด

3. วางบ่อบนฝา ใช้ปูนผสมทรายฉาบเรียบขอบภายในและภายนอก ป้องกันมดเข้าทำลายลูกจิ้งหรีด

4. ติดแผ่นพลาสติกด้านบนขอบบ่อหรือกะละมังด้วยเทปกาว

5. พันธุ์จิ้งหรีด หาพันธุ์ได้จากธรรมชาติ หรือซื้อโดยการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ มีตัวโตแข็งแรงอวัยวะครบทุกส่วน ปัจจุบันได้พัฒนาการเลี้ยงเป็นในลักษณะชั้นไข่ โดยสามารถจัดซื้อจากฟาร์มเลี้ยงจิ้งหรีด เพื่อนำไปเลี้ยง ทำให้สามารถเก็บผลผลิตเป็นรุ่นๆได้

6. การให้อาหารและน้ำ

- พืชอาหาร ได้แก่ ต้นอ่อนและยอดอ่อนของพืชหรือหญ้าสดทุกชนิด หญ้าขน หญ้าลูซี่ ผักตบชวา ใช้เลี้ยงจิ้งหรีดเจริญเติบโตเร็วและให้ผลผลิตสูง



ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์

โดย 2 วัน ให้หญ้า 1 ครั้ง ครั้งละ 1 กำมือ โดยหญ้าแก่ไม่ต้องนำออก จะเป็นที่ยาถ่ายของจิ้งหรีดต่อไป

- อาหารเสริม รำอ่อน หรืออาหารสำเร็จรูปที่ใช้เลี้ยงไก่ จิ้งหรีด 1 บ่อ ใช้อาหาร 3 กิโลกรัมต่อรุ่น ราคาประมาณ 15 บาทต่อกิโลกรัม อาหารเสริมควรให้ในปริมาณที่กินหมดภายใน 2 วัน

- การให้น้ำ ขวดน้ำพลาสติกเจาะรูข้างขวด 2 รู ใช้ผ้าทำความสะอาดม้วนใส่รูเพื่อให้น้ำซึมสำหรับจิ้งหรีดวัยตัวอ่อน

- ภาชนะสำหรับวางไข่จิ้งหรีด ใช้ดินร่วนปนทรายและแกลบเผา ใส่ชั้นอาหารสำหรับน้ำ ใช้ฟ็อกกี้ฉีดน้ำทุก 3 วัน พอชื้นไม่แฉะก่อนฉีดน้ำนำอาหารออกก่อน ถ้าเปียกจะเกิดเชื้อรา ใช้เฉพาะในช่วงที่มีตัวเต็มวัยที่จะวางไข่

วงจรชีวิตจิ้งหรีด

- ระยะไข่ รูปร่างยาวเรียว คล้ายเมล็ดข้าวสาร สีน้ำตาลอ่อน ความกว้างของไข่ 5.1 มิลลิเมตร ความยาว 2.38 มิลลิเมตร

- ระยะตัวอ่อน ลำตัวสีน้ำตาลปนเหลือง ฟักออกจากไข่ช่วงแรกยังไม่มีปีก จะเริ่มมีตุ่มปีกในเมื่อถึงกลางวัยตัวอ่อน พอลอกคราบ 8 ครั้ง จึงเข้าสู่วัยแก่ (รวมอายุวัยอ่อนระหว่าง 42 – 55 วัน)

- ระยะตัวเต็มวัย มีปีก 2 คู่ เพศผู้ ปีกคู่หน้าย่น มีหนามไว้ทำเสียง เพศเมีย มีปีกเรียบและมีเข็มวางไข่อยู่ส่วนท้ายลำตัว อายุวัยแก่ประมาณ 38 – 49 วัน

- การผสมพันธุ์ ตัวเต็มวัยอายุ 3 – 4 วัน จะเริ่มผสมพันธุ์ตัวผู้จะขยิบปีกคู่หน้าถูกันให้เกิดเสียงจิ้งหะ หลายสำเนียงในการสื่อสารความหมายต่างๆ สำหรับการผสมพันธุ์จะเกิดตลอดช่วงอายุตัวเต็มวัย โดยตัวเมียจะขึ้นคร่อมบนหลังตัวผู้

- การวางไข่ ตัวเมียเริ่มวางไข่เมื่อผสมพันธุ์ผ่านไป 3 – 4 วัน แบ่งการวางไข่เป็น 5 รุ่น วางไข่ได้เฉลี่ย 1,200 – 1,700 ฟองต่อตัว โดยวางไข่ไว้ใต้ดิน และฟักออกเป็นตัวเมื่อไข่อายุครบ 7 วัน



ผลผลิต

เลี้ยง 1 บ่อ จะให้ลูกจิ้งหรีดในวัยที่สามารถเก็บผลผลิตได้ประมาณ 5 กิโลกรัม ต่อบ่อต่อรุ่น

หมายเหตุ : จิ้งหรีดสามารถนำมาทำการแปรรูป เช่น ทำน้ำพริกนรก น้ำพริกตาแดง จิ้งหรีดสามรส ผสมน้ำยาป่ากินกับขนมจีน ทำข้าวเกรียบ โดยเฉพาะจิ้งหรีดทอด เป็นที่นิยมบริโภค

ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน

ต้นทุนการเลี้ยงจิ้งหรีด สามารถเลี้ยงได้ปีละ 5 รุ่นต่อบ่อ โดยมีค่าใช้จ่ายต่อบ่อ ดังนี้

รุ่นที่ 1 (เริ่มต้น)

- | | |
|--|----------------|
| 1. วัสดุในการเลี้ยง เทปกาว ลวดยางรัดบ่อ ตาข่ายมิด ภาชนะ และเหย้าเลี้ยง | = 300 บาท |
| 2. ค่าพันธุ์ไข่จิ้งหรีด 5 รุ่นๆละ 50 บาท | = 250 บาท |
| 3. ค่าอาหารจิ้งหรีด (อาหารไก่) 3 กิโลกรัม | = 50 บาท |
| รวม | 600 บาท |

รุ่นที่ 2 – 5 (4 รุ่น)

- | | |
|--|--------------------|
| - ค่าอาหารจิ้งหรีด (อาหารไก่) 3 กิโลกรัม 50 x 4 รุ่น | = 200 บาท |
| รวมค่าใช้จ่ายในการเลี้ยง | = 800 บาท |
| | ต่อบ่อต่อปี |

ผลตอบแทน

จิ้งหรีดที่เลี้ยงมีผลผลิตได้ 5 กิโลกรัมต่อบ่อต่อราคากิโลกรัมละ ประมาณ 100 บาท (ราคาส่ง) มีรายได้ 2,500 บาท (กำไรเฉลี่ย 1,700 บาทต่อบ่อต่อปี)

แหล่งข้อมูลและสอบถาม

กลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งและแมลงเศรษฐกิจ

โทร/โทรสาร 0-2940-6102

E-mail : agirman64@doae.go.th



การเลี้ยงสัตว์ แบบผสมผสาน



การเลี้ยงไก่ไข่ ผสมผสาน กับการเลี้ยงปลา

การประกอบอาชีพการเกษตรในลักษณะการเกษตรผสมผสาน เช่น การเลี้ยงไข่ไก่ ผสมผสานกับการเลี้ยงปลาจะเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพที่จะช่วยให้เกษตรกรลดความเสี่ยง ต่อการขาดทุนจากอาชีพใดอาชีพหนึ่ง เนื่องจากแต่ละกิจกรรมจะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนต่อเนื่องตลอดปี และทำให้ใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ในด้านการผลิต

เงื่อนไขความสำเร็จ

เกษตรกรจะต้องมีแหล่งน้ำสำหรับเลี้ยงปลา มีแหล่งวัตถุดิบที่จะใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่อย่างเพียงพอและมีราคาถูก มีแรงงานและเงินทุนหมุนเวียนสำหรับใช้ในการเลี้ยงอย่างเพียงพอ รวมทั้งต้องมีตลาดรองรับผลผลิตของทั้งสองกิจกรรมอย่างชัดเจน



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สัตว์

พันธุ์ไก่ไข่ เกษตรกรสามารถหาพันธุ์แท้ อาทิ พันธุ์โรดไอแลนด์ บาร์พลิมัทรีค โดยต้องหาซื้อจากแหล่งที่เชื่อถือได้เป็นพันธุ์ดีให้ไข่ฟองโต ไข่ดก สีเปลือกตรงตามความต้องการของตลาด หรือจะใช้พันธุ์ไก่ไข่ที่ผลิตทางการค้า และมีจำหน่ายทั่วไป สำหรับพันธุ์ปลาที่ใช้ควรเป็นปลากินพืช ได้แก่ ปลานิล หรือปลานิลร่วมกับปลาสวาย

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนสำหรับขนาด 20–100 ตารางเมตร จะได้ไก่ไข่ประมาณ 200–300 ตัว บนบ่อปลาขนาดพื้นที่ 1 ไร่ซึ่งจะเลี้ยงปลานิลได้ 3,000 – 4,000 ตัว โรงเรือนไก่ไข่ ต้องสามารถป้องกันแดด ฝน และ ลมโกรกพื้นเล้าควรสูงจากระดับน้ำ 1 – 1.5 เมตร และมีช่องให้มูลไก่หล่นลงในบ่อได้ ภายในโรงเรือนต้องมีอุปกรณ์ให้น้ำและให้อาหาร อย่างเพียงพอ 4 – 5 ถังต่อไก่ 100 ตัวและต้องมีรังไข่ 1 รังต่อไก่ไข่ 4 ตัว ในกรณีที่เลี้ยงแบบกรงตับสำหรับเลี้ยงไก่ไข่

3. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเริ่มด้วยการนำไก่สาว ขนาดอายุ 18 – 20 สัปดาห์ มาเลี้ยงในคอก บนบ่อปลาซึ่งปล่อยปลากินพืช อาทิ ปลานิลขนาด 3 – 5 เซนติเมตร โดยนำไก่มาเลี้ยง หลังการเตรียมบ่อและมีน้ำสีเขียวแล้ว การให้อาหารไก่ไข่จะใช้อาหารสำเร็จรูป ที่มีจำหน่ายทั่วไป หรืออาจลดต้นทุนด้วยการผสมอาหารใช้เองจากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น โดยอาหารที่ให้ต้องมีโภชนาตามที่ไก่แต่ละระยะต้องการ และต้องให้อาหารเพียงพอ และสม่ำเสมอ ไก่ไข่จะกินอาหารประมาณ 120 กรัม/ตัว/วัน และต้องมีย่านสะอาด ให้กินตลอดเวลา ส่วนอาหารปลานั้น โดยหลักการผสมผสานปลาจะอาศัยมูลไก่ และเศษอาหารที่ตกหล่นลงในบ่อรวมทั้งอาหารตามธรรมชาติในบ่อ เช่น แพลงก์ตอน ตะไคร่น้ำ และแมลงต่างๆในระยะที่ปลายังเล็กอยู่อาจต้องมีการเสริมอาหารชั้นบ้าง เพื่อช่วยให้ลูกปลาแข็งแรง ไก่ไข่จะเริ่มให้ไข่อายุประมาณ 22 สัปดาห์ใน 1 ปี แม่ไก่สามารถให้ไข่ได้ ประมาณ 250 – 280 ฟอง/ตัว/ปี และจะปลดระวางไก่ไข่หลังจากเริ่มไข่แล้วประมาณ 1 ปี หรือเมื่อให้ผลผลิตต่ำกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ของฝูง



ทางเลือกอาชีพด้านปศุสัตว์

ส่วนการจับปลาจำหน่ายจะเริ่มคัดปลาที่มีขนาดใหญ่ออกจำหน่าย เมื่อมีอายุได้ประมาณ 4 – 5 เดือนต่อไป

4. การควบคุมและป้องกันโรค

สำหรับไก่ไข่ต้องได้รับวัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญตามโปรแกรมที่กำหนดได้แก่ วัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบ โรคคอหิวด์และโรคฝีดาษ

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับไก่สาวจำนวน 300 ตัว ในโรงเรือนขนาด 100 ตารางเมตร บนบ่อเลี้ยงปลาไนล ที่มีพื้นที่ 1 ไร่และปล่อยปลาไนล จำนวน 4,000 ตัว

1. ต้นทุน

จะเกิดจากค่าโรงเรือน อุปกรณ์ ค่าพันธุ์ไก่ไข่และปลาไนล ค่าอาหาร ค่าวัคซีน และเวชภัณฑ์รวมมีต้นทุนประมาณ 180,000 – 190,000 บาท ต้นทุนนี้จะลดลงในการเลี้ยงปีต่อไป เนื่องจากไม่ต้องลงทุนในเรื่องโรงเรือน และอุปกรณ์อีก

2. ผลตอบแทน จะได้จาก

1) การจำหน่ายไก่ไข่จำนวน 250 – 300 ฟองต่อตัวต่อปี จำหน่ายในราคา ฟองละ 1.80 บาท คิดเป็นเงินประมาณ 12,500 – 15,000 บาท

2) การจำหน่ายไก่ปลดระวาง จำนวน ประมาณ 250 – 300 ตัว ในราคา ตัวละ 50 บาท คิดเป็นเงินประมาณ 12,500 – 15,000 บาท

3) การจำหน่ายปลา จำนวนประมาณ 1,200 กิโลกรัม ในราคา กิโลกรัมละ 30 บาท คิดเป็นเงิน 36,000 บาท

อย่างไรก็ตามต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าว จะเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่เลี้ยง สภาพะการตลาด และขนาดของการผลิต โดยเฉพาะราคาพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ และราคารับซื้อผลผลิตที่แตกต่างกัน ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลือกเลี้ยงเกษตรกร จะต้องศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงไก่เนื้อ ผสมผสานกับการเลี้ยงปลา

การประกอบอาชีพการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสานเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เกษตรกรลดความเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพราะแต่ละกิจกรรมจะพึ่งพา และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปลาจะใช้มูลไก่และเศษอาหารที่ร่วงหล่นเป็นประโยชน์ ในขณะที่การเลี้ยงไก่บนบ่อปลาจะช่วยลดแก๊สแอมโมเนียจากมูล ช่วยให้ไก่เจริญเติบโตได้ดีขึ้น และยังเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอีกด้วย

เงื่อนไขความสำเร็จ

เกษตรกรต้องมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงปลา และเลี้ยงไก่กระทรงร่วมกัน ต้องมีแรงงานในครัวเรือนอย่างเพียงพอ มีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับทั้งสองกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะไก่เนื้ออาจต้องมีตลาดรองรับผลผลิตที่จะได้จากทั้งสองกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะไก่เนื้ออาจต้องมีตลาดรองรับในรูปแบบของการจ้างเลี้ยงหรือซื้อตกลง หรือมีตลาดในการชำแหละจำหน่าย รวมทั้งเกษตรกรต้องมีประสบการณ์ในการเลี้ยงมาก่อนอย่างพอเพียง



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สัตว์

พันธุ์ไก่เนื้อ (ไก่กระທ) โดยส่วนใหญ่จะใช้พันธุ์ทางการค้าที่มีซื้อขายในท้องตลาดทั่วไป ควรมาจากฟาร์มหรือบริษัทที่เชื่อถือได้ ส่วนพันธุ์ปลาที่ใช้จะนิยมใช้ปลากินพืช เช่น ปลานิล ปลาสวาย เป็นต้น

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

สำหรับโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงไก่เนื้อควรสร้างอยู่เหนือบ่อ หรือบริเวณขอบบ่อ โดยเป็นโรงเรือนที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ใช้วัสดุราคาถูกหรือที่มีในท้องถิ่น พื้นโรงเรือนควรเป็นตาข่าย หรือรองเพื่อให้มูลไก่อร่วงลงบ่อได้ โรงเรือนขนาด 70 – 75 ตารางเมตร จะสามารถเลี้ยงไก่เนื้อได้ 500 ตัว ภายในโรงเรือนต้องมีอุปกรณ์ให้น้ำและอาหารอย่างเพียงพอ โดยใช้สัดส่วนถึงอาหาร 1 ถึง ต่อไก่ 50 ตัว ที่ให้น้ำ 1 ชุดต่อไก่ 100 ตัว ส่วนบ่อเลี้ยงปลาขนาดบ่อ 1 ไร่ จะสามารถเลี้ยงปลากินพืชได้ เช่น ปลานิลได้ประมาณ 3,000 – 4,000 ตัว ในกรณีเลี้ยงไก่เนื้อแบบจ้างเลี้ยง โรงเรือนจะต้องมีแบบมาตรฐานที่ผู้จ้างกำหนด

3. การจัดการเลี้ยงดู

ควรเลี้ยงลูกไก่เนื้อแรกเกิดที่โรงเรือนอนุบาลแยกต่างหากจนลูกไก่มีอายุได้ประมาณ 3 สัปดาห์ จึงนำมาเลี้ยงต่อที่โรงเรือนบนบ่อปลา โดยขนาดที่เหมาะสมได้แก่ บ่อขนาด 1 ไร่ จะเลี้ยงไก่เนื้อได้รุ่นละ 500 ตัว และเลี้ยงปลาได้รุ่นละ 3,000 ตัว เลี้ยงไก่เนื้อด้วยอาหารขี้้น หรืออาหารสำเร็จรูปที่มีขายทั่วไปตามท้องตลาดจนไก่มีอายุประมาณ 6 สัปดาห์ จึงจับขายได้แล้วจะพักโรงเรือนประมาณ 1 อาทิตย์ ก่อนที่จะเลี้ยงไก่เนื้อรุ่นต่อไป ดังนั้นใน 1 ปี โดยวิธีนี้จะสามารถเลี้ยงไก่เนื้อได้ประมาณ 10 – 12 รุ่น สำหรับการเลี้ยงปลาจะปล่อยลูกปลาขนาด 3 – 5 เซนติเมตร โดยปลานิลจะได้อาหารจากมูลไก่ และอาหารไก่ที่ร่วงหล่นลงไปบ่อ เป็นหลักและควรมีการให้อาหารเสริมแก่ปลานิลในบ่อเพิ่มเติม โดยจะเริ่มจับปลาที่มีขนาดใหญ่ขายได้เมื่อปลาอายุ 4 – 5 เดือนและจะทยอยจับปลาจำหน่ายได้ 3 ครั้งต่อปี

ส่วนการควบคุมป้องกันโรคไก่ ควรมีการป้องกันโรคฝีดาษ โรคนิวคาสเซิล และโรคหลอดลมอักเสบตามโปรแกรมที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงไก่เนื้อรุ่นละ 500 ตัว จำนวน 12 รุ่น ในโรงเรือนขนาด 70 ตารางเมตร บนบ่อปลาขนาด 1 ไร่ที่ปล่อยปลานิล จำนวน 3,000 ตัว ในเวลา 1 ปี

1. ต้นทุน

ต้นทุนคงที่ได้แก่ ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์เลี้ยงไก่ ประมาณ 20,000–25,000 บาท ส่วนต้นทุนผันแปร จะได้แก่ ค่าพันธุ์ไก่ และปลา ค่าอาหาร ค่ายาและเวชภัณฑ์ รวมทั้งค่าน้ำ ค่าไฟ จะมีต้นทุนประมาณ 240,000 บาท โดยต้นทุนจะลดลงในปีต่อไป เนื่องจากใช้โรงเรือน และอุปกรณ์ที่มีอยู่เดิม

2. ผลตอบแทน จะได้จาก

1) การจำหน่ายไก่ รุ่นละ 500 ตัว ซึ่งจะน้ำหนักตัวประมาณ 1.8 กิโลกรัม จำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ 25 บาท รวม 12 รุ่น เป็นเงินประมาณ 250,000 – 270,000 บาท

2) การจำหน่ายปลานิล ประมาณ 1,800 – 2,000 กิโลกรัม ในราคากิโลกรัมละ 30 บาท เป็นเงินประมาณ 54,000 – 60,000 บาท ผลตอบแทนรวมประมาณ 300,000 – 320,000 บาท

อย่างไรก็ตามต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าว จะเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่เลี้ยง สถานะการตลาด อันได้แก่ ราคาพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์และราคาผลผลิตที่ตลาดรับซื้อ ตลอดจนขนาดการผลิตและประสิทธิภาพในการเลี้ยงของเกษตรกร ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลือกเลี้ยงเกษตรกรจะต้องศึกษาข้อมูล และรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงเป็ด ผสมผสานกับการเลี้ยงปลา

การประกอบอาชีพการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสานเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เกษตรกรลดความเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร โดยการเลี้ยงเป็ดไข่ผสมผสานกับการเลี้ยงปลาเป็นแนวทางเกื้อกูลระหว่าง 2 กิจกรรมการผลิต มูลเป็ดจะเป็นปุ๋ยช่วยเพิ่มอาหารตามธรรมชาติให้แก่ปลา เป็ดจะช่วยกำจัดหอยพาหะของโรคพยาธิ และเพิ่มออกซิเจนในน้ำ ในขณะที่อาหารที่ใช้เลี้ยงเป็ดจะตกหล่นในน้ำกลายเป็นอาหารปลาทำให้ช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยงปลา

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. เกษตรกรควรมีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดและปลาร่วมกัน
2. สถานที่เลี้ยงควรอยู่ใกล้แหล่งจำหน่ายพันธุ์ ทั้งพันธุ์ปลาและพันธุ์เป็ด
3. เกษตรกรจะต้องมีพื้นที่ที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับการเลี้ยงสัตว์ทั้ง 2 ประเภท
4. ควรมีความชัดเจนเกี่ยวกับการตลาดที่จะรับซื้อผลผลิตทั้งจากการเลี้ยงปลาและการเลี้ยงเป็ดไข่



เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สัตว์

พันธุ์เปิดไข่ที่เลี้ยงควรเป็นเปิดพันธุ์แท้ อาทิ พันธุ์กากิเคมเบล พันธุ์ปากน้ำ หรือเปิดพันธุ์ลูกผสม ส่วนพันธุ์ปลาที่เลี้ยง ควรเป็นปลาที่ไม่เลือกหรือกินแพลงก์ตอน อาทิ ปลานิล ปลานวลจันทร์เทศ ปลาช่อน

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

โรงเรือนเลี้ยงเปิดควรเป็นโรงเรือนแบบเปิดโล่ง แต่สามารถกันแดดกันฝนได้ สร้างด้วยวัสดุราคาถูกที่มีในท้องถิ่นอยู่บนขอบบ่อเลี้ยงปลา โรงเรือนขนาด 1 ตารางเมตร จะใช้เลี้ยงเปิดได้ 5 ตัว พื้นโรงเรือนควรมีลักษณะเป็นร่องประมาณ 1 เซนติเมตร เพื่อให้มูลเปิดตกลงในบ่อได้ง่าย และควรมีชานทอดลงสู่ น้ำ เพื่อให้เปิดขึ้นลงได้สะดวก

3. อาหารและการให้อาหาร

เปิดไข่เป็นสัตว์เลี้ยงง่าย สามารถใช้อาหารสำเร็จรูปที่มีขายอยู่ในท้องตลาดทั่วไป หรือจะใช้วัตถุดิบทางการเกษตรในท้องถิ่น อาทิ รำละเอียด รำหยาบ ปลายข้าว หอย ฯลฯ มาผสมกับหัวอาหารเพื่อช่วยลดต้นทุน ส่วนปลาที่เลี้ยงจะใช้อาหารตามธรรมชาติที่มีในบ่อ เช่น สาหร่าย จอก แหน ตลอดจนสัตว์เล็กๆรวมทั้งอาหารเบ็ดที่ร่วงหล่นจากคอกเลี้ยงและควรเสริมอาหารชั้นบ้างในบางโอกาส

4. การจัดการเลี้ยงดู

เกษตรกรควรเริ่มด้วยการเลี้ยงลูกเปิดไข่อายุ 1 วัน อัตราการเลี้ยงเปิดที่เหมาะสม ประมาณ 30 ตัว ต่อ บ่อขนาด 200 ตารางเมตร ในระยะแรกจำเป็นต้องมีการกักให้ความร้อนลูกเปิด ให้อาหารที่มีคุณภาพสูงจนเปิดมีอายุได้ 1 เดือน จะเปลี่ยนมาเป็นอาหารสำหรับเปิดไข่ เปิดจะเริ่มให้ไข่เมื่ออายุ 5 เดือนให้ไข่จนอายุ 1 ปี จะเริ่มคัดเปิดที่ไม่ให้ไข่ออก แม่เปิด 1 ตัว จะให้ไข่ประมาณ 260 – 280 ฟองต่อปี และจะปลดระวางเปิดไข่เมื่ออายุ 12 – 18 เดือน ส่วนปลาน้ำนึ่งลูกปลาที่ปล่อยควรมีขนาด 5 – 7 เซนติเมตร อัตราที่เหมาะสมสำหรับปลานิล คือ 3,000 ตัวต่อไร่ และจะคัดปลาออกมาจำหน่ายได้เมื่อเลี้ยงมาเป็นเวลา 4 – 5 เดือน ดังนั้น จึงสามารถเลี้ยงปลาได้ 2 รุ่นต่อปี



ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงเป็ดไข่ จำนวน 100 ตัว บนบ่อปลาขนาด 1 ไร่ เลี้ยงปลานิล รันละ 3,000 ตัว จำนวน 2 รัน

1. ต้นทุน

จะได้แก่ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์ ค่าพันธุ์เป็ดไข่และปลา ค่าอาหารเป็ด และอาหารเสริม สำหรับปลารวมแล้วจะมีต้นทุนประมาณ 70,000 – 75,000 บาท

2. ผลตอบแทน จะได้จาก

1) การจำหน่ายไข่เป็ดประมาณ 26,000 ฟอง ราคาฟองละ 2 บาท เป็นเงิน 52,000 บาท

2) การจำหน่ายเป็ดไข่ปลดระหว่าง 100 ตัว ราคาตัวละ 50 บาท เป็นเงิน 4,000 บาท

3) การจำหน่ายปลา คิดเป็นเงินประมาณ 36,000 บาท รวม 92,000 บาท
อย่างไรก็ตามต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่เลี้ยง ราคาปัจจัยการผลิต อาทิ ราคาพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ และราคารับซื้อผลผลิตของตลาดแต่ละแห่ง ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจเลี้ยง เกษตรกรจะต้องศึกษาข้อมูลและรายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน



การเลี้ยงสุกรรวมกับการเลี้ยงปลาในลักษณะผสมผสานเป็นการใช้ประโยชน์จากมูลสุกร และอาหารที่ตกหล่นเป็นอาหารของปลา ทำให้ลดต้นทุนในการผลิตปลาได้เป็นอย่างมาก และช่วยกำจัดของเสียที่จะระบายลงสู่ธรรมชาติซึ่งอาจเป็นผลทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ และเป็นผลให้ประชาชนบริเวณใกล้เคียงได้รับความเดือดร้อน ช่วยลดปริมาณกลิ่นที่เกิดจากแก๊สแอมโมเนียให้น้อยลง ลดปริมาณแมลงวันซึ่งเป็นพาหนะนำโรคของคนและสัตว์ให้ลดลง ลดพยาธิภายใน ตลอดจนแหล่งเพาะเชื้อที่เกิดจากมูลสุกร

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ต้องมีบ่อขนาดใหญ่พอสมควร เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหาน้ำเสียและต้องมีอัตราส่วนระหว่าง จำนวนสุกร ปลา พื้นที่บ่อที่เหมาะสม
2. ต้องมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สามารถถ่ายเทน้ำที่เลี้ยงปลาได้เป็นครั้งคราว เพื่อลดภาวะน้ำเสียในบ่อเลี้ยงปลา



3. เกษตรกรต้องมีความรู้หรือประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกรและปลาเป็นอย่างดี
4. ต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับตลาดที่รองรับผลผลิตของทั้งสองกิจกรรม ทั้งในตลาดชุมชนและตลาดใกล้เคียง

เทคโนโลยีและกระบวนการผลิต

1. พันธุ์สัตว์

พันธุ์สุกรควรใช้สุกรพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับการขนส่งตลาด ได้แก่ พันธุ์ลูกผสม 3 สายเลือด เช่น สุกรลูกผสมลาร์จไวท์-แลนด์เรซ-ดอร์คเจอร์ซี่ เนื่องจากมีอัตราการเจริญเติบโตที่ดี คุณภาพเนื้อได้มาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด ส่วนพันธุ์ปลาควรเลี้ยงปลาที่อดทนต่อสภาพแวดล้อมและคุณสมบัติของน้ำเกี่ยวกับปริมาณของออกซิเจนในน้ำที่เปลี่ยนแปลงในตอนกลางวันและกลางคืน และสามารถปล่อยเลี้ยงได้ในอัตราที่หนาแน่นสูง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้มากที่สุด เช่น ปลานิล ปลาสวาย นอกจากนี้ อาจปล่อยปลาประเภทกินแพลงก์ตอน เช่น ปลาไน ปลาตะเพียน ปลาเยือกเทศ ปลาช่อน ปลาลิ้น หรือปลานวลจันทร์เทศเลี้ยงรวมได้อีกจำนวนหนึ่งตามความเหมาะสม

2. โรงเรือนและอุปกรณ์

การสร้างคอกสุกรส่วนใหญ่ มี 2 แบบ คือการสร้างคอกบนคั่นบ่อ และการสร้างคอกลงบน บ่อปลา สำหรับการสร้างคอกบนคั่นบ่อจะสามารถควบคุมปริมาณมูลสุกรและการจัดการอื่นๆ เช่น การทำความสะอาดฆ่าเชื้อคอกสุกรได้ง่ายกว่า โดยที่ให้เป็นพื้นคอกซีเมนต์เทลาดเอียงลงสู่บ่อปลา สำหรับคอกที่สร้างลงบนบ่อปลาต้องมีพื้นคอกเป็นช่องๆ ให้มูลสุกรและเศษอาหารหล่นสู่บ่อได้สะดวก โรงเรือนสุกรขนาด 4X4 ตารางเมตร จะสามารถเลี้ยงสุกรขุนได้ 10 ตัว หรือถ้าเป็นลูกสุกรขุนจะเลี้ยงได้ 30 ตัว

3. การจัดการเลี้ยงดู

ในการเลี้ยงสุกรร่วมกับปลาที่เหมาะสมจะใช้อัตราส่วนสุกรประมาณ 8-16 ตัว กับบ่อเลี้ยงปลาขนาด 1 ไร่ ซึ่งจะใช้เลี้ยงปลาขนาด 3 - 5 เซนติเมตร ได้ประมาณ 3,000 ตัว อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับชนิดของปลาด้วย สุกรที่เริ่มต้นเลี้ยงเป็นสุกรหลังหย่านมขนาด 12 - 15 กิโลกรัมต่อตัว เลี้ยงด้วยอาหารสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาด



หรือจะผสมใช้เอง โดยใช้วัตถุดิบราคาถูกที่มีในท้องถิ่น ในระยะแรกสุกรมีขนาดเล็ก การขั้บถ่ายมูลและปัสสาวะอาจจะไม่เพียงพอกับปลา ต้องมีการสมทบเศษวัสดุ เช่น เศษอาหารเหลือ เศษผัก รำข้าว เป็นอาหารเลี้ยงปลาด้วย และเมื่อสุกรโตขึ้นจนได้น้ำหนัก ประมาณ 100 กิโลกรัม ก็สามารถส่งขายตลาดได้ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ดังนั้นใน 1 ปี สามารถเลี้ยงสุกรขุนได้ 3 รุ่น และเมื่อเลี้ยงปลาไปได้ 4 – 5 เดือน สามารถทยอยจับปลานิลออกจำหน่ายได้โดยใช้วนตาข่าย และจับปลาที่เหลือจำหน่าย เมื่อใช้เวลาเลี้ยงครบ 1 ปี ขนาดของปลาตัวละประมาณ 1.0 – 1.5 กิโลกรัม จะได้ผลผลิตปลาประมาณ 1,500 กิโลกรัมขึ้นไป

ต้นทุนและผลตอบแทน

สำหรับการเลี้ยงสุกรขุน รุ่นละ 10 ตัว จำนวน 3 รุ่นบนบ่อปลาขนาด 1 ไร่ ที่ปล่อยปลานิล จำนวน 3,000 ตัวในเวลา 1 ปี

1. ต้นทุน

ในส่วนต้นทุนคงที่ได้แก่ ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์เลี้ยงสุกร มีค่าใช้จ่าย ประมาณ 3,000 – 5,000 บาท แล้วแต่ชนิดวัสดุที่ใช้ ส่วนต้นทุนผันแปรจะเกิดจาก ค่าพันธุ์สุกร พันธุ์ปลา ค่าอาหาร ค่ายา และวัคซีน ตลอดจนค่าน้ำค่าไฟรวมต้นทุน ประมาณ 75,000 – 80,000 บาท โดยในปีต่อไป ต้นทุนจะลดลงเรื่อยๆ เนื่องจาก ไม่ต้องลงทุนค่าโรงเรือนและอุปกรณ์อีก

2. ผลตอบแทน จะได้จาก

1) การจำหน่ายสุกรขุนจำนวน 3 รุ่นๆ ละ 10 ตัว ในราคาประมาณ 3,000 – 5,000 บาทเป็นเงิน 90,000 – 150,000 บาท

2) การจำหน่ายปลาจำนวนประมาณ 1,500 – 1,800 กิโลกรัม ในราคา กิโลกรัมละ 25 – 30 บาท เป็นเงิน 35,000 – 37,500 บาท

รวมผลตอบแทนโดยประมาณ 120,000 – 140,000 บาท

ทั้งนี้ต้นทุนและผลตอบแทนดังกล่าวจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะ การตลาด สถานที่เลี้ยงและขนาดการผลิต โดยเฉพาะราคาปัจจัยการผลิตและราคา ผลผลิตที่ตลาดรับซื้อ ดังนั้นก่อนตัดสินใจเลี้ยงเกษตรกรควรศึกษาข้อมูลและรายละเอียด ให้ชัดเจนเสียก่อน

